

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання денна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ В. В. Карцева
(підпис, ініціали та прізвище)
«_____» _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА В
СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ
(за матеріалами ПАТ «Полтавський завод медичного скла»)

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
освітнього ступеня магістра

Виконавець роботи Харламова Каріна Сергіївна

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., доц. Прасолова Світлана Павлівна

(підпис, дата)

Рецензент

Зоря Аліна Василівна

ПОЛТАВА 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИКИ ЇЇ ОЦІНКИ.....	6
1.1 Фінансова стійкість та її роль у забезпеченні ефективності господарської діяльності виробничого підприємства.....	6
1.2 Інформаційне забезпечення оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства.....	15
1.3 Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства.....	25
Висновки за розділом 1.....	40
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ «ПОЛТАВСЬКИЙ ЗАВОД МЕДИЧНОГО СКЛА».....	42
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ «Полтавський завод медичного скла».....	42
2.2 Комплексна оцінка фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла».....	51
2.3 Факторний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла».....	67
Висновки за розділом 2.....	78
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ...80	80
3.1 Діагностика банкрутства як засіб управління фінансової стійкістю підприємства.....	80
3.2 Удосконалення методики оцінки та прогнозування фінансової стійкості виробничого підприємства в сучасних умовах господарювання.....	91
3.3 Перспективні напрями зміцнення фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла».....	99
Висновки за розділом 3.....	119
ВИСНОВКИ.....	121
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	125
ДОДАТКИ.....	137

ВСТУП

В сучасних економічних умовах більшість підприємств мають дуже складне фінансове становище. Основною проблемою ефективного функціонування підприємств в Україні є недостатньо якісний підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства, за допомогою якого можна виявити слабкі сторони підприємства та визначити шляхи вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства. Тому в умовах невизначеності та мінливості соціально-економічних процесів, що відбуваються сьогодні в Україні, значної уваги потребують питання оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємств, що передбачає вирішення складного завдання – мінімізувати негативний вплив різноманітних чинників та зберегти фінансову стійкість, що є необхідною умовою існування кожного виробничого підприємства.

Таким чином, оцінка фінансової стійкості підприємства є необхідною складовою для покращення фінансового здоров'я виробничого підприємства та передумовою розвитку підприємства, що і обумовлює актуальність цього дослідження. Загострення проблем, пов'язаних з фінансовою стійкістю підприємств в сучасних умовах господарювання й управління цим процесом, підтверджують актуальність і значення цих питань для виробничих підприємств України.

Вивченню даної проблеми присвячені праці багатьох сучасних учених, а саме: О. Я. Базилінська, І. О. Бланк, М. Д. Білик, О. Є. Гудзь, Н. А. Дехтяр, Г. О. Крамаренко, В. В. Подд'юргін, Г. В. Савицька, А. М. Поддєрьогін, А. Д. Шеремет та інші. Одночасно розробка методів і моделей оцінки фінансової стійкості підприємства є предметом численних наукових досліджень: монографії М. О. Кизима, В. А. Забродського та ін., Л. А. Костирко, Л. А. Лахтіонової тощо.

Наразі фінансові аспекти оцінювання ефективності господарської діяльності виробничого підприємства, насамперед, його фінансової стійкості, залишаються недостатньо дослідженими, але саме їх розробка сприятиме створенню інформаційного забезпечення у сфері прийняття науково обґрунтованих господарських рішень, що зумовлює актуальність дослідження.

Мета дослідження полягає в розвитку теоретичних положень оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо напрямів підвищення ефективності його діяльності в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення мети окреслено наступні завдання:

- з'ясувати економічну сутність фінансової стійкості підприємства та визначити її роль у забезпеченні ефективності господарської діяльності виробничого підприємства;
- розкрити інформаційне забезпечення оцінки фінансової стійкості суб'єкта господарювання;
- розробити методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПАТ «Полтавський завод медичного скла»;
- здійснити комплексну оцінку фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла»;
- виконати факторний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла»;
- провести діагностику банкрутства як засіб управління фінансовою стійкістю підприємства;
- розробити заходи щодо удосконалення методики оцінки та прогнозування фінансової стійкості виробничого підприємства в сучасних умовах господарювання;
- визначити перспективні напрями зміцнення фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла».

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою діяльністю суб'єкта підприємництва.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства в сучасних умовах господарювання.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові методи пізнання, а саме: методи наукового абстрагування та узагальнення використано з метою обґрунтування понятійного апарату фінансової стійкості, уточнення та розвитку окремих категорій; методи аналізу та синтезу – для дослідження чинників впливу на фінансову стійкість суб'єктів господарювання; графічний і табличний методи – при побудові таблиць, графіків і діаграм. Під час дослідження використано також методи: системний, конкретизації, економіко-математичне моделювання тощо.

Інформаційною базою дослідження є роботи провідних вітчизняних та зарубіжних учених з оцінювання фінансової діяльності підприємств, законодавчі та нормативні документи, що визначають фінансову стійкість підприємства, дані фінансової звітності ПАТ «Полтавський завод медичного скла» за 2016 – 2018 роки.

Практичне значення одержаних у дипломній роботі результатів полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення аналізу та планування прибутковості суб'єкта господарювання за сучасних умов (підтверджується довідкою про рекомендації щодо впровадження та використання результатів дослідження по дипломній роботі). Результати дослідження апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, облік, фінанси та право в умовах глобалізації: тенденції та перспективи», що відбувалася 12 вересня 2019 року у м. Полтава (додаток К). Крім того, матеріали дипломної роботи опубліковані в науковій статті на тему: «Особливості удосконалення методики оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства в сучасних умовах» у збірнику наукових статей магістрів Інституту економіки, управління та інформаційних технологій ПУЕТ (Додаток Л).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИКИ ЇЇ ОЦІНКИ

1.1 Фінансова стійкість та її роль у забезпеченні ефективності господарської діяльності виробничого підприємства

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, що формується у процесі виробничої та фінансово-інвестиційної діяльності.

Лахтіонова Л. А. визначає фінансову стійкість підприємства «однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства». Адже, як вважає автор дисертації, саме фінансова стійкість підприємства може характеризувати ефективність операційного, фінансового та інвестиційного розвитку, містити необхідну інформацію для інвесторів, а також відображати здатність виробничого підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями [57, с. 22].

Сформулювати сутність поняття «стійкість» дозволяє визначення сутності поняття «рівновага» стосовно процесу обороту капіталу на підприємстві: фінансова стійкість кругообігу капіталу на підприємстві – спроможність матеріально-фінансових потоків по всіх фазах циклу обороту капіталу повертатися в стан, який забезпечує правильні пропорції в їх русі, незважаючи на вплив дестабілізуючих чинників. Тоді як фінансова нестійкість – нездатність матеріально-фінансових потоків по окремих або по усіх фазах циклу обороту капіталу повертатися в стан, який забезпечує правильні пропорції в їх русі під впливом дестабілізуючих чинників [39].

Отже, тлумачення терміна «стійкість» ґрунтується на здатності зберігати певні параметри, властивості під впливом несприятливих умов як незмінність.

У науковій літературі поняття «стійкість» ототожнюється з такими поняттями, як «сталість» (незмінність, постійність) та «стабільність»

(забезпечення сталості) [45]. Фінансова стійкість сучасних економічних систем постає як неоднозначна та багатофакторна фінансово-економічна категорія. Розглядати її зазвичай вважається найбільш об'єктивним з різних позицій, передусім як базисне поняття в управлінні виробничим підприємством. Переважно фінансова стійкість взаємопов'язаним чином зіставляється із сукупним ресурсним потенціалом підприємства, але таке ґрунтовне дослідження фінансової стійкості потребує чіткого й однозначного категоріального апарату для розкриття цього різновекторного поняття. Незаперечним є той факт, що фінансова стійкість підприємства є базисом функціонування економічних систем за умов нестабільності економічних процесів, невизначеності та динамічності економічного середовища.

З точки зору різних авторів можна помітити, що єдиного визначення щодо поняття фінансової стійкості не існує, з цього випливає що фінансова стійкість – поняття широкє.

1. Фінансова стійкість визначає фінансову безпеку підприємства, а також його фінансову незалежність від інвесторів та кредиторів.

2. Фінансова стійкість підприємства – це здатність фінансової системи зберігати рух грошових коштів, незважаючи на зовнішні та внутрішні фактори, які на неї впливають.

3. Фінансова стійкість формується в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, а отже є головним компонентом загальної економічної стійкості підприємства.

4. Фінансова стійкість підприємства – це здатність здійснювати господарську діяльність в умовах підприємницького ризику і мінливого середовища бізнесу з метою зміцнення конкурентних переваг організації з урахуванням інтересів суспільства і держави та максимізації добробуту.

5. Фінансова стійкість підприємства в довгостроковому плані характеризується співвідношенням його позикових та власних коштів. Сутність фінансової – стійкості визначається ефективним формуванням,

розподілом і використанням фінансових ресурсів [81, с. 324].

Існує безліч точок зору щодо визначення економічної природи поняття «фінансова стійкість», які мають і спільні риси, і суттєві відмінності (табл. 1.1)

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «фінансова стійкість підприємства» в економічних літературних джерелах різними авторами

Автор	Поняття	Ключові слова
М.Я. Коробов [43, с. 354]	«Якщо параметри діяльності підприємства відповідають критеріям позитивної характеристики фінансового стану, говорять про фінансову стійкість підприємства, фінансова стійкість формується під впливом рентабельності діяльності. Якщо підприємство збиткове..., говорити про задовільний фінансовий стан, фінансову стійкість не доводиться».	Позитивна характеристика фінансового стану
Г.В. Савицька [83, с. 619]	«Здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику».	Здатність функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів
Н.А. Мамонтова [62, с. 24]	«Економічний стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, продукції, розширення та оновлення виробництва»; «свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрями розміщення»	Економічний стан, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність. Забезпеченість власними фінансовими ресурсами
А.В. Лісовий [58, с. 96]	«Дослідження здатності мобілізувати фінансові ресурси та використання їх у напрямі, який забезпечить економічне зростання»	Здатність мобілізувати фінансові ресурси
Л.О. Ващенко [10]	«... один із фінансових станів підприємства, що стає можливим лише за наявності конкретних видів, кількості та якості ресурсів, які є необхідними та достатніми для досягнення поставленої мети»	Фінансовий стан, що є необхідним та достатнім для поставленої мети
Т.М. Белікова [4]	«...відсутність дебіторських і кредиторських заборгованостей, своєчасний розрахунок за своїми зобов'язаннями та використання виключно власних коштів для примноження активів установи»	Відсутність заборгованостей
В.І. Куцик, Н.В. Борисенко [53, с. 277]	«...певне співвідношення величини: структури та складу активів, зобов'язань і власного капіталу, а також зазначається, що «стійке фінансове становище формується в процесі всієї виробничо-господарської або комерційної діяльності підприємства»	Певне співвідношення величини
О.М. Тридід [102, с. 16]	«Відмінними рисами визначення цього поняття від наявних є врахування руху капіталу; зважування на необхідність та достатність адаптації фінансово стійкого підприємства до простору і часу»	Врахування руху капіталу. Адаптація до простору і часу

Дослідження наявних в економічній літературі характеристик і визначень фінансової стійкості дає підстави для висновку про суттєві розбіжності та недоліки у визначенні сутності фінансової стійкості підприємства. У зв'язку з цим наявні трактування цього поняття вимагають систематизації та уточнення.

Отже, наявні трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» деталізують її окремі фактори формування, ознаки, форми прояву та основні функції.

Аналіз щодо трактування поняття «фінансова стійкість» також дає змогу визначити, що дана категорія розглядається у вузькому та широкому значеннях.

Так, у вузькому значенні фінансову стійкість розглядають як одну з складових оцінки фінансового стану підприємства, яка характеризує «такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним» [107].

У широкому розумінні поняття «фінансова стійкість» включає, крім ефективного формування, розміщення та використання фінансових ресурсів, оптимальну структуру активів, а також передбачає задовільні параметри діяльності підприємства та його розвиток [6].

І. О. Бланк визначає, що таке поняття як «фінансова стійкість підприємства» дуже близьке до іншого економічного поняття — «фінансова рівновага». Автор визначає зміст цих двох категорій частиною власних джерел при формуванні фінансових ресурсів підприємства [6, с. 138].

Тютюнник Ю.М визначає фінансову стійкість як здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику [104]. Найбільш точним, на нашу думку, є трактування, надане Г. В. Савицькою, яка зазначає: «Фінансова стійкість підприємства — це здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в

межах допустимого рівня ризику» [83, с. 578].

Якщо поточна платоспроможність – це зовнішній показник фінансового стану підприємства, то фінансова стійкість характеризує його внутрішню сторону, що забезпечує стабільну платоспроможність у тривалій перспективі, в основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат, позитивних і негативних грошових потоків. При цьому Г. В. Савицька відзначає, що стійкого фінансового стану можна досягти при достатності власного капіталу, достатній якості активів та рівня рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, при достатності ліквідності, стабільних доходах і можливостях залучення позикових коштів [83, с. 578].

На противагу трактуванням фінансової стійкості, що ґрунтуються на ресурсній концепції та вартісній концепції трансформації капіталу, існує підхід із яскраво вираженим імперативом стабілізації фінансового потенціалу підприємства [54, с. 63]. Згідно з цим підходом фінансово стійкими можуть вважатися лише ті підприємства, які формують власні активи виключно за рахунок власних фінансових ресурсів, що є досить дискусійним з погляду науковців, які широко використовують механізм фінансового левериджу.

По-перше, підприємства втрачають потенціал нарощення рентабельності власного капіталу за рахунок залучених джерел. По-друге, не допускається наявність дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки традиційно фінансову стійкість підприємства визначають через своєчасний розрахунок за своїми зобов'язаннями. Підтримуємо думку, що цей підхід не має практичної реалізації в сучасних умовах розвитку економіки у зв'язку із наявністю дефіциту власних фінансових ресурсів у підприємств та потребу в додатковому капіталу в період розширення кон'юнктури ринку, або нарощування нематеріальних активів, які є затратними і не можуть покриватися оборотним капіталом підприємства [54, с. 63].

Отже, як зазначає Г. В. Савицька, «для забезпечення фінансової стійкості у підприємства має бути гнучка структура капіталу, вміння організувати його рух у такий спосіб, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над

витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самофінансування» своєї діяльності [83, с. 578].

Стійкість підприємства як економічна категорія, охоплює сукупність факторів, що забезпечують підприємству стан контрольованої рівноваги та здатність до сталого економічного зростання шляхом ефективного управління діяльністю (рис. 1.1), за рахунок якої підприємство спроможне забезпечувати маркетингову та кадрову стійкість, сприяти розвитку виробничої та техніко-технологічної стійкості, підтримувати інвестиційну стійкість, підвищувати ефективність процесу управління.

Рисунок 1.1 – Складові фінансової стійкості підприємства

Джерело : [45, с. 248]

Головною компонентою стійкості підприємства є його фінансова стійкість. Разом з тим, фінансова стійкість підприємства є запорукою стабільного функціонування та розвитку підприємства. Але, слід зазначити, що фінансова стійкість підприємства є комплексною, багатофакторною, статично-динамічною економічною категорією. Тому в процесі її аналізу, як вважає І. П. Косарева, доцільно поєднати усі елементи системи фінансових відносин підприємства [45, с. 248].

У зв'язку із цим зазначається, що фінансово стійким є підприємство, яке характеризується такими параметрами: високою платоспроможністю (здатністю відповідати за своїми зобов'язаннями); високою кредитоспроможністю (здатністю платити за кредитами, виплачувати відсотки

по них і погашати їх точно в строк); високою рентабельністю (прибутковістю, що дозволяє підприємству нормально і стійко розвиватися, вирішуючи при цьому проблему взаємини акціонерів і менеджерів за рахунок підтримки на достатньому рівні дивідендів і курсу акцій підприємства); високою ліквідністю балансу (здатністю покривати свої пасиви відповідними активами, що перевищує терміновість перетворення їх на гроші) [42, с. 915].

О. П. Павленко, І. В. Семиліт пропонують наступні види фінансової стійкості:

а) внутрішня стійкість – це такий загальний фінансовий стан підприємства, при якому за безпечується стабільно високий результат його функціонування. В основі її досягнення лежить принцип активного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів;

б) зовнішня стійкість підприємства досягається керуванням ззовні. Вона обумовлена стабільністю економічного середовища, у рамках якої здійснює свою діяльність організація. Ця стійкість досягається відповідною системою керування ринковою економікою в масштабах усієї країни;

в) «успадкована» стійкість є результатом наявності певного запасу міцності підприємства, що захищає його від різких змін зовнішніх факторів;

г) загальна стійкість підприємства – це такий рух грошових потоків, що забезпечує постійне перевищення доходів над витратами [68, с. 114].

Фінансова стійкість виробничого підприємства характеризується:

- достатньою фінансовою забезпеченістю безперервності основних видів діяльності;
- фінансовою незалежністю від зовнішніх джерел фінансування;
- здатністю маневрувати власними коштами;
- достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами покриття;
- станом виробничого потенціалу.

Таким чином, фінансова стійкість розглядається як залежність підприємства від ефективного управління фінансовими ресурсами та

визначається оптимальною структурою активів, співвідношенням власних і позикових коштів, активів та джерел їх фінансування. Фінансову стійкість виробничого підприємства слід розглядати комплексно, з урахуванням різних аспектів фінансово-господарської діяльності цього суб'єкта господарювання [42, с. 915].

Ефективність господарської діяльності виробничого підприємства – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами від господарської діяльності та витраченими на її досягнення ресурсами [100]. Ресурси, на основі яких здійснюється вимірювання ефективності, можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси). Враховуючи те, що результати виробництва можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то очевидно стає необхідність ідентифікації категорії ефективності господарської діяльності відповідно до тих аспектів господарювання, які важливо проаналізувати й оцінити [30].

Процес вимірювання ефективності діяльності підприємства методологічно пов'язаний передусім із визначенням належного критерію і формуванням відповідної системи показників [50, с. 30].

Фактично визначення ефективності господарської діяльності підприємства полягає в оцінці її результатів. Такими результатами можуть бути обсяги виготовленої продукції в натуральному чи вартісному виразі або прибуток. Але сама по собі величина результатів не дає можливості зробити висновки про ефективність або неефективність роботи підприємства, оскільки невідомо, якою ціною вони отримані. Тому для отримання об'єктивної оцінки ефективності господарської діяльності підприємства необхідно проаналізувати величину тих витрат, що дозволили одержати той чи інший результат.

Процес виробництва здійснюється за рахунок поєднання засобів праці, предметів праці та робочої сили. Крім того, істотним чином на виробництво впливає фінансовий стан підприємства, а також певні організаційні,

управлінські, технологічні та інші переваги, що відображаються як нематеріальні ресурси. Отже, за оцінку витрат логічно прийняти оцінку всіх наведених видів ресурсів. Виходячи з цього, ефективність підприємства – це комплексна оцінка кінцевих результатів використання основних та оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів за певний період часу.

Головним критерієм ефективності системи в цілому доцільно вважати прибуток і рентабельність. На погляд О. А. Кравченко, В.В. Ільницького, О. І. Ульяновського будь-які інші критерії є лише такими, що доповнюють, утворюють умови для забезпечення загальної ефективності у вигляді прибутку і рентабельності [50, с. 31]. У світлі зазначеного слід констатувати, що фінансова стійкість також відіграє значну роль у забезпеченні прибутковості та рентабельності господарської діяльності виробничого підприємства в цілому, а отже, його ефективності.

Концептуально економічну сутність категорії фінансової стійкості підприємства можна визначити як аналітичну інтерпретацію загальної характеристики його фінансового стану: ступеня залежності підприємства від залучених джерел фінансування; наявність у підприємства нерозподіленого прибутку, ураховуючи також характеристику стану фінансових ресурсів підприємства, результативність їх розміщення й використання; зростання прибутків й активів за збереження плато- й кредитоспроможності [33].

Отже, під фінансовою стійкістю підприємства розуміють властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати та розвиватися.

Узагальнюючи вищенаведене, можна дати наступне визначення категорії: фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого підприємство здатне забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, самофінансування, рівновагу між власними та залученими засобами, відносно

незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури, партнерів, кредиторів та інвесторів. З огляду на певний конструктивізм вищевикладених підходів, на наш погляд, фінансова стійкість як економічна категорія – це головний чинник стабільної діяльності суб'єкта господарювання, який має зберігатися незалежно від ступеня негативного впливу на неї зовнішніх і внутрішніх чинників.

1.2 Інформаційне забезпечення оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства

Зростання динамічності й непередбачуваності сучасної економічної системи, потреби підтримки стійкості функціонування підприємства й сприяння його розвитку передусім потребують формування відповідного якісного інформаційного забезпечення. Тому важливе місце в організації аналізу та оцінки фінансової стійкості суб'єкта господарювання на підприємстві посідає його інформаційне забезпечення.

Ю. Ю. Мороз відзначає велику роль, яку в моніторингу фінансової стійкості суб'єктів господарювання відіграє його інформаційне забезпечення [64, с.143]. Інформаційний опис фінансової стійкості виробничого підприємства здійснюється на основі застосування системи бухгалтерського обліку на підприємстві.

У зв'язку з цим, комплексне дослідження інформаційно-методичного підґрунтя та понятійного апарату облікового забезпечення системи оцінки фінансової стійкості пропонується здійснити в рамках вирішення таких завдань [66, с. 535]:

- 1) аналіз змістового наповнення понять «облікове забезпечення» та «облікове забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємства» з метою з'ясування їх сутнісного наповнення для подальшого визначення відповідної системи показників облікової системи, використовуваних під час оцінки

фінансової стійкості;

2) формування та групування показників для розрахунку коефіцієнтів щодо оцінки фінансової стійкості, ґрунтуючись на методичних аспектах, визначених НП(С)БО 1 [77].

Аналіз низки існуючих визначень показує, що поняття «обліково-аналітичне забезпечення», «система» або «механізм» мають практично синонімічний зміст – головним призначенням цих понять у більшості праць визначено забезпечення системи менеджменту (поточного, фінансового, стратегічного) обліково-аналітичною інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень [66, с. 535]. Для аналізу використовують не лише економічні дані, а й технічну, технологічну та іншу інформацію. Усі джерела даних для економічного аналізу поділяються на нормативно-планові, облікові і позаоблікові [83, с. 70].

До нормативно-планових джерел належать усі типи планів, які розробляють на підприємстві (перспективні, поточні, оперативні), а також нормативні матеріали, кошториси, цінники, проектні завдання і т. ін.

Інформаційно-аналітичне забезпечення показників фінансової стійкості підприємства становить його фінансова звітність (рис. 1.2).

Провідна роль в інформаційному забезпеченні аналізу належить бухгалтерському обліку і звітності, в яких найповніше відображаються господарські явища, процеси, їхні результати.

Джерела інформації облікового характеру – це всі дані, що містяться в документах бухгалтерського, статистичного та оперативного обліку, а також у звітності всіх видів, у первинній обліковій документації [83, с. 70]. Сучасний і повний аналіз даних первинних і зведених облікових реєстрів та звітності забезпечує вжиття необхідних коригувальних заходів, спрямованих на досягнення кращих результатів господарювання.

Дані статистичного обліку і звітності підприємства використовують для поглибленого вивчення тенденції основних показників і факторів, що формують їхній рівень. Вивчення даних макроекономічної статистики в цілому

по галузі чи по народному господарству необхідне для оцінювання зовнішніх умов функціонування підприємства і ступеня господарських та фінансових ризиків.

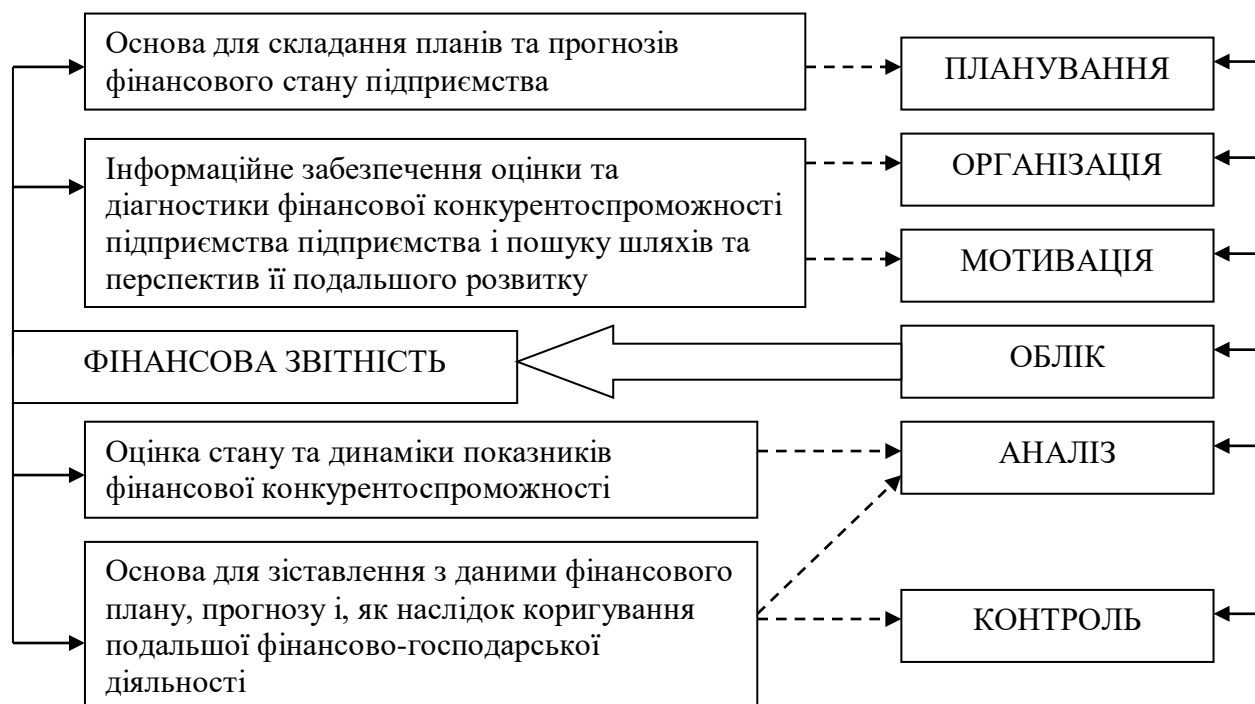

Рисунок 1.2 – Місце фінансової звітності в системі підтримки фінансової стійкості підприємства

Джерело: складено на основі [66, с. 535; 83, с. 70]

Оперативний облік і звітність сприяють більш оперативному порівняно із статистикою або бухгалтерським обліком забезпеченню аналізу необхідними даними (наприклад, про виробництво і відвантаження продукції, про стан виробничих запасів) і тим самим створюють умови для підвищення ефективності аналітичних досліджень. Обліковим документом згідно з нашою класифікацією є й економічний паспорт підприємства, в якому накопичують дані про результати господарської діяльності за кілька років. Значна деталізація показників, що містяться в паспорті, дає змогу провести численні дослідження динаміки, виявити тенденції і закономірності розвитку економіки підприємства.

Таким чином, поняття облікового забезпечення розкривається у двох

значеннях:

1) діяльність, пов'язана зі збором, реєстрацією, узагальненням, збереженням, передачею та аналітичним опрацюванням інформації;

2) забезпечення системи управління відповідною кількістю необхідної якісної інформації [66, с. 535].

Позаоблікові джерела інформації – це документи, що регулюють господарську діяльність, а також дані, які характеризують зміну зовнішнього середовища функціонування підприємства. До них належать:

1. Офіційні документи, якими зобов'язане користуватися підприємство у своїй діяльності: закони держави, укази президента, постанови уряду, накази органів управління вищого рівня, акти ревізій і перевірок, накази і розпорядження керівників підприємства, рішення ради директорів, зборів акціонерів і т. д.

2. Господарсько-правові документи: договори, угоди, рішення арбітражних і судових органів, рекламації.

3. Науково-технічна інформація: публікації, звіти за результатами науково-дослідної роботи і т. ін.

4. Технічна і технологічна документація.

5. Матеріали спеціальних обстежень стану виробництва на окремих робочих місцях: хронометраж, фотоматеріали і т. ін.

6. Інформація про основних контрагентів підприємства – постачальників і покупців. Дані про постачальників необхідні для прогнозування їхньої надійності та цінової політики. Відомості про покупців потрібні для характеристики їхньої поточної і довгострокової платоспроможності.

7. Дані про основних конкурентів, які взято з різноманітних джерел інформації, – з Інтернету, радіо, телебачення, газет, журналів, інформаційних бюлетенів тощо.

8. Дані про стан ринку матеріальних ресурсів (обсяги ринків, рівень і динаміка цін на окремі види ресурсів).

9. Відомості про стан ринку капіталу (офіційні курси іноземних валют,

ставки комерційних банків на кредити і депозити і т. ін.).

10. Дані про стан фондового ринку (ціни попиту і пропозиції на цінні папери основних видів, обсяги і ціни угод із фондових інструментів основних видів, зведений індекс динаміки цін на фондовому ринку).

11. Дані держкомстату про зміни макроекономічної ситуації в країні тощо [83, с. 71].

Аналізуючи сучасні дослідження та публікації щодо змістовності поняття забезпечення в обліковій системі, необхідно зазначити, що науковці здебільшого не розмежовують поняття облікового та аналітичного забезпечення. У вітчизняній та зарубіжній літературі розкриваються такі терміни: «обліково-аналітичне забезпечення», «обліково-аналітична система», «обліково-аналітичний механізм», що за сутністю мають одні й ті ж ключові завдання у системі управління, проте різні тлумачення, структуру та структуроутворюючі складники.

Як зазначає І. В. Нагорна, аналіз низки існуючих визначень показує, що поняття «обліково-аналітичне забезпечення», «система» або «механізм» мають практично синонімічний зміст – головним призначенням цих понять у більшості праць визначено забезпечення системи менеджменту (поточного, фінансового, стратегічного) обліково-аналітичною інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень [66, с. 536]

Приєднуючись до думки С. М. Галузіної, термін «забезпечення» у обліково-аналітичному контексті рекомендуємо розглядати як гарантування своєчасного формування та передачі якісної обліково-аналітичної інформації в рамках системи управління підприємством, а також зовнішнім користувачам [13, с. 152].

У загальному розумінні забезпечення визначають як сукупність заходів і коштів, створення умов, що сприяють нормальному здійсненню економічних процесів, реалізації запланованих програм, проектів, підтримці стабільного функціонування економічної системи та її об'єктів, усуненню порушень нормативних актів [80].

У значенні облікового аспекту, де генеруються відомості про вартість активів, джерел утворення, зобов'язань, інформація про відносини з контрагентами, формування фінансових результатів, прибуток та його використання тощо, необхідно відокремити та уточнити поняття облікового забезпечення. Поняття «облікова інформація» включає інформацію, яку продукує бухгалтерський облік, проте слід зазначити, що поняття «облікове забезпечення» є ширшим за поняття «облікова інформація». Із зазначеного виходить, що під обліковим забезпеченням варто розуміти процес підготовки та формування облікової інформації, забезпечення кількості та якості інформаційного масиву даних у системі бухгалтерського обліку. Таким чином, поняття облікового забезпечення розкривається у двох значеннях:

- 1) діяльність, пов'язана зі збором, реєстрацією, узагальненням, збереженням, передачею та аналітичним опрацюванням інформації;
- 2) забезпечення системи управління відповідною кількістю необхідної якісної інформації [66, с. 535].

Метою облікового забезпечення має стати, зокрема, поєднання процедур бухгалтерського обліку та формування інформації для об'єктивного аналізу фінансової стійкості. Зважаючи на це, варто надати тлумачення обліковому забезпеченню саме оцінки фінансової стійкості підприємства. Отже, облікове забезпечення оцінки фінансової стійкості вбачаємо як інтегровану систему обліку, яка генерує й систематизує інформацію за різними ознаками для формування низки показників із метою використання їх під час аналізу фінансової стійкості підприємства.

При цьому формування системи облікового забезпечення оцінки фінансової стійкості зумовлено процесом цілеспрямованого підбору цих інформаційних показників, які будуть використані для розрахунку коефіцієнтів під час аналізу [66, с. 535]. Відтак, завдання облікового забезпечення оцінки фінансової стійкості полягають у пошуку раціональних групувань показників, що зумовлює необхідність в уточненні облікової інформації та її актуалізації відповідно до норм НП(С)БО 1 [77] та відповідних МСФЗ.

На підставі даних фінансової звітності згруповано показники, які характеризують стан майна підприємства, та подано алгоритм їх визначення (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Алгоритм визначення показників структури майна для оцінки фінансової стійкості

Узагальнений показник	Розрахунок
Власний оборотний капітал	$\Phi 1_{\text{№ 1495}} - \Phi 1_{\text{№ 1095}}$
Залучений капітал	$\Phi 1_{\text{№ 1595}} + \Phi 1_{\text{№ 1600}}$
Власний капітал	$\Phi 1_{\text{№ 1495}}$
Позикові кошти	$\Phi 1_{\text{р. 1595}} + \Phi 1_{\text{р. 1695}}$
Власний капітал та довгострокові зобов'язання	$\Phi 1_{\text{р. 1495}} + \Phi 1_{\text{р. 1595}}$

Джерело: складено на основі [66, с. 536]

У процесі моніторингу облікового забезпечення оцінки фінансової стійкості доцільно звернути увагу на деякі проблемні питання в методології обрахунку показників на етапі їх формування в системі обліку з метою уникнення викривлення параметрів оцінки фінансової стійкості.

Прийняття НП(С)БО 1 зумовило необхідність внесення суттєвих коректив у порядок формування показників оцінки фінансової стійкості та потребує поглиблених наукових досліджень стосовно його облікового забезпечення [77]

Так, дані про власний капітал підприємства формуються на рахунках класу 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань, а про залучений – на рахунках класів 5. Довгострокові зобов'язання та 6. Поточні зобов'язання. Між тим, в процесі моніторингових досліджень Ю. Ю. Мороз вважає доцільним звернути увагу на деякі проблемні питання в методології та практиці обрахунку облікових показників з метою уникнення викривлення параметрів оцінки фінансової стійкості та прийняття на їх основі невірних управлінських рішень [64, с. 143].

Стосовно першого розділу пасиву балансу, необхідно звернути увагу на залишок рахунку 40 «Зареєстрований капітал», на розмір якого впливає суб'єктивний характер оцінки вкладів учасників підприємства, порядок якої

фіксується в установчих документах підприємства. Інформаційну загрозу також становлять дані субрахунку 423 «Дооцінка активів», де накопичуються суми проведеної дооцінки (уцінки) необоротних активів. Це пов'язано з тим, що в сучасних умовах підприємство самостійно визначає необхідність такої переоцінки, якщо власник вважає, що залишкова вартість необоротних активів суттєво відрізняється від їх справедливої вартості. Зниження сум джерел утворення майна може відбуватися шляхом порушення вимог П(С)БО 11 «Зобов'язання» щодо створення резерву на оплату відпусток, який відображається на рахунку 471 «Забезпечення виплат відпусток».

Другий та третій розділи пасиву балансу було об'єднано в один під назвою «Довгострокові зобов'язання та забезпечення», що варто розцінювати як позитивний момент для інформаційного забезпечення фінансового аналізу [66, с. 536].

Йдеться про те, що під час розрахунку коефіцієнтів із залученням сум забезпечень витрат і платежів на сьогодні доцільно вираховувати їх зі складу власного капіталу, а зараховувати до складників залученого капіталу. Зміни торкнулися й доходів майбутніх періодів, які тепер приєднані до статей третього розділу «Поточні зобов'язання та забезпечення».

Крім того, виходячи із основної бухгалтерської рівності, яка відображає взаємозв'язок між активами та пасивами, варто також враховувати, що елементи облікової політики підприємства у сфері формування вартості майна, одночасно впливають і на суму джерел його утворення [64, с. 143].

Наприклад, балансова вартість необоротних матеріальних активів повністю залежить від внутрішньої, в багатьох випадках суб'єктивної, облікової політики підприємства, зокрема щодо:

- розмежування об'єктів основних засобів і малоцінних необоротних матеріальних активів за вартісною оцінкою;
- розрахунку ліквідаційної вартості, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації) за вирахуванням витрат, пов'язаних з

продажем (ліквідацією);

- строку протягом якого необоротні активи використовуються підприємством або обсягу продукції (робіт, послуг), який буде виготовлений з їх використанням;

- визначення амортизаційної політики відповідно до можливих методів нарахування амортизації. Знос необоротних матеріальних активів підприємства за балансом відображає його нормативну (розрахункову) величину, яка суттєво відрізняється від фактичного зносу об'єктів [64, с. 144].

Визначена облікова політика підприємств у сфері вищезгаданих питань, як правило, відображає реальний стан показників з дуже малою ймовірністю. Підприємства можуть відображати фінансові інвестиції за вартістю, що визначається без урахування зміни загальної величини власного капіталу об'єкта інвестування. Особливо небезпечним це є для інвесторів при збитковій діяльності асоційованих підприємств, коли за балансом підприємства, що досліджується, відображені значні суми довгострокових фінансових інвестицій, а фактично вони можуть мати нульову вартість.

Балансова вартість запасів залежить від методу їх оцінки і наявності малоцінних та швидкозношуваних предметів безпосередньо у місцях здійснення господарських операцій за технологічним процесом в структурних підрозділах підприємства.

За об'єктами малоцінних та швидкозношуваних предметів, які знаходяться в експлуатації підприємство організовує тільки позабалансовий облік. Для реальної оцінки вартості готової продукції і товарів за балансом підприємства її можна скоригувати на рівень валової рентабельності, тобто на можливий валовий прибуток, який буде одержаний при майбутній реалізації. Крім того, оцінка вартості запасів за нормативними затратами безпосередньо впливає на собівартість реалізованої продукції і валовий прибуток підприємства. Це означає, що використані ресурси, які не дають економічної вигоди, списують у витрати звітного періоду.

Вартість активів підприємства залежить від об'єктивної оцінки

дебіторської заборгованості, яка характеризується рівнем ризику її непогашення. Тому, при оцінці якості інформаційної бази особливу увагу слід звернути на наявність у підприємства дебіторської заборгованості і рівень створеного резерву сумнівних боргів. Величина резерву сумнівних боргів залежить від методу його створення: виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати або на основі класифікації дебіторської заборгованості [64, с. 144].

Крім того, на думку Ю.Ю. Мороз, нелогічно в пасиві балансу окремо виділяти розділ V «Доходи майбутніх періодів», що складається лише з однієї однойменної статті, оскільки це дещо переобтяжує структуру балансу [64, с. 144]. За своєю суттю доходи майбутніх періодів можна віднести до забезпечень наступних витрат та платежів, а отже доцільно розмістити цю статтю в розділі II пасиву балансу.

За об'єктами малоцінних та швидкозношуваних предметів, які знаходяться в експлуатації підприємство організовує тільки позабалансовий облік. Для реальної оцінки вартості готової продукції і товарів за балансом підприємства її можна скоригувати на рівень валової рентабельності, тобто на можливий валовий прибуток, який буде одержаний при майбутній реалізації. Крім того, оцінка вартості запасів за нормативними затратами безпосередньо впливає на собівартість реалізованої продукції і валовий прибуток підприємства. Це означає, що використані ресурси, які не дають економічної вигоди, списують у витрати звітного періоду [64, с. 144].

Отже, рішення щодо встановлення певного співвідношення позикових та власних фінансових ресурсів, тобто визначення загальної залежності підприємства є одним з найбільш відповідальних для власників завдань. Це завжди компроміс між прибутком та ризиком. Збільшуючи боргові зобов'язання, підприємство прирікає себе на постійне вилучення якоїсь частини грошових коштів упродовж певного часу. Однак, у цей же час підприємство не матиме гарантованого рівня надходжень коштів. Отже, стабільний відтік

коштів у поєднанні з нестабільним їх надходженням спричиняють виникнення фінансового ризику. Він буде тим вищим, чим більшою є сума боргів. Водночас, борг має нижчу собівартість, ніж додаткові формування власного капіталу. Збільшуючи частку боргових зобов'язань в загальній сумі фінансових ресурсів, підприємство може значно покращити власну прибутковість, підвищити ринкову вартість статутного капіталу та як наслідок – добробут власників, що в підсумку надає йому нові можливості для зростання потенціалу.

1.3 Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства

Не менш важливе завдання в організації оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства має методичне забезпечення. Від того, які методики аналізу застосовують на підприємстві, залежить результативність аналізу. Комплексний характер поняття фінансової стійкості підприємства обумовлює необхідність обґрунтування системи критеріїв, які можна розглядати як ключові ознаки її оцінки.

Аналіз фінансової стійкості, зазвичай, здійснюють за допомогою цих показників за наступними етапами, що зображено на рисунку 1.3.

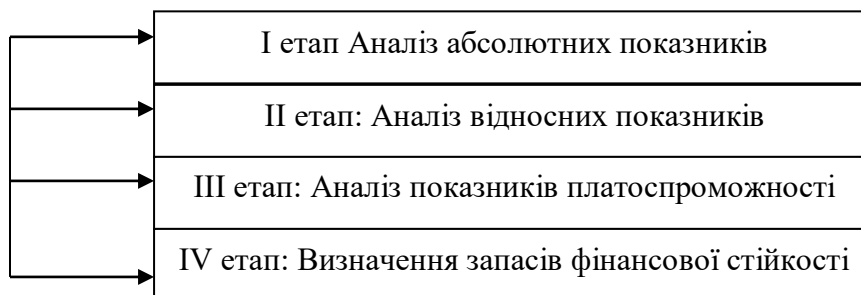

Рисунок 1.3 – Етапи оцінки фінансової стійкості

Джерело: складено автором на основі [5; 23]

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан. Результатом такого аналізу має бути висновок щодо його спроможності здійснювати господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, а також вірогідність збереження такого стану підприємства [8, с. 267].

Автори підручників [1; 83] основними завданнями оцінки фінансової стійкості підприємства відзначають:

- а) вчасна і об'єктивна діагностика фінансового стану, визначення їх «болючих точок» і причин їх виникнення;
- б) вивчення відповідності між засобами і джерелами, раціональності їх розміщення та ефективності використання;
- в) загальна оцінка стійкості фінансового стану та факторів її зміни;
- г) визначення резервів підвищення фінансової стійкості;
- д) прогнозування фінансової стабільності [1].

Головним індикатором оцінки фінансового стану будь-якого суб'єкта господарювання є показники його фінансової стійкості.

Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека, К. В. Черніговець відзначають наявність різноманітних методичних підходів до оцінки фінансової стійкості та поєднують їх в наступні групи: агрегатний, коефіцієнтний, матричний, маржинальний та інтегральний (рис. 1.4) [24].

Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів вважається найбільш поширеним.

Основою коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства є обчислення та аналіз низки фінансових коефіцієнтів (табл. 1.3).

На підставі цих вимог у табл. 1.3 наведено порядок розрахунку коефіцієнтів, які характеризують фінансову стійкість, враховуючи норми чинних національних та міжнародних стандартів щодо формування показників

в обліковій системі.

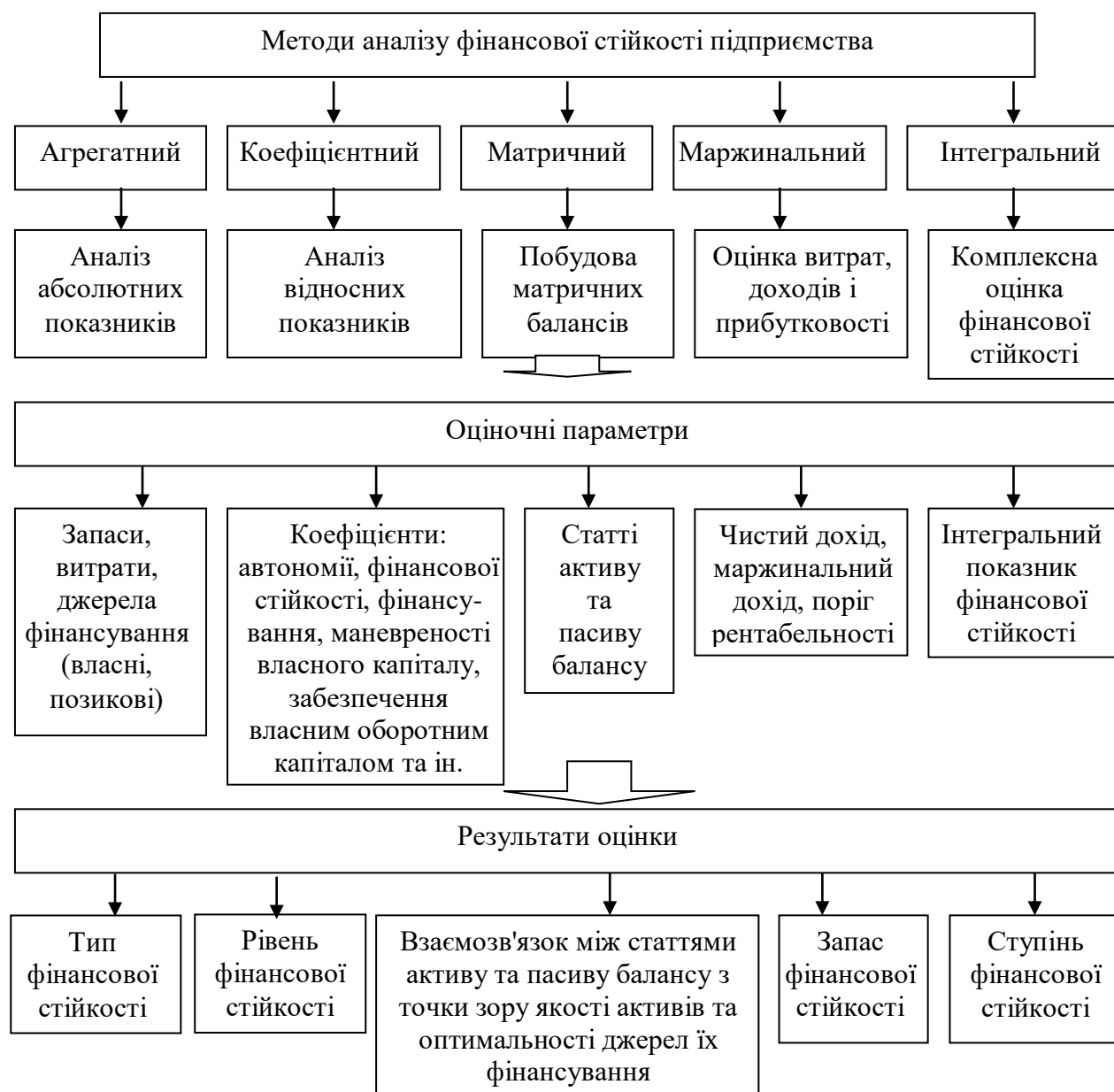

Рисунок 1.4 – Характеристика методів оцінки фінансової стійкості підприємства

Джерело: [24, с. 196]

Подані в таблиці 1.3 показники оцінки фінансової стійкості мають різне інформаційне значення для окремих груп користувачів, а відтак, аналіз та оцінка динаміки зміни фінансових показників може відрізнятися з позиції кредиторів, інвесторів та власників підприємства.

Як вважає І. П. Косарева, фінансові показники (коефіцієнти), які мають

причинно-наслідковий зв'язок з результативним узагальнюючим показником [45, с. 249], є головними інструментами оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 1.3 – Формування показників для розрахунку коефіцієнтів щодо оцінки фінансової стійкості

Показник	Порядок розрахунку	Джерело інформації	Характеристика показника
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	власний капітал / загальна валюта балансу	р. 1495 / р. 1900	показує, яка частка активів підприємства сформована за рахунок власного капіталу
Коефіцієнт фінансової залежності	загальна валюта балансу / власний капітал	р. 1900 / р. 1495	показує, яка сума активів припадає на 1 грн. власних коштів
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	позикові кошти / загальна валюта балансу	(р. 1595 + р. 1695) / р. 1900	показує, яка частка позикових коштів припадає на одиницю капіталу, що використовується
Коефіцієнт поточної заборгованості	поточні зобов'язання / загальна валюта балансу	р. 1695 / р. 1900	показує, яка частина активів сформована за рахунок короткострокових позикових ресурсів
Коефіцієнт стійкого фінансування	власний капітал + довгострокові зобов'язання / загальна валюта балансу	(р. 1495 + р. 1595) / р. 1900	показує, яка частка активів сформована за рахунок стійких джерел
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	власний капітал / власний капітал + довгострокові зобов'язання	р. 1495 / (р. 1495 + р. 1595)	показує частку стійких джерел, сформовану за рахунок власного капіталу
Коефіцієнт фінансової залежності капіталізованих джерел	довгострокові зобов'язання / власний капітал + довгострокові зобов'язання	р. 1595 / (р. 1495 + р. 1595)	показує, яка частку стійких джерел, сформовану за рахунок кредитних ресурсів
Коефіцієнт покриття боргів власним капіталом	власний капітал / залучений капітал	р. 1495 / (р. 1595 + р. 1600)	показує частку залучених коштів, яка може бути покрита за рахунок власного капіталу
Коефіцієнт фінансового левериджу (фінансового ризику)	залучений капітал / власний капітал	(р. 1595 + р. 1600) / р. 1495	показує, частку позикового капіталу, залучену підприємством у розрахунку на одиницю власного капіталу

Джерело: складено на основі [42; 45]

Отже, фінансова стійкість суб'єктів господарювання визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, його реальні й потенційні фінансові можливості. Вона безпосередньо впливає на ефективність підприємницької діяльності господарюючого суб'єкта.

Агрегатний підхід ґрунтується на визначенні фінансової стійкості на основі агрегатів. Такий методичний підхід є доповненням до наведеного вище, оскільки виділяють чотири типи поточної фінансової стійкості підприємства [42] (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 – Зведена таблиця показників за типами фінансової стійкості

Показник	Тип фінансової стійкості			
	Абсолютна	Нормальна	Нестійкий стан	Кризовий стан
$\Phi^B = K_B - Z$	$\Phi^B \geq 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^T = K_{B.пз} - Z$	$\Phi^T \geq 0$	$\Phi^T \geq 0$	$\Phi^T < 0$	$\Phi^T < 0$
$\Phi^O = K_O - Z$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O < 0$

Джерело: складено на основі [42]

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпечення запасів джерелами формування [39, с. 99]:

1. Надлишок (+) або нестача (–) власних оборотних коштів

$$+ \Phi_B = K_B - Z, \quad (1.1)$$

2. Надлишок (+) або нестача (–) власних оборотних коштів і довгострокових джерел формування запасів

$$+ \Phi_T = K_{B.пз} - Z, \quad (1.2)$$

3. Надлишок (+) або нестача (–) загальної величини основних джерел формування запасів

$$+ \Phi_O = K_O - Z, \quad (1.3)$$

За допомогою цих показників визначають трикомпонентний тип фінансової стійкості підприємства: 1, якщо $\Phi > 0$; $S(\Phi) = 0$, якщо $\Phi < 0$.

Після виконання розрахунків наведених вище показників підприємство може бути охарактеризоване одним із чотирьох типів фінансової стійкості:

1). Абсолютна фінансова стійкість трикомпонентний показник типу фінансової стійкості, що має такий вигляд:

$$S = (1,1,1), \text{ тобто: } 3B < BOK \quad (1.4)$$

де $3B$ – запаси та витрати;

BOK – розмір власних оборотних коштів підприємства

2). Нормальна фінансова стійкість показник типу фінансової стійкості – $S = (0,1, 1)$. При цьому:

$$BOK < 3B < НДФ, \quad (1.5)$$

де $НДФ$ – нормальні джерела формування запасів, які визначають як суму власних оборотних коштів, банківських позик для покриття запасів, кредиторської заборгованості за товари [39, с. 102].

3). Нестійкий фінансовий стан (показник типу фінансової стійкості має вигляд: $S = (0,0,1)$). Він свідчить про такий стан, коли запасів і витрат більше, ніж нормальних джерел фінансування, тому підприємство змушено залучати додаткові джерела фінансування.

4). Кризовий фінансовий стан ($S = 0,0,0$) характеризується перевищенням запасів над нормальними джерелами фінансування за наявності в складі позикових коштів несплачених у строк кредитів та простроченої кредиторської й дебіторської заборгованості.

Важливим аспектом фінансового аналізу є визначення запасу фінансової стійкості, що дає змогу належним чином обґрунтувати управлінські рішення в бізнесі. Такий аналіз прийнято називати маржинальним аналізом. Методика його базується на вивченні співвідношення між трьома групами важливих

економічних показників: «витрати — обсяг виробництва (реалізації) продукції — прибуток» і прогнозуванні величини кожного із цих показників при заданому значенні інших. Даний метод управлінських розрахунків називають ще аналізом беззбитковості або сприяння доходу, або CVP-аналізом.

В основу методики покладено поділ виробничих витрат і витрат на збут залежно від зміни обсягу діяльності підприємства на змінні (пропорційні) і постійні (непропорційні) та використання категорії маржинального доходу.

Проведення маржинального аналізу вимагає дотримання ряду мов, таких як: необхідність поділу витрат на дві частини — змінні і постійні; змінні витрати змінюються пропорційно до обсягу виробництва (реалізації) продукції; постійні витрати не змінюються в межах релевантного (значимого) обсягу виробництва (реалізації) продукції, тобто в діапазоні ділової активності підприємства, який установлено виходячи із виробничої потужності підприємства і попиту на продукцію; тотожність виробництва і реалізації продукції в рамках періоду часу, що розглядається, тобто запаси готової продукції істотно не змінюються.

Отже в основу методики покладено поділ виробничих витрат і витрат на збут залежно від зміни обсягу діяльності підприємства на змінні (пропорційні) і постійні (непропорційні) та використання категорії маржинального доходу.

Маржинальний дохід підприємства являє собою постійні витрати і прибуток. Поріг рентабельності (Прен) являє собою відношення суми постійних витрат (ПВ) до питомої ваги маржинального доходу у виручці.

Економічний зміст показника порогу рентабельності полягає в тому, що визначається та сума виручки, яка необхідна для покриття всіх постійних витрат підприємства. Рентабельність тут дорівнює нулю.

Отже, поріг рентабельності — це вартісний показник, який характеризує суму операційного доходу, що забезпечує повне покриття операційних витрат, тобто беззбитковість операційної діяльності підприємства. Чим менша величина порогу рентабельності, тим більш фінансово стійким є підприємство. Проте в умовах суттєвого зростання операційного доходу в більшості випадків

одночасно зростають і операційні витрати, а значить і поріг рентабельності. Тому важливо забезпечити перевищення темпу приросту операційного доходу над темпом приросту порогу рентабельності, в результаті чого відбуватиметься зниження питомої ваги порогу рентабельності в операційному доході. Це означатиме, що більша частка операційного доходу працюватиме не на покриття операційних витрат, а на одержання прибутку від операційної діяльності.

Запас фінансової стійкості – це відносний показник, який характеризує максимально допустимий відсоток зменшення фактичного операційного доходу до того рівня, поки операційна діяльність залишиться безбитковою.

Запас фінансової стійкості розраховується за інформацією форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» відповідно до вимог НП(С)БО 1 [77] (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Вихідна інформація для розрахунку запасу фінансової стійкості

Показник	Умовне позначення	Порядок розрахунку за даними форми № 2 (рядки)
Операційний дохід	ОД	2000+2120
Операційні витрати	ОВ	2050+2130+2150+2180
у тому числі: змінні витрати	ЗВ	$2050 \times (2500 + 2505 + 2510) \div 2550 + 2180$
постійні витрати	ПВ	$2050 \times (2515 + 2520) \div 2550 + 2130 + 2150$
Маржинальний дохід	МД	ОД – ЗВ, або П + ПВ
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	П	2190 (2195)

Джерело: складено на основі [103]

Операційний дохід (дохід від операційної діяльності) визначається як сума чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (р. 2000) та інших операційних доходів (р. 2120).

Операційні витрати – це витрати, пов'язані з операційною діяльністю підприємства, що включають собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (р. 2050), адміністративні витрати (р. 2130), витрати на збут (р. 2150), інші операційні витрати (р. 2180). Важливим методичним питанням

розрахунків є поділ операційних витрат на змінні та постійні.

Маржинальний дохід визначається як різниця операційного доходу (ОД) та змінних витрат (ЗВ) або як сума фінансового результату від операційної діяльності (П) та постійних витрат (ПВ).

Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток) (р. 2190 (2195)) – це сума валового прибутку (збитку) (р. 2090 (2095)) та інших операційних доходів (р. 2120) за мінусом адміністративних витрат (р. 2130), витрат на збут (р. 2150), інших операційних витрат (р. 2180).

Показник запасу фінансової стійкості розраховується за формулою:

$$ЗФС = \frac{ОД - ПР}{ОД} \cdot 100\% \quad (1.6)$$

де ЗФС – запас фінансової стійкості, %;

ОД – операційний дохід, тис. грн;

ПР – поріг рентабельності, тис. грн:

$$ПР = \frac{ПВ}{КМД}, \quad (1.7)$$

де ПВ – постійні витрати, тис. грн;

КМД – коефіцієнт маржинального доходу в операційному доході:

$$КМД = \frac{МД}{ОД} \quad (1.8)$$

Поріг рентабельності (або беззбитковий обсяг продажів, критична сума виручки, точка рівноваги, точка самоокупності) – це вартісний показник, який характеризує суму операційного доходу, що забезпечує повне покриття операційних витрат, тобто досягнення беззбитковості операційної діяльності підприємства [83, с. 588].

Чим менша величина порогу рентабельності, тим більш фінансово

стійким є підприємство. Проте в умовах суттєвого зростання операційного доходу в більшості випадків одночасно зростають операційні витрати, а отже, і поріг рентабельності. Тому, як вважають Ю. М. Тютюнник та С. В. Тютюнник, важливо забезпечити перевищення темпу приросту операційного доходу над темпом приросту порогу рентабельності, у результаті чого відбуватиметься зниження частки порогу рентабельності в операційному доході [103]. Це означатиме, що більша частка операційного доходу забезпечуватиме не покриття операційних витрат, а одержання прибутку від операційної діяльності.

Запас фінансової стійкості – це відносний показник, який характеризує максимально допустимий відсоток зменшення фактичного операційного доходу доти, доки операційна діяльність залишатиметься беззбитковою.

Чим вище значення запасу фінансової стійкості, тим більш фінансово стійким є підприємство з точки зору забезпечення прибутковості операційної діяльності, тим менший ризик настання збитковості. Запас фінансової стійкості характеризує той рівень захищеності операційної діяльності, який є в підприємства на момент розрахунку і яким можна скористатися на випадок несприятливих обставин, наприклад, при зменшенні обсягів виробництва або реалізації продукції. У той же час рівень запасу фінансової стійкості визначає захищеність кредиторів і постачальників від можливої несплати підприємством коштів за рахунками.

Різниця між операційним доходом і порогом рентабельності (чисельник формули (1.6)) називається зоною фінансової стійкості (запасом міцності). Запас фінансової стійкості (або коефіцієнт безпеки операційної діяльності) характеризує той рівень захищеності операційної діяльності, який є у підприємства на момент розрахунку та яким можна скористатися на випадок несприятливих обставин, наприклад, у разі зменшення обсягів виробництва (реалізації) продукції [108]

Інтегральний підхід дає змогу дати інтегровану оцінку ступеню фінансової стійкості. Його можна застосовувати на практиці, особливо в умовах кризового стану економічної системи, коли старі господарські зв'язки

підприємства порушені і відбувається процес налагодження ним нових зв'язків з партнерами, зацікавлених у достатній фінансовій стійкості [11].

Показники фінансової стійкості за цього підходу характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття. Система показників фінансової стійкості подано за такого підходу двома групами (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Характеристика показників фінансової стійкості за інтегральним підходом

з/п	Назва показника	Суть показника	Алгоритм розрахунку
1	2	3	4
1	Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами (Звок.)	Характеризує частку матеріальних оборотних активів що фінансується за рахунок власних оборотних коштів	ВОК/МОА, де ВОК - власні оборотні кошти, МОА - матеріальні оборотні активи
2	Коефіцієнт маневреності власних коштів (Кман)	Відображує мобільність власних джерел коштів	ВОК/ВК, де ВК - обсяг власного капіталу
3	Індекс постійного активу (Кп.а.)	Характеризує частку основних засобів та необоротних активів у складі власних джерел коштів	ОЗ/ВК, де ОЗ - основні засоби та інші необоротні активи
4	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Кд.к.)	Оцінює інтенсивність використання довгострокових позикових коштів на відновлення та розширення	ДК/ВК, де ДК - обсяг довгострокового капіталу підприємства
5	Коефіцієнт накопичення зносу (Ква.)	Оцінює ступінь фінансування, заміни та оновлення основних засобів за рахунок їх зносу	З/Пб.в., де З - нарахована сума зносу, Пб.в. - первісна балансова вартість основних засобів
6	Коефіцієнт реальної вартості майна (КР.а.)	Характеризує рівень виробничого потенціалу підприємства	(ОЗ+ВЗ+МВ+МШВД/А. де ОЗ - вартість основних засобів; НВ - вартість незавершеного виробництва; ВЗ - вартість виробничих запасів; МШП - вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів
7	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (Кзс.)	Відображає залежність підприємства від позикових коштів	ПК/Вк, де ПК - обсяг позикового капіталу підприємства

Джерело: розроблено автором за даними [11]

Цей підхід цікавий тим, що на відміну від усіх охарактеризованих вище, в процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками.

Крім того, для загальної оцінки фінансового стану за цим підходом використовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості підприємства [11]:

$$\Phi_c = \frac{(1 + 2K_{Д.П.} + 3_{В.О.К.} + 1:K_{З.С.} + K_{Р.В.} + K_{П.Л.})^1}{(1 + 2K_{Д.П.} + 3_{В.О.К.} + 1:K_{З.С.} + K_{Р.В.} + K_{П.Л.})^0} - 1 \quad (1.9)$$

$K_{Д.П.1}$, $K_{Д.П.0}$ – коефіцієнт довгострокового залучення коштів у звітному та попередньому періодах;

$Зв.о.к.1$, $Зв.о.к.0$ – коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами у звітному та попередньому періодах;

$K_{З.с.1}$, $K_{З.с.0}$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах;

$K_{р.в.1}$, $K_{р.в.0}$ – коефіцієнт реальної вартості майна;

$K_{п.а.1}$, $K_{п.а.0}$ – коефіцієнт постійного активу.

Критерії оцінки цього показника такі:

– якщо $\Phi_c > 0$, то це свідчить про збільшення фінансової стійкості підприємства;

– якщо $\Phi_c < 0$, то це свідчить про зниження фінансової стійкості підприємства.

Цей показник є основною перевагою цього підходу, оскільки дозволяє оцінити фінансову стійкість за допомогою інтегрованого показника і своєчасно виявити негативні тенденції з її зміни

Фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства, класифікуються за такими ознаками, як місце виникнення (зовнішні, внутрішні) (рис. 1.4); важливість результату (основні, другорядні); структура (прості, складні); час дії (постійні, тимчасові) [87].

В процесі аналізування фінансової стійкості виробничого підприємства особливу увагу слід приділяти внутрішнім факторам, які залежать від діяльності підприємства і на які воно має можливість впливати та якими здатне

управляти. Залежно від впливу означених вище факторів Ю.О. Русіна, Ю.В. Полозук, Г. В Савицька виділяють наступні види фінансової стійкості підприємства, як поточна (на момент проведення аналізу) та потенційна (перспектива нарощувати обсяги діяльності протягом певного часу, вихід на новий рівень фінансової рівноваги) [82; 83].

Рисунок 1.4 – Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства
Джерело: складено на основі [82; 83]

Тобто фінансова стійкість підприємства в короткостроковому періоді означає досягнення стану рівноваги, в довгостроковому періоді – трансформування чинників стабілізації у фактори розвитку підприємства.

Заслуговує на увагу концепція оцінювання фінансової стійкості, запропонована Г. В. Савицькою [83]. В основі даної концепції лежить розподіл активів підприємства на фінансові та нефінансові.

Відповідно до цього та за відхиленнями від параметрів рівноваги виділя-

ють кілька варіантів стійкості (табл. 1.7).

Таблиця 1.7 – Варіанти фінансово-економічного стану підприємства

Ознака варіанта	Найменування варіанта
1 Мобільні фінансові активи більші від усіх зобов'язань	Суперстійкість (абсолютна платоспроможність)
2 Мобільні фінансові активи менші від усіх зобов'язань, але сума всіх фінансових активів більша від них	Достатня стійкість (гарантована платоспроможність)
3 Власний капітал дорівнює нефінансовим активам, а фінансові активи дорівнюють усім зобов'язанням	Фінансова рівновага (гарантована платоспроможність)
4 Власний капітал більший від довгострокових фінансових активів, але менший від усієї суми нефінансових активів	Допустима фінансова напруженість (потенційна платоспроможність)
5 Власний капітал менший від довгострокових нефінансових активів	Зона ризику (втрата платоспроможності)

Джерело: складено на основі [83, с. 605]

Фінансові активи, у свою чергу, поділяються на немобільні і мобільні. Мобільні фінансові активи – це високо ліквідні активи. Немобільні фінансові активи включають довгострокові фінансові вкладення, всі види дебіторської заборгованості, термінові депозити.

Нефінансові активи позділяються на довгострокові нефінансові активи, куди входять основні засоби, нематеріальні активи, незавершене будівництво, і оборотні нефінансові активи, що включають запаси і витрати. Нефінансові активи і немобільні фінансові активи разом становлять немобільні активи.

Усі фінансові активи і нефінансові оборотні активи – це ліквідні активи.

Відповідно до цієї концепції, фінансової рівноваги і стійкості фінансового стану досягають, якщо нефінансові активи покриваються власним капіталом, а фінансові – позиковим. Запас стійкості збільшується в міру перевищення власного капіталу над нефінансовими активами або те ж саме в міру перевищення фінансових активів над позиковим капіталом. Відхилення від параметрів рівноваги у протилежний бік перевищення нефінансових активів над власним капіталом свідчить про втрату стійкості.

Для факторного аналізу коефіцієнтів концентрації власного капіталу, концентрації позикових засобів і фінансового левериджу використовуються такі моделі:

$$\frac{BK}{Акт} = \frac{BK}{НА} \cdot \frac{НА}{ФА} \cdot \frac{ФА}{ЗК} \cdot \frac{ЗК}{Акт} \quad (1.10)$$

$$\frac{ЗК}{Акт} = \frac{ЗК}{ОФА} \cdot \frac{ОФА}{ФА} \cdot \frac{ФА}{НА} \cdot \frac{НА}{BK} \cdot \frac{BK}{Акт} \quad (1.11)$$

$$\frac{ЗК}{BK} = \frac{ЗК}{ФА} \cdot \frac{ФА}{НА} \cdot \frac{НА}{BK} \quad (1.12)$$

де ВК і ЗК – відповідно власний і позиковий (залучений) капітал;

ФА і НА – відповідно фінансові і нефінансові активи;

ОФА – оборотні фінансові активи;

Акт – загальна сума фінансових і нефінансових активів.

За незадовільної структури балансу для перевірки реальної можливості відновлення платоспроможності підприємства розраховують коефіцієнт відновлення платоспроможності строком на 6 місяців за такою формулою:

$$K_{відн} = \frac{\frac{6}{T} (K_{ПЛ_{кін}} - K_{ПЛ_{поч}})}{K_{ПЛ_{норм}}} \quad (1.13)$$

де $K_{ПЛ_{кін}}$, $K_{ПЛ_{поч}}$ – значення коефіцієнта поточної ліквідності на кінець і початок звітного періоду;

$K_{ПЛ_{норм}}$ – нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності

6 – період відновлення платоспроможності в місяцях;

T – звітний період у місяцях.

Якщо коефіцієнт відновлення менший за 1, то це свідчить про те, що підприємство в найближчі 6 місяців не має реальної можливості відновити платоспроможність.

Якщо значення коефіцієнта відновлення є більшим за 1, то це означає наявність у підприємства реальної можливості відновити свою

платоспроможність протягом 6 місяців і що можна відкласти рішення про визнання структури балансу незадовільною.

Таким чином, результати вивчення показників фінансової стійкості за наведеною методикою дозволяють охарактеризувати фінансовий стан конкретного підприємства.

Отже, фінансову стійкість можна вважати узагальненим поняттям фінансового стану підприємства, яке відображає здатність підприємства до самоокупності, уникнення банкрутства, збереження незалежного фінансового стану, що передбачає рівновагу пасивів та активів в балансі та вказує на безпечну діяльність інвесторів.

Висновки за розділом 1

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в узагальненні та систематизації теоретичних підходів до визначення поняття «фінансова стійкість», інформаційному забезпеченні оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства, розробці методичного інструментарію оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства.

Систематизовано і уточнено поняття фінансової стійкості та ефективності для їх розмежовування, обґрунтовано критерії оцінки забезпечення результативності і ефективності діяльності підприємств у контексті забезпечення ефективності господарської діяльності виробничого підприємства. Так, фінансова стійкість розглядається як «спроможність підприємства забезпечувати пропорційний розвиток при збереженні достатнього рівня платота кредитоспроможності», «здатність функціонувати й розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня

ризик», «здатність підприємства до самоокупності щодо фінансової діяльності, уникнення банкрутства, збереження незалежного фінансового стану, що відображає рівновагу пасивів та активів в балансі».

Визначено, що оцінка фінансового стану являє собою невід'ємну частину економічного аналізу діяльності підприємства, без якого неможливе раціональне ведення виробництва будь-якого суб'єкта господарювання. Оцінка фінансової стійкості, як критерія надійності, дозволяє зовнішнім суб'єктам аналізу визначати фінансові можливості підприємства на тривалу перспективу. Визначено теоретичні положення сутності ефективності господарської діяльності. Встановлено, що ефективність підприємства – це комплексна оцінка кінцевих результатів використання основних ресурсів підприємства за певний проміжок часу. Доведено, що економічний ефект може бути потенційним або фактичним. Розглянуто методичні підходи щодо оцінки ефективності господарської діяльності підприємства та сконцентровано увагу на системі показників здійснення такої оцінки. Виділено напрями визначення ефективності господарської діяльності.

У процесі дослідження визначено методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства та розроблено модель методичного та обліково-аналітичного забезпечення оцінки стану фінансової стійкості. Дана система складається з підходу до розрахунку комплексу показників фінансової стійкості, їх інформаційного забезпечення, обґрунтування впливу факторів та інформаційного забезпечення управління даними факторами. Обґрунтовано, що важливим інформаційним полем для інвесторів та кредиторів щодо здатності виконувати свої зобов'язання виступають показники та індикатори фінансової стійкості, що характеризують результат поточного, інвестиційного та фінансового розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ «ПОЛТАВСЬКИЙ ЗАВОД МЕДИЧНОГО СКЛА»

2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ «Полтавський завод медичного скла»

В умовах ринкових відносин головною ланкою всієї економіки виступає виробниче підприємство, адже, саме на цьому рівні створюються необхідні для суспільства життєві блага.

Стійкий фінансовий стан виробничого підприємства, яке діє в умовах ринкової економіки, може бути забезпечено за умови постійного удосконалення та розширення виробництва з метою випуску продукції, що відповідатиме динамічно змінному попиту споживачів. Забезпечити це можливо тільки за умови ефективної фінансово-господарської діяльності виробничого підприємства.

Суб'єктом дослідження виступає Публічне акціонерне товариство «Полтавський завод медичного скла» (далі ПАТ «ПЗМС»), засноване згідно з рішенням Регіонального відділення Фонду державного майна України в Полтавській області від 19 лютого 1996 року № 80-ПР шляхом перетворення державного підприємства «Полтавський завод медичного скла» у відкрите акціонерне товариство відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №32 від 17 січня 1995 року.

Організаційно-правова форма ПАТ «ПЗМС» – Акціонерне товариство.

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ – 00480945

Місцезнаходження: 36008, Україна, Полтавська обл., Полтава, Фрунзе, 158.

Метою діяльності підприємства є забезпечення досягнення суспільно-корисних цілей та одержання прибутку на підставі здійснення спільної

виробничої, торгівельної, наукової, посередницької та іншої діяльності в порядку і на умовах, визначених чинним законодавством України та Статутом.

Предметом діяльності підприємства є проектування, розробка, модернізація, виробництво, випробування, дослідження та реалізація виробів медичного та загального призначення зі скла.

ПАТ «ПЗМС» не має дочірніх підприємств, філій, представництв. Однак, має частку участі в асоційованому підприємстві – товаристві з обмеженою відповідальністю «Менеджмент Треже Трейдинг Лімітид» (частка участі станом на 31 грудня 2018 року складала 32,66%, собівартість інвестиції - 2 564 тис. грн.)

Керівництво поточною діяльністю здійснює Правління на чолі з Головою. Основні виробничі цехи: цех №1-виробництво склотрубки, цех №2-виробництво ампул та пробірок. Змін в організаційній структурі в звітному році не було.

ПАТ «ПЗМС» в силу своєї технологічної винятковості і сформованою практикою організації виробництва займається одним видом діяльності – виробництвом та продажем скляних виробів. Дохід отриманий по цьому сегменту суттєвий (історично створений більш 90%) по відношенню до загальної суми отриманих доходів. Виходячи з вище викладеного всі фінансові результати враховуються по одному операційному сегменту. Оскільки ПАТ «ПЗМС» виробляє однотипну продукцію, деталізація за видами виробленої продукції не проводиться, оскільки, інформація не надається органам, відповідальним за прийняття управлінських рішень.

Виробничі потужності ПАТ «ПЗМС» знаходяться в м. Полтава. В інших регіонах структурних підрозділів ПАТ «ПЗМС» не має. Тому доходи та активи по виробничому сегменту відносяться до одного географічного регіону – м. Полтава.

Основні показники фінансово-господарської діяльності ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки наведено в таблиці 2.1, згідно якої фінансова діяльність ПАТ «ПЗМС» забезпечується за рахунок власних та залучених коштів.

Таблиця 2.1 – Основні показники фінансово-господарської діяльності
ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Показник	Роки			Відхилення (+;-)		Темп змін, %	
	2016	2017	2018	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Капітал, тис. грн.	484775	569996	627095	85221	57099	117,6	110,0
1.1. Власний капітал:	464752	553644	615794	88892	62150	119,1	111,2
- власний оборотний капітал	161272	232661	242892	71389	10231	144,3	104,4
- нерозподілений прибуток	456990	545973	608166	88983	62193	119,5	111,4
1.2. Позиковий капітал	20023	16352	11301	-3671	-5051	81,7	69,1
- у тому числі: поточні зобов'язання за розрахунками	20023	16352	11301	-3671	-5051	81,7	69,1
2. Ресурси, тис. грн.							
2.1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	247202	293452	328922	46250	35471	118,7	112,1
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	186288	215154	438054	28867	222900	115,5	203,6
- у тому числі: запасів	41721	51784	80779	10063	28995	124,1	156,0
2.3. Середньооблікова чисельність працівників, осіб, у т. ч.:	508	488	467	-20	-21	96,1	95,7
3. Економічні показники							
3.1 Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	318074	354951	398365	36877	43414	111,6	112,2
3.2. Операційні витрати: - сума, тис. Грн	194845	221643	261047	26798	39404	113,8	117,8
- витрати на 1 грн. виручки від реалізації, коп.	61,3	62,4	65,5	1,2	3,1	101,9	104,9
3.3. Валовий прибуток	141637	154193	160508	12556	6315	108,9	104,1
3.5 Прибуток, тис. грн: - від операційної діяльності	123229	133308	137318	10079	4010	108,2	103,0
- від звичайної діяльності до оподаткування	135410	149972	124428	14562	-25544	110,8	83,0
3.6. Чистий прибуток, тис. грн.	110874	122922	101937	12048	-20985	110,9	82,9
3.8. Продуктивність праці, тис. грн.	626,1	727,4	853,0	101,2	125,7	116,2	117,3
3.8 Рентабельність, %							
Продажу	34,86	34,63	25,59	-0,23	-9,04	x	X
Капіталу	45,74	23,31	17,03	-22,43	-6,28	x	X
власного капіталу	47,71	24,14	17,43	-23,57	-6,71	x	X
4. Фінансові коефіцієнти							
- автономії	0,959	0,971	0,982	0,013	0,011	101,3	101,1
- фінансової залежності	1,043	1,030	1,018	-0,014	-0,011	98,7	98,9
- маневрування	0,347	0,420	0,394	0,073	-0,026	121,1	93,9
- абсолютної ліквідності	2,804	4,287	8,441	1,483	4,154	152,9	196,9
- загальної ліквідності	9,054	15,228	55,490	6,174	40,262	168,2	364,4

Джерело: побудовано автором на основі додатків А-Е

Капітал підприємства збільшився у 2017 році на 85221 тис. грн, або на 17,6 % порівняно з 2016 роком, а у 2018 році – ще на 57099 тис. грн, або на 10 % порівняно з 2017 роком за рахунок розширення обсягів діяльності (рис. 2.1), що свідчить про підвищення забезпеченості фінансовими ресурсами ПАТ «ПЗМС» щодо здійснення його господарської діяльності. При цьому слід зауважити, що підприємство фінансується переважно за рахунок власного капіталу, що вказує на його майже повну незалежність від зовнішніх кредиторів.

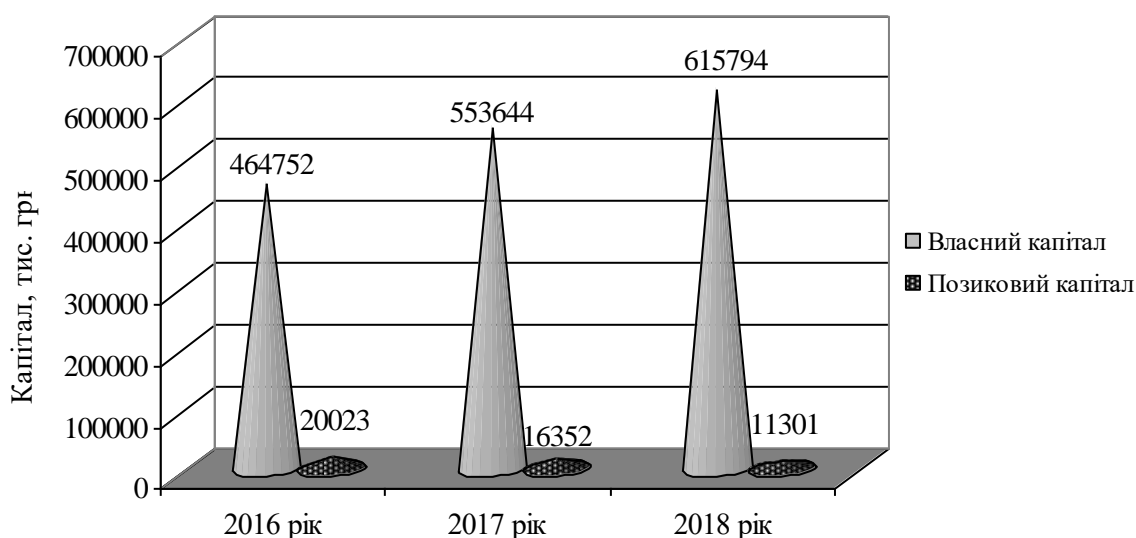

Рисунок 2.1 – Склад капіталу ПАТ «ПЗМС» та динаміка його зміни в 2016–2018 рр.

Власний капітал зріс протягом 2017 та 2018 років відповідно на 88892 тис. грн, або на 19,1 % та на 62150 тис. грн, або на 11,2 %. При цьому нерозподілений прибуток виступає основним джерелом поповнення власних оборотних коштів ПАТ «ПЗМС».

Статутний капітал ПАТ «ПЗМС» поділений на 52 350 000 простих іменних акцій номінальною вартістю 0,05 грн.

Позиковий капітал складається з поточних зобов'язань, які поступово скорочуються: на кінець 2017 року вони зменшилися на 3671 тис. грн, або на 28,3 %, а на кінець 2018 року – ще на 5051 тис. грн, або на 30,9 %, що значно

посилює фінансову автономність від зовнішніх кредиторів та фінансову стійкість підприємства.

Як свідчать дані таблиці 2.1, збільшення відбулось саме за рахунок нерозподіленого прибутку. Замість того, щоб виплачувати дивіденди, підприємство щорічно спрямовує прибуток на збільшення власного капіталу.

Зменшення залучених коштів більшими темпами, ніж власних свідчить про значний рівень фінансової незалежності підприємства від зовнішніх кредиторів, при цьому скорочення поточних зобов'язань, а саме, кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, сприятиме підвищенню ліквідності та платоспроможності підприємства.

Нерозподілений прибуток ПАТ «ПЗМС» виступає основним джерелом поповнення власних оборотних коштів: підприємство має достатньо робочого капіталу, а зміна власного капіталу в 2017 році та 2018 році спричинили відповідне зростання власного оборотного капіталу: збільшення у 2017 році відносно 2016 року на 71389 тис. грн, або на 44,3 %, та у 2018 році на 10231 тис. грн, або на 4,4 % відносно попереднього року.

Середньорічна вартість оборотних активів має тенденцію до стійкого зростання. Так, у 2017 році відносно 2016 року вона збільшилась на 28867 тис. грн (+15,5 %), а у 2018 році відносно 2017 року – ще на 36489 тис. грн, або на 16,9 %, що відбулось у тому числі і за рахунок зростання середньорічної вартості запасів відповідно на 24,1 % та майже в 1,6 рази відповідно, на що вплинули інфляційні процеси в економіці Україні, за рахунок яких зросла вартість товарно-матеріальних запасів. В цій ситуації слід мати на увазі, що наявність надлишку оборотних активів на підприємстві за рахунок створення понаднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, сприятиме відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власного, так і позикового капіталу.

Основні засоби підприємства знаходяться в задовільному стані. Оренда основних засобів не здійснюється. Виробничі потужності в цілому

задовільняють потреби підприємства, ступінь використання обладнання в середньому склала 30,5%, що не є критичним. Спосіб утримання активів полягає в проведенні поточних ремонтів. Активи щорічно інвентаризуються, їх вартість відображається в балансі підприємства.

Первісна вартість основних засобів на 31.12.2017 на 31.12.2018 років склала відповідно 430555 тис. грн та 516119 тис. грн відповідно. При цьому знос становив 131198 тис. грн, або 30,4 % та 157632 тис. грн, або 30,5 %, що вказує на поступове зношення основних засобів. Відбулося збільшення середньорічної вартості основних виробничих засобів у 2017 році порівняно з 2016 роком на 46250 тис. грн, або на 18,7 %, а у 2018 році порівняно з 2017 роком – ще додатково на 35471 тис. грн, або на 12,1 % відповідно, що пояснюється оновленням основних засобів та характеризує підвищенням його технічної оснащеності.

Дещо зменшилася середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу на кінець 2018 року склала 488 осіб, що на 3,9 % менше від 2017 року, а на кінець 2018 року – 467 осіб, що на 21 особу, або на 4,3 % менше від попереднього року. При зростанні чистого доходу підприємства протягом 2016 – 2018 років це вказує на підвищення прибутковості праці.

Протягом досліджуваного періоду спостерігаємо позитивні зрушення в обсягах реалізації продукції підприємства, які збільшилися у 2017 році порівняно з 2016 роком на 36877 тис. грн, або на 11,6 %, а у 2018 році – ще додатково на 43414 тис. грн, або на 12,2 %.

Зміна обсягів виробництва спричинила і відповідну зміну операційних витрат, які у 2017 році відносно 2016 року збільшились на 13,8 % та 17,8 % відповідно, що більше від темпів зміни чистого доходу від реалізації продукції (+3,2 %). Зміна витрат зумовлена зростанням рівня витрат на 1 грн. виручки від реалізації продукції: у 2017 році відносно 2016 року на 1,2 коп, або на 1,9 %, а у 2018 році відносно 2017 року – ще додатково на 3,1 коп, або на 4,9 %. При цьому витрати на 1 грн реалізованої продукції не перевищили вартість одиниці продукції (< 1 грн), що характеризує достатньо ефективну діяльність

підприємства протягом досліджуваного періоду.

Зростання собівартості реалізованої продукції обумовлене як зростанням цін на сировину і матеріали, так і збільшення обсягів діяльності. Зазначені зміни в цілому обумовили поступове підвищення прибутку від операційної діяльності ПАТ «ПЗМС».

Прибуток від операційної діяльності до оподаткування збільшився на кінець 2017 року на 10,8 % за рахунок підвищення чистого доходу від реалізації продукції та отримання значних інших доходів (51959 тис. грн), які перевищили інші витрати (41,826 тис. грн). У 2018 році цей вид прибутку збільшився на 3,0 % за рахунок підвищення чистого доходу від реалізації продукції (+12,2 %) та значного підвищення інших доходів та інших фінансових доходів. При цьому прибуток до оподаткування зменшився на кінець 2018 року на 25,3 %, на що вплинуло суттєве збільшення інших витрат (рис. 2.2).

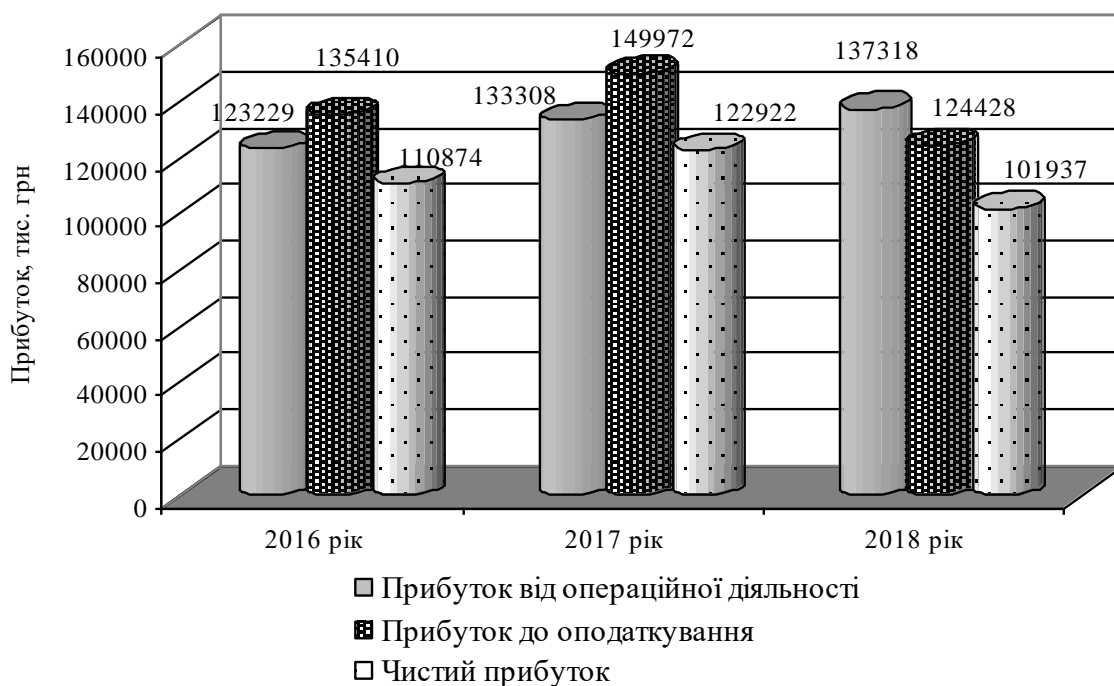

Рисунок 2.2 – Показники прибутку ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Чистий прибуток має аналогічну динаміку. Станом на кінець 2018 року

він зменшився порівняно з попереднім роком на 33,8 %

Отже, в результаті фінансово-господарської діяльності ПАТ «ПЗМС» у 2018 році показники прибутку в цілому зменшилися відносно попереднього року.

Незважаючи на це, фактор прибутковості є однією з важливих характеристик фінансового стану ПАТ «ПЗМС», який відображає кінцевий результат діяльності і дозволяє оцінити її абсолютну та відносну ефективність.

Інформативні висновки щодо загальних тенденцій стійкості економічного зростання підприємства визначимо за допомогою абсолютних показників співвідношення темпів зростання капіталу, інвестованого у діяльність (обсяг активів); чистого доходу від реалізації продукції; чистого прибутку (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Показники динамічного розвитку ПАТ «ПЗМС» у 2017 та 2018 роках

Показник	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Абсолютна зміна загальних активів, тис. грн.	+85221	+57099
2. Порівняльні темпи росту загальної вартості активів, %	+117,6	+110,0
3. Порівняльні темпи росту чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %	+111,6	+112,2
4. Порівняльні темпи росту чистого прибутку, %	+110,9	+82,9
5. Порівняння фактичної бази з еталонною моделлю розвитку $T_{\Pi} > T_{\text{чд}} > T_{\text{А}} > 100\%$	$110,9 \% > 111,6 \% < 117,6 \% > 100\%$	$82,9 \% < 112,2 \% < 110,0 \% > 100\%$
6. Порівняльні темпи росту робочого капіталу, %	+144,3	+104,4
7. Зміна частки власного капіталу в загальному обсязі сукупного капіталу, %	+1,3	+1,1
8. Зміна частки оборотного капіталу в загальному обсязі сукупного капіталу, %	+ 6,3	-3,2
9. Зміна забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом, %	+4,48	+2,12

Як свідчать дані таблиці 2.2, зазначені співвідношення в 2017 та 2018 роках у ПАТ «ПЗМС» частково не виконуються, незважаючи на позитивні зміни більшості з них. За даними співвідношеннями у 2017 та 2018 роках у ПАТ «ПЗМС» визначимо наступний причинно-наслідковий зв'язок:

– виконання першої нерівності (темпи зростання прибутку були

більшими за темпи зростання обсягу продажу) у 2017 році означало підвищення рівня рентабельності підприємства, яке могло бути для ПАТ «ПЗМС» результатом скорочення собівартості. У 2018 році ця нерівність не виконувалася за рахунок підвищення собівартості продукції;

– виконання другої нерівності (темпи зростання виручки від реалізації активів мають бути випереджуючими порівняно із темпами зростання активів) у 2017 та 2018 роках означало прискорення оборотності активів;

– виконання останньої нерівності (зростання середньої величини активів в динаміці) означало зростання майнового потенціалу ПАТ «ПЗМС» у 2017 та 2018 роках. Слід зауважити, що дотримання цієї нерівності у підприємства забезпечене в довгостроковій перспективі, адже спостерігалось і в попередньому році;

– темп зміни прибутку у 2018 році нижче від темпів росту активів, отже, ефективність використання активів зменшилася (рис. 2.3).

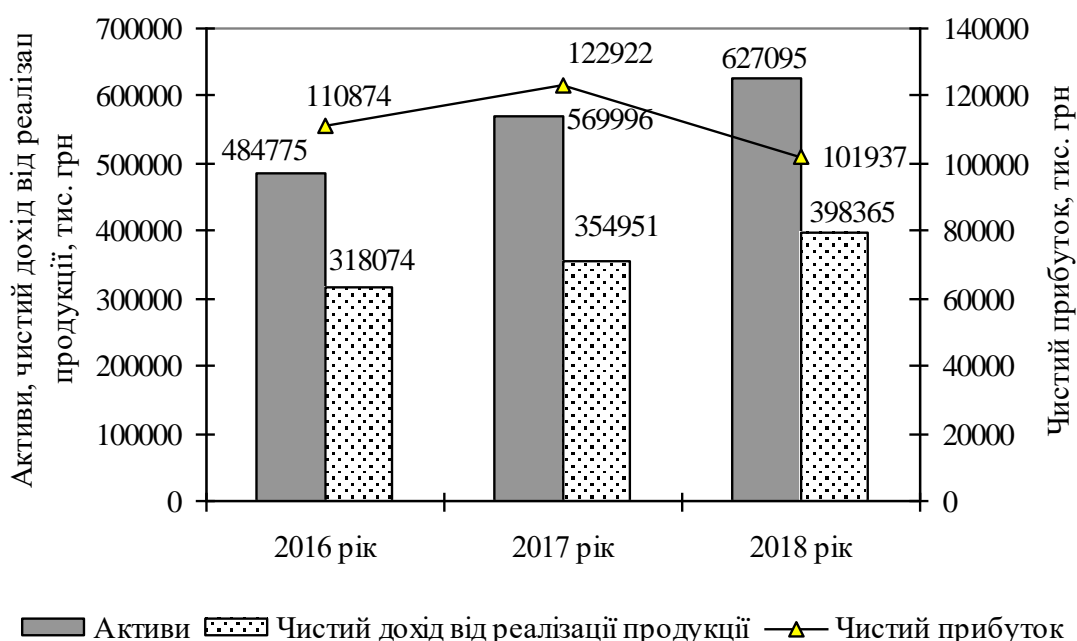

Рисунок 2.3 – Динаміка зміни основних показників діяльності ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Наявність прибутку забезпечує виконання основних принципів ведення

господарської діяльності – самоокупності та самофінансування, що підтверджують показники фінансової стійкості та платоспроможності досліджуваного підприємства. Так, коефіцієнт фінансової автономії свідчить про значну частку власного капіталу у структурі сукупного капіталу ПАТ «ПЗМС» (на кінець 2018 року – 98,2 %), яка протягом всього досліджуваного періоду суттєво перевищувала оптимальний рівень (50 %), в результаті чого ступінь фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування не перевищив нормативний рівень ($< 2,0$).

Показники платоспроможності ПАТ «ПЗМС» свідчать про можливість розрахуватися зі своїми боргами навіть наявними грошовими коштами.

Отже, на кінець 2018 року фінансовий стан ПАТ «ПЗМС» є міцним, підприємство залишається прибутковим і не критично залежним від зовнішніх кредиторів.

2.2 Комплексна оцінка фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла»

Якісні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства, які використовуються в практиці фінансового аналізу, дозволяють комплексно оцінити ефективність залучення, розміщення та використання фінансових ресурсів. Використаємо якісні методи оцінки фінансової стійкості, що базуються на модифікації балансової моделі фінансової стійкості. Оцінку фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» розпочнемо аналізом майна та джерел його формування, відображених у аналітичному балансі (додаток Ж).

Дослідження змін структури активів підприємства дозволяє зробити висновок про збільшення валюти балансу на кінець 2017 та 2018 років.

Випереджаючі темпи зростання частки оборотних активів у майні ПАТ «ПЗМС» порівняно з темпами збільшення майна та основних засобів у 2017 -

2018 роках свідчать про:

1) зменшення коефіцієнта зростання вартості активів (більше 1), що, у свою чергу, вказує на розширення обсягів діяльності протягом досліджуваного періоду;

2) формування більш мобільної структури активів, що пов'язано із збільшенням частки найбільш ліквідної їх частини – грошових коштів;

3) відбулось зменшення вилученої частини поточних активів на кредитування споживачів продукції (з 17,3 % від усіх активів на кінець 2016 року до 20,5 % на кінець 2017 року та до 17,1 % на кінець 2018 року). Це свідчить про фактичну демобілізацію цієї частини оборотних активів у господарському обороті.

Основними позитивними моментами є наявність власного оборотного капіталу та його зростання, можливість самофінансування за рахунок нерозподілених прибутків. При цьому фінансування підприємства здійснюється майже повністю за рахунок власного капіталу (98,2 %), а за рахунок позикового капіталу – лише 1,8 % (поточні зобов'язання).

Основними позитивними моментами у формуванні активів і пасивів ПАТ «ПЗМС» є: збільшення майна та капіталу підприємства, тобто розширення його діяльності.

Статутний капітал ПАТ «ПЗМС» протягом досліджуваного періоду не змінювався та склав 2618 тис. грн. При цьому його частка за три роки зменшилася: з 0,5 % у 2016 році до 0,4 % у 2018 році.

Структуру майна можна оцінити як іммобільну: у підприємства несуттєво переважають необоротні активи, частка яких на кінець 2018 року склала 59,5 %, частка оборотних активів збільшилась з 37,4 % у 2016 році до 40,5 % на кінець 2018 року.

Серед необоротних активів найбільшу питому вагу мають основні засоби, частка яких на кінець 2018 року склала 57,2 % від вартості активів. Крім основних засобів, підприємство має незначну частку нематеріальних активів (>1 % у 2018 році) та інвестиційну нерухомість, частка якої скоротилася з 1,8 %

у 2016 році до 1,3 % на кінець 2018 року.

У структурі оборотних активів зміни відбулися переважно за рахунок збільшення вартості запасів та їх частки, але при цьому скоротилася дебіторська заборгованість та її частка.

Важливою складовою оборотних активів підприємства є кошти у розрахунках із дебіторами. Від стану їх мобільності залежать розрахунки з кредиторами, обсяг чистого грошового потоку, ліквідність майна в цілому. Частка дебіторської заборгованості зменшилась з 17,3 % у 2016 році до 17,1 % у 2012 році, що не перевищило загальноприйнятий рівень (20 – 30 %).

Найповніше фінансову стійкість підприємства може бути розкрито на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. Фінансову рівновагу можна розглянути за двома підходами, що взаємно доповнюють один одного.

Перший (майновий) підхід до оцінювання фінансової рівноваги виходить з позиції кредиторів: припускає збалансованість активів і пасивів балансу за термінами і спроможність підприємства вчасно погашати свої борги (ліквідність балансу).

Другий (функціональний) підхід виходить з позиції керівництва підприємства, що ґрунтується на функціональній рівновазі між джерелами капіталу і використанні їх в основних циклах господарської діяльності (операційний, інвестиційний, грошовий цикли).

Щодо першого підходу баланс ПАТ «ПЗМС» буде вважатися ліквідним, якщо будуть виконані умови :

$$A1 \geq P1; \quad A2 \geq P2; \quad A3 \geq P3; \quad A4 \leq P4 \quad (2.1)$$

Аналіз ліквідності балансу ПАТ «ПЗМС» проведемо за допомогою таблиці 2.3.

За даними таблиці 2.3 можна відзначити, що протягом досліджуваного періоду перша нерівність виконується і має знак, відповідний оптимальному варіанту, ліквідність балансу протягом цього періоду є абсолютною. Грошові

кошти повністю покривають найбільш строкові зобов'язання, що є достатнім.

Таблиця 2.3 – Активи та пасиви ПАТ «ПЗМС» за рівнем ліквідності станом на кінець 2016 – 2018 років, тис. грн

Гру-па	Актив за рівнем ліквідності	Роки			Гру-па	Зобов'язання за строковістю сплати	Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів (А-П)		
		2016	2017	2018			2016	2017	2018	2016	2017	2018
A1	Високо-ліквідні	56145	70101	95391	П1	Найбільш строкові	20023	16352	11301	36122	53749	84090
A2	Середньо-ліквідні	83646	116737	107281	П2	Коротко-строкові	-	-	-	83646	116737	107281
A3	Низько-ліквідні	41444	62123	99434	П3	Довгостро-кові	-	-	-	41444	62123	99434
A4	Важко-ліквідні	303480	321035	324989	П4	Постійні пасиви	464752	553644	615794	-	-	-
	Разом	484715	569996	627095		Разом	484715	569996	627095	х	х	Х

Виконання другої та третьої нерівності вказує на дотримання умов за рахунок відсутності цих категорій зобов'язань. Тому можливість підприємства погасити короткострокові та довгострокові зобов'язання за рахунок середньоліквідних коштів є умовною.

Виконання четвертої нерівності свідчить про дотримання підприємством мінімальної умови фінансової стійкості – наявності власних оборотних засобів. Зазначимо, що ПАТ «ПЗМС» протягом трьох останніх років мало власний оборотний капітал, зокрема, станом на кінець 2018 року його величина становила 242892 тис. грн. Розмір власного оборотного капіталу для фінансування поточних активів у 2017 році відносно 2016 року зріс на 71389 тис. грн, або на 44,3 %, а у 2018 році – ще на 10231 тис. грн, або на 4,4 % порівняно з попереднім роком.

У той же час сума оборотних активів має тенденцію до зростання на 15,5 % на кінець 2017 року та на 16,9 % на кінець 2018 року. Це, поряд з впливом інших факторів, спричинило скорочення розміру мобілізації позикового капіталу у 2017 році на 18,3 % відносно 2016 року та на 30,9 % у 2018 році порівняно з 2017 роком (див. табл. 2.3).

Отже, відзначаємо наявність достатніх грошових активів у ПАТ «ПЗМС».

Наведені у таблиці 2.4 дані показують, що оборотні активи у 2016 - 2018 роках сформовані як за рахунок позикових ресурсів, так і за рахунок власного капіталу, при цьому переважав власний капітал, частка якого у формуванні оборотних активів збільшилася з 88,96 % у 2016 році до 95,55 % на кінець 2018 року.

Таблиця 2.4 – Джерела формування оборотних активів ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)		Темп росту, %	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Загальна сума оборотних активів, тис. грн	181295	249013	254193	67718	5180	137,4	102,1
2. Джерела їх формування, тис. грн:							
загальна сума довго- та короткострокових зобов'язань підприємства	20023	16352	11301	-3671	-5051	81,7	69,1
сума власного оборотного капіталу	161272	232661	242892	71389	10231	144,3	104,4
3. Частка у формуванні оборотних активів, %:							
позикового капіталу	11,04	6,57	4,45	-4,48	-2,12	59,5	67,7
власного капіталу	88,96	93,43	95,55	4,48	2,12	105,0	102,3

Це свідчить про незначну фінансову залежність щодо формування оборотних активів ПАТ «ПЗМС» від зовнішніх кредиторів, при цьому вона ще додатково зменшилася на кінець досліджуваного періоду, що вказує на достатньо високу фінансову стійкість підприємства.

Другим показником джерел формування запасів і витрат є наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат.

Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат, рівна сумі попереднього показника, довгострокових позикових засобів і величини короткострокових кредитів.

Обчислення цих показників дозволяє класифікувати фінансові ситуації за

ступенем їх фінансової стійкості за такими типами:

$E_1, E_2, E_3 > 0$ – підприємство має абсолютну фінансову стійкість;

$E_1 < 0, E_2, E_3 > 0$ – підприємство має нормальну фінансову стійкість;

$E_1 < 0, E_2 < 0, E_3 > 0$ – підприємство має нестійке фінансове положення;

$E_1 < 0, E_2 < 0, E_3 < 0$ – підприємство має кризовий фінансовий стан.

Розрахунок узагальнюючих показників фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 рр. представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+, -)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6
1. Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	161272	232661	242892	71389	10231
2. Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	161272	232661	242892	71389	10231
3. Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	161272	232661	242892	71389	10231
4. Запаси (Z)	41444	62123	51434	20679	-10689
5. Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів (E_1)	119828	170538	191458	50710	20920
6. Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів (E_2)	119828	170538	191458	50710	20920
7. Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів (E_3)	119828	170538	191458	50710	20920
8. Запас стійкості фінансового стану, дн.	135,6	173,0	173,0	37,3	0,1
9. Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн. ($E_3 : Z$)	2,891	2,745	3,722	-0,146	0,977
10. Тип фінансового стану відповідно до класифікації	абсолютно стійкий			x	X

Враховуючи показники фінансової стійкості, розраховані у таблиці 2.5, фінансовий стан підприємства у 2016 – 2018 роках оцінювався як абсолютно стійкий. Рівновага платіжного балансу в цій ситуації повністю забезпечувалася за рахунок власного оборотного капіталу.

Фінансовий стійкість підприємства багато в чому залежать від оптимальності структури джерел капіталу. Проаналізуємо структуру джерел підприємства й оцінимо ступінь фінансової стійкості фінансового ризику за відносними показниками фінансової стійкості (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Відносні показники фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Нормативне значення	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
					2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7
Показники структури джерел формування капіталу						
Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$	0,959	0,971	0,982	0,013	0,011
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$< 0,5$	0,041	0,029	0,018	-0,013	-0,011
Коефіцієнт фінансування	$\geq 1,0$	23,211	33,858	54,490	10,647	20,632
Коефіцієнт фінансового ризику	$< 1,0$	0,043	0,0295	0,0184	-0,014	-0,0112
Коефіцієнт фінансової залежності	$< 2,0$	1,043	1,030	1,018	-0,014	-0,011
Показники стану оборотних активів						
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\geq 0,5$	0,347	0,420	0,394	0,073	-0,026
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	$\geq 0,5$	0,890	0,934	0,956	0,045	0,021
Коефіцієнт забезпечення запасів	$\geq 0,8$	3,891	3,745	4,722	-0,146	0,977
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	збільшення	0,348	0,301	0,393	-0,047	0,091
Власні оборотні кошти підприємства, тис. грн.	збільшення	161272	232661	242892	71389	10231
Питома вага власних оборотних, коштів, %	збільшення	88,956	93,433	95,554	4,478	2,121
Показники стану основного капіталу						
Коефіцієнт виробничого потенціалу	збільшення	0,570	0,547	0,449	-0,022	-0,098
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,3 – 0,5	0,501	0,441	0,285	-0,060	-0,156
Коефіцієнт накопичення амортизації	—	0,555	0,608	0,651	0,052	0,044
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	збільшення	0,790	1,112	2,233	0,323	1,121

Виконані у таблиці 2.6 розрахунки відносних показників підтверджують зроблені вище висновки стосовно достатньо високого рівня фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування капіталу, що забезпечено достатньою часткою власного капіталу.

Так, рівень фінансової незалежності (автономії) по відношенню до зовнішніх джерел коштів ПАТ «ПЗМС» протягом досліджуваного періоду є значно вище нормативного, адже частка власного капіталу протягом досліджуваного періоду перевищила 98,2 % від валюти балансу, а нормативне значення коефіцієнта автономії оцінюється на рівні 0,5. Разом з тим, підвищення коефіцієнта автономії відображає тенденцію до подальшого покращення фінансової стійкості підприємства та його незалежності від зовнішніх джерел фінансування і зниження ризику фінансових ускладнень.

Наведені висновки підтверджує низьке значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу щодо нормативного рівня. Чим нижчий показник концентрації позикового капіталу, тим менша заборгованість підприємства, тим міцніше його фінансове положення. Зростання цього показника в динаміці означатиме підвищення частки позикових коштів у фінансуванні ПАТ «ПЗМС». Але наразі цього не відбувається.

Зовнішні джерела формування коштів підприємства є несуттєвими, тому фінансовий ризик у контексті залежності від зовнішніх інвесторів та кредиторів не перевищує рекомендовані значення, що підтверджують значення коефіцієнтів фінансової залежності та фінансового ризику, які відповідають нормативним. Так, оптимальне значення коефіцієнта фінансової залежності – менше 2,0, а на кінець 2018 року він склав 1,018.

Одним з основних індикаторів фінансової стійкості є коефіцієнт фінансового левериджу, або коефіцієнт фінансового ризику. Для ПАТ «ПЗМС» він склав лише 0,018, що вказує на низький ризик вкладення капіталу в це підприємство.

Про раціональність розподілу та ефективне використання власного капіталу щодо формування робочого капіталу свідчить значення коефіцієнта маневреності власного капіталу та коефіцієнта маневреності оборотних коштів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу має динаміку до зростання, що є позитивним та вказує на збільшення частки власного капіталу, яка використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яку вкладено в

оборотні кошти. На кінець 2018 року коефіцієнт склав 0,394, що менше на 0,025 від попереднього року.

Показники стану оборотних активів у зв'язку з достатністю власного оборотного капіталу мають значення, вищі за нормативні. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів свідчить, що оборотні активи на 95,6 % сформовані за рахунок власного капіталу, що значно вище нормативного рівня. Наявність у достатньому обсязі власних оборотних коштів (не менше 10 % від загальної величини оборотних активів) означає здатність ПАТ «ПЗМС» самостійно фінансувати свою поточну діяльність.

Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів показує питому вагу грошових коштів у загальній величині власних оборотних коштів, яка на кінець 2018 року більшилася до 0,393 за рахунок суттєвого збільшення на кінець 2018 року грошових коштів підприємства, що є позитивним моментом.

Коефіцієнт забезпеченості запасів вказує, що запаси підприємства повністю сформовані за рахунок власного капіталу, що свідчить про повну незалежність його від кредиторів щодо формування цієї статті оборотних активів.

Використовуючи методику Г. В. Савицької [83] (див. табл. 1.7), визначимо, який варіант фінансової стійкості характерний для ПАТ «ПЗМС» станом на початок та кінець 2018 року (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Визначення варіанта фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» за 2018 рік

Актив	На початок періоду	На кінець періоду	Пасив	На початок періоду	На кінець періоду
Нефінансові активи:	320983	372902	Власний капітал	553644	615794
- довгострокові	78083	358487			
- оборотні	2163	14415			
Фінансові активи:	224259	254193	Позиковий Капітал	16352	11301
- немобільні	62123	51521			
- мобільні	162136	202672			
Баланс	569996	627095	Баланс	569996	627095

Відповідно до цієї методики межа між допустимим і ризикованим

варіантами запозичення засобів проходить по критичній лінії (власний капітал дорівнює сумі довгострокових нефінансових активів). У зоні напруженості різниця між власним капіталом і довгостроковими нефінансовими активами позитивна. Навпаки, у стані ризику ця різниця буде негативною.

Дані таблиці 2.7 показують, що у ПАТ «ПЗМС» ця різниця, що є індикатором платоспроможності, позитивна. На початок року власний капітал перевищив нефінансові довгострокові та оборотні активи у 1,72 рази, а на кінець року – в 1,65 рази, що свідчить про неризиковий варіант запозичення коштів, достатню платоспроможність та стійкий фінансовий стан підприємства.

Слід відзначити, що фінансова стійкість ПАТ «ПЗМС» за 2018 рік відповідає першому варіанту фінансово-економічного стану підприємства (див. табл. 1.7), а саме: суперстійкість (абсолютна платоспроможність) [83].

З метою інтегральної оцінки ступеню фінансової стійкості розрахуємо показники стану і структури активів ПАТ «ПЗМС» та забезпеченість їх джерелами покриття за два останні роки (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Показники стану і структури активів ПАТ «ПЗМС» за 2017 – 2018 роки

Показник стану і структури активів	2017 рік	2018 рік
1. Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами (Звок.)	3,745	4,722
2. Коефіцієнт маневреності власних коштів (Кман)	0,301	0,393
3. Індекс постійного активу (Кп.а.)	0,541	0,582
4. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Кд.к.)	0,000	0,000
5. Коефіцієнт накопичення зносу (Ква.)	0,305	0,305
6. Коефіцієнт реальної вартості майна (КР.а.)	0,639	0,662
7. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (Кзс.)	0,030	0,018
8. Інтегрований показник фінансової стійкості	39,783	61,457

За інтегральним підходом становить:

$$\Phi_c = \frac{61,457}{39,783} = 1,54$$

Оскільки $\Phi_c > 0$, можна свідчити про зростання інтегрованої оцінки фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» на кінець 2018 року, що вказує на позитивні

тенденції в діяльності досліджуваного підприємства.

Найголовніша умова фінансового стану ПАТ «ПЗМС», яка свідчить про здатність підприємства розраховуватися з кредиторами за свої боргові зобов'язання у відповідні строки, – його платоспроможність. Для оцінки ліквідності та платоспроможності ПАТ «ПЗМС» використаємо систему відповідних показників, що розрізняються між собою розміром ліквідних оборотних активів та розглядаються як джерело покриття зобов'язань (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Показники ліквідності та платоспроможності ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6
1 Оборотні активи, тис. грн	181295	249013	254193	67718	5180
2 Поточні зобов'язання, тис. грн	20023	16352	11301	-3671	-5051
3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	56145	70101	95391	13956	25290
4. Поточна дебіторська заборгованість, тис. грн	83646	116737	107281	33091	-9456
5. Активи, тис. грн	484775	569996	627095	85221	57099
6. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,804	4,287	8,441	1,483	4,154
7. Проміжний коефіцієнт покриття	6,982	11,426	17,934	4,444	6,508
8 Загальний коефіцієнт покриття	9,054	15,228	22,493	6,174	7,265
9. Коефіцієнт загальної платоспроможності	24,211	34,858	55,490	10,647	20,632
10. Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	2,070	3,799	4,551	1,729	0,752
11. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,076	0,104	0,062	0,028	-0,042
12. Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	4,177	7,139	9,493	2,962	2,354

Як свідчать дані таблиці 2.9, коефіцієнт абсолютної ліквідності ПАТ «ПЗМС», що показує частку поточних зобов'язань, які підприємство має можливість негайно погасити високоліквідними оборотними активами, протягом досліджуваного періоду має значення, значно вище за нормативне (0,2). Отже, підприємство мало можливість негайно погасити достатню частку поточних зобов'язань.

Проміжний коефіцієнт покриття (зазвичай задовольняє умова $\geq 0,7$) є

достатнім протягом 2016 – 2018 років. Отже, підприємство може погасити поточні зобов'язання, використавши також поряд з високоліквідними оборотними активами і середньоліквідні, а саме, дебіторську заборгованість.

Загальний коефіцієнт покриття, який показує, скільки одиниць оборотних активів припадає на кожну одиницю поточних зобов'язань, свідчить про їх достатність, адже він суттєво більше рекомендованого значення ($\geq 2,0$), тому структуру балансу ПАТ «ПЗМС» можна вважати у повній мірі задовільною, а підприємство є повністю платоспроможним.

Коефіцієнт загальної платоспроможності, який показує збільшення активів, що припадають на кожну одиницю поточних та довгострокових зобов'язань, значно вище рекомендованого.

Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості у 2016 та 2017 роках менше 1, але має тенденцію до зростання. Нормативним вважається значення цього коефіцієнта >1 , тобто нормальним вважається стан, коли кредиторська заборгованість перевищує дебіторську не більше ніж у два рази, але не менше ніж у 1,5 рази, оскільки, з точки зору політики фінансування оборотних активів, позитивною вважається ситуація коли кредиторська заборгованість перекриває дебіторську, тобто відстрочка по платежах, які надає підприємство, повинна бути меншою ніж відстрочка отримана від кредиторів. Але, у ПАТ «ПЗМС» дебіторська заборгованість суттєво перевищила кредиторську у 2018 році. При значній різниці в оборотах дебіторської і кредиторської заборгованостей тривалість фінансового циклу підприємства може приймати негативне значення, а це означатиме, що фінансування його діяльності відбуватиметься переважно за рахунок кредиторів. Таку ситуацію слід уникати, адже, вона може призвести до втрати ліквідності підприємством.

Оцінку ділової активності ПАТ «ПЗМС» за ключовими та додатковими показниками швидкості обороту капіталу виконаємо за допомогою табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Показники ділової активності ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6
1 Доход від реалізації	318074	354951	398365	36877	43414
2 Середній розмір капіталу	448795	527386	598546	78591	71160
3.Середній розмір власного капіталу	426350	509198	584719	82849	75521
4 Середній розмір дебіторської заборгованості	77476	100192	112009	22716	11818
5.Середній розмір запасів	41721	51784	56779	10063	4995
6 Середній розмір кредиторської заборгованості	4961	9231	9373	4270	142
7 Чистий прибуток	110874	122922	101937	12048	-20985
8 Власний капітал	464752	553644	615794	88892	62150
9 Оборотність капіталу:					
9.1 днів	0,709	0,673	0,666	-0,036	-0,007
9.2 оборотів	508,0	534,9	540,9	26,9	6,0
10.Оборотність дебіторської заборгованості:					
10.1. днів	87,7	101,6	101,2	13,9	-0,4
10.2. оборотів	4,105	3,543	3,557	-0,563	0,014
11.Оборотність запасів:					
11.1. днів	47,2	52,5	51,3	5,3	-1,2
11.2. оборотів	7,624	6,855	7,016	-0,769	0,162
12.Тривалість операційного циклу, дні	134,9	154,1	152,5	19,2	-1,6
13.Оборотність кредиторської заборгованості:					
13.1. днів	5,6	9,4	8,5	3,7	-0,9
13.2. оборотів	64,115	38,452	42,501	-25,663	4,049
14.Оборотність власного капіталу					
14.1. днів	482,5	516,4	528,4	33,9	12,0
14.2. оборотів	0,746	0,697	0,681	-0,049	-0,016
15.Тривалість фінансового циклу, дні	129,3	144,8	144,1	15,5	-0,7
16.Період окупності власного капіталу	3,8	4,1	5,7	0,3	1,6

Виходячи з отриманих у таблиці 2.10 результатів розрахунків, ділова активність ПАТ «ПЗМС» не може бути охарактеризована як достатня. Цей висновок підтверджує погіршення значень деяких коефіцієнтів, насамперед, подовження обороту власного капіталу та період його окупності.

На підвищення рівня ділової активності підприємства вказує, перш за все, прискорення оборотності сукупного капіталу підприємства та збільшення кількості його оборотів у 2017 році – на 26,9 оборотів, у 2018 році – на 6 оборотів порівняно з 2017 роком, та. Такі зміни свідчать про підвищення

ефективності вкладення фінансових ресурсів у формування активів, що відбулось на фоні суттєвого зростання обсягу виручки від реалізації за останні два роки.

Уповільнення оборотності власного капіталу на 12 днів можна вважати, все ж таки, позитивним фактом, адже це відбулось як на фоні зростання виручки від реалізації (112,2 %), так і значного збільшення власного капіталу (111,2 %).

Незважаючи на прискорення оборотності кредиторської заборгованості на кінець 2018 року (-0,9 днів), ефективність її «утримання» підприємством з позицій дотримання платіжної дисципліни та забезпечення стійкого фінансового становища визначається порівнянням термінів повного погашення кредиторської та повної інкасації дебіторської заборгованості.

Розрахунки свідчать, що у 2018 році погашення поточної заборгованості підприємства перед кредиторами відбувається значно повільніше за інкасацію боргів контрагентів перед підприємством. Якщо середній термін інкасації заборгованості дебіторів у 2018 році становив 101,2 днів, то термін погашення кредиторської заборгованості підприємства – 8,5 днів. Але підвищує ділову активність підприємства, насамперед, зниження частки відвернень коштів у дебіторську заборгованість (з 20,5 % у 2017 році до 17,1 % у 2018 році), та її зменшення у абсолютному значенні (- 9456 тис. грн, або 8,1 %).

На кінець досліджуваного періоду тривалість операційного циклу підприємства склала 152,5 днів, що на 1,6 днів менше від попереднього року. Подовження в цілому тривалості операційного циклу у 2017 році (до 154,1 дн.), без сумніву є негативною тенденцією. Подовження виробничого циклу обумовило затримку процесу трансформації ресурсів у розрахунки, вивільненню коштів з яких перешкоджає криза неплатежів споживачів. У такий спосіб формується додаткова потреба у залученні коштів кредиторів, що і відбулось у ПАТ «ПЗМС» на кінець 2017 року. На кінець 2018 року становище дещо покращилось.

Фінансовий цикл характеризує середню тривалість між відтоком

грошових коштів у зв'язку зі здійсненням поточної виробничої діяльності та їх припливом як результатом виробничо-фінансової діяльності. У цій ситуації тенденція скорочення фінансового циклу за рахунок менш інтенсивного скорочення періоду погашення кредиторської заборгованості порівняно із зменшенням тривалості операційного циклу характеризується підвищенням платоспроможності.

Якщо ділова активність підприємства у фінансовій сфері виявляється перш за все в швидкості обороту ресурсів, то рентабельність підприємства показує ступінь прибутковості його діяльності.

Показники рентабельності, які є одними з основних вартісних якісних показників ефективності виробництва на підприємстві, забезпечують оцінку ефективності його діяльності за рівнем віддачі витрат і ступенем використання засобів в процесі виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг), а також доходів, отриманих у результаті їх використання.

Система показників рентабельності діяльності ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки представлена в таблиці 2.11.

В ході аналізу рентабельності та даних таблиці 2.11, можна відзначити погіршення основних показників рентабельності підприємства, що свідчить про зниження ефективності його діяльності, що викликано, в основному, зростанням фінансових результатів.

При цьому підвищення рентабельності власного капіталу слід вважати повністю позитивним явищем, адже, воно відбувалося на фоні як зростання власного капіталу, так і збільшення чистого прибутку.

На кінець 2018 року спостерігалася негативна тенденція використання капіталу, а саме зменшення всіх показників рентабельності підприємства, причиною чого стало зниження фінансових результатів. При цьому зниження рентабельності власного капіталу відбувалося на фоні його зростання. Однак, рентабельність власного капіталу свідчить про інвестиційну привабливість досліджуваного підприємства, адже її рівень є достатньо високим.

Таблиця 2.11 – Показники рентабельності ПАТ «ПЗМС» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6
1. Середньорічний розмір майна, тис. грн	448795	527386	598546	78591	71160
2. Середньорічний розмір власного капіталу, тис. грн	426350	509198	584719	82849	75521
3. Середньорічний розмір власного оборотного капіталу, тис. грн	163843	196967	237777	33124	40810
4. Середньорічний розмір оборотного капіталу, тис. Грн	186288	215154	251603	28866	36449
5. Середньорічний розмір основних засобів,	247202	293452	328922	46250	35470,5
6. Вартість виробничих ресурсів, тис. грн	433489	508606	580525	75116	71919,5
7. Вартість господарських ресурсів, тис. грн	433489	508606	580525	75116	71919,5
8. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	318074	354951	398365	36877	43414
9. Витрати, тис. грн.	194845	221643	261047	26798	39404
10. Прибуток до оподаткування, тис. грн.	135410	149972	124428	14562	-25544
11. Чистий прибуток, тис. грн.	110874	122922	101937	12048	-20985
12 Рентабельність, %					
- продажу	42,57	42,25	31,23	-0,32	-11,02
- основних засобів	54,78	51,11	37,83	-3,67	-13,28
- оборотних активів	72,69	69,70	49,45	-2,98	-20,25
- виробничих ресурсів	31,24	29,49	21,43	-1,75	-8,05
- господарських ресурсів	31,24	29,49	21,43	-1,75	-8,05
- витрат	69,50	67,66	47,66	-1,83	-20,00
- активів	24,70	23,31	17,03	-1,40	-6,28
- власного капіталу	26,01	24,14	17,43	-1,87	-6,71
- власного оборотного капіталу	67,67	62,41	42,87	-5,26	-19,54

Зниження чистої рентабельності продажу відбувається на тлі суттєвого зростання витрат від реалізації продукції, при цьому значно падає прибутковість операційної діяльності, що є основним для ПАТ «ПЗМС» видом діяльності. У зв'язку із цим значно зменшився і чистий прибуток, що спричинило зниження показників рентабельності.

Таким чином, проведена оцінка фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» вказує на достатність робочого капіталу щодо формування оборотних активів, що має бути головним показником фінансової стійкості та підтверджувати на його стійкий фінансовий стан. У структурі капіталу досліджуваного підприємства суттєво переважає частка власного капіталу, що вказує на

некритичну залежність від зовнішніх кредиторів та достатній рівень фінансової стійкості. Оцінка фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС», заснована на співвідношенні фінансових і нефінансових активів засвідчила достатню стійкість та гарантовану платоспроможність підприємства, однак коефіцієнти ліквідності та платоспроможності вказують на погіршення цих показників на кінець 2018 року.

Оцінка фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС», заснована на фінансових результатах його діяльності та рентабельності вказує на зниження інвестиційної привабливості підприємства, яка зумовлена скороченням надходжень від реалізації продукції та, відповідно, фінансових результатів, насамперед, від операційної діяльності.

2.3 Факторний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла»

Співвідношення «прибутковість-ризик-ліквідність», що забезпечується при формуванні фінансової структури капіталу підприємства, виступає як результат сумарного впливу комплексу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Управління формуванням капіталу підприємства передбачає врахування впливу зазначених факторів при виконанні завдань, пов'язаних з оцінкою обсягу необхідних коштів, формою і вартістю їх залучення, часом розпорядження та іншими умовами мобілізації конкретних джерел коштів, на основі використання теоретичних підходів і методичних інструментів, що сприяють досягненню оптимальної фінансової структури капіталу.

Коефіцієнт фінансового левериджу вважається одним з основних індикаторів фінансової стійкості. Чим вище його значення, тим вищий ризик вкладення капіталу в це підприємство. Усі інші показники тією чи іншою мірою визначають його величину. У ПАТ «ПЗМС» коефіцієнт фінансового ризику, як

зазначалося вище, не є високим.

Взаємозалежність коефіцієнта фінансового ризику від структури капіталу ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки наведена на рисунку 2.4.

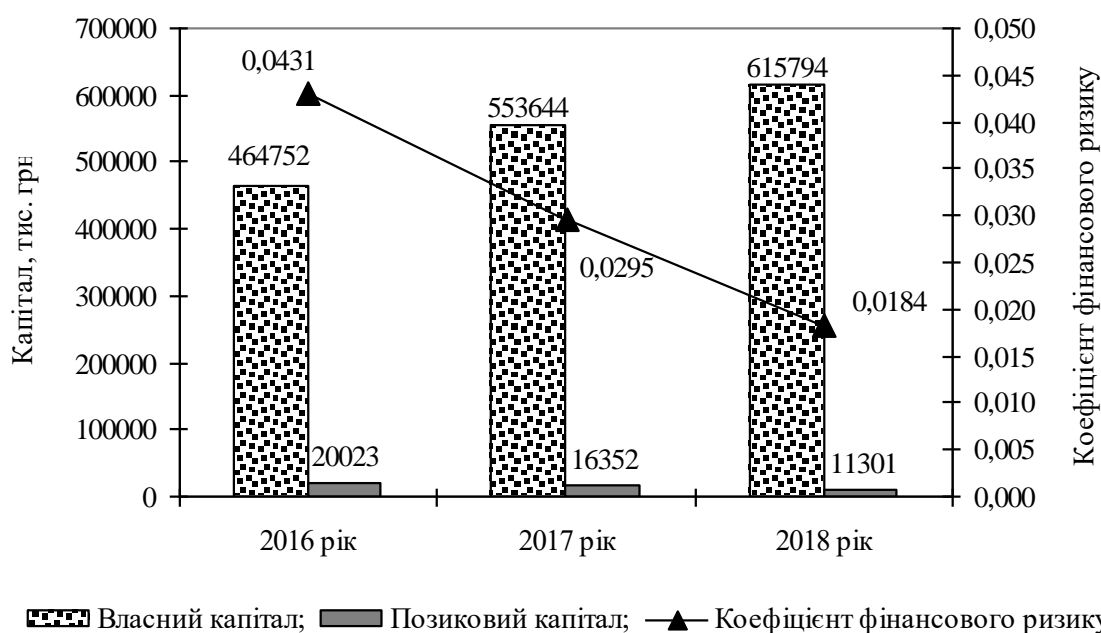

Рисунок 2.4 – Взаємозалежність коефіцієнта фінансового ризику від структури капіталу ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Нормативів співвідношення позикових і власних коштів практично немає. Вони не можуть бути однаковими для різних галузей і підприємств. Частка власного і позикового капіталу у формуванні активів підприємства і рівень фінансового левериджу залежать від галузевих особливостей підприємства. У тих галузях, де повільно обертається капітал і висока частка необоротних активів, коефіцієнт фінансового левериджу не може бути високим. В інших галузях, де оборотність капіталу висока і частка основного капіталу низька, він може бути значно вищим.

Рівень фінансового левериджу залежить також від кон'юнктури товарного і фінансового ринку, рентабельності основної діяльності, стадії життєвого циклу підприємства, його фінансової стратегії і т. ін.

Динаміка коефіцієнта фінансового левериджу (плеча фінансового важеля) залежить від зміни:

– структури активів підприємства (зі збільшенням частки необоротних і скороченням оборотних активів коефіцієнт фінансового левєриджу за інших однакових умов має знижуватися, і навпаки);

– фінансової політики їх формування (консервативної, помірної, агресивної) [83, с. 584].

Для розрахунку впливу цих факторів на рівень коефіцієнта фінансового левєриджу можна застосовувати таку факторну модель:

$$K_{фл} = \frac{\bar{Ч}_{ЗК}}{\bar{Ч}_{ВК}} = \frac{\sum (ПВ_i^a \cdot Ч_{ЗК_i})}{\sum (ПВ_i^a \cdot Ч_{ВК_i})}, \quad (2.2)$$

де $K_{фл}$ – коефіцієнт фінансового левєриджу;

$\bar{Ч}_{ЗК}$ – середня частка залученого (позикового) капіталу у формуванні активів підприємства;

$\bar{Ч}_{ВК}$ – середня частка власного капіталу у формуванні активів підприємства;

$ПВ_i^a$ – питома вага активу і-го виду в загальній валюті балансу;

$Ч_{ЗК_i}$ – частка залученого капіталу у формуванні і-го виду активу;

$Ч_{ВК_i}$ – частка власного капіталу у формуванні активу і-го виду підприємства.

Керуючись даними таблиці 2.12 щодо питомої ваги активів ПАТ «ПЗМС» та джерел їх формування, визначимо частки власного та позикового капіталу у формуванні цих активів.

Таблиця 2.12 – Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на коефіцієнт фінансового левєриджу ПАТ «ПЗМС»

Актив	Питома вага активу і-го виду у валюті балансу, %		Частка власного капіталу у формуванні активу балансу і-го виду		Частка позикового капіталу у формуванні активу балансу і-го виду	
	2017 рік (t_0)	2018 рік (t_1)	2017 рік (t_0)	2018 рік (t_1)	2017 рік (t_0)	2018 рік (t_1)
Необоротні	56,3	59,5	1,000	1,000	0,000	0,000
Оборотні	43,7	40,5	0,934	0,956	0,066	0,044
Разом	100	100		-	-	-

Розрахунок впливу факторів зробимо методом ланцюгової підстановки:

$$K_{\text{фл}_0} = \frac{\sum (ПВ_{i_0}^a \cdot ЧЗК_{i_0})}{\sum (ПВ_{i_0}^a \cdot ЧВК_{i_0})} = \frac{((56,3 \cdot 0,00) + (43,7 \cdot 0,066))}{((56,3 \cdot 1,00) + (43,7 \cdot 0,934))} = 0,0295$$

$$K_{\text{фл}_{ум}} = \frac{\sum (ПВ_{i_1}^a \cdot ЧЗК_{i_0})}{\sum (ПВ_{i_1}^a \cdot ЧВК_{i_0})} = \frac{((59,5 \cdot 0,00) + (40,5 \cdot 0,066))}{((59,5 \cdot 1,00) + (40,5 \cdot 0,934))} = 0,0703$$

$$K_{\text{фл}_1} = \frac{\sum (ПВ_{i_1}^a \cdot ЧЗК_{i_1})}{\sum (ПВ_{i_1}^a \cdot ЧВК_{i_1})} = \frac{((59,5 \cdot 0,00) + (40,5 \cdot 0,044))}{((59,5 \cdot 1,0) + (40,5 \cdot 0,956))} = 0,0184$$

Загальна зміна рівня коефіцієнта фінансового левериджу:

$$\Delta K_{\text{заг}} = K_{\text{фл}_1} - K_{\text{фл}_0} \quad (2.3)$$

$$\Delta K_{\text{заг}} = 0,0184 - 0,0295 = -0,0112$$

У тому числі за рахунок зміни :

– структури активів:

$$\Delta K_{\text{пв}} = K_{\text{фл}_{ум}} - K_{\text{фл}_0} \quad (2.4)$$

$$\Delta K_{\text{пв}} = 0,0703 - 0,0295 = 0,0407$$

– фінансової політики формування активів :

$$\Delta K_{\text{пв}} = K_{\text{фл}_1} - K_{\text{фл}_{ум}} \quad (2.5)$$

$$\Delta K = 0,0184 - 0,0703 = -0,0519$$

Загальна зміна становить:

$$\Delta K_{\text{заг}} = 0,0407 - 0,0519 = -0,0112$$

Результати проведеного аналізу дають змогу зробити висновок, що зростання коефіцієнта фінансового левериджу на 0,0407 п.п. зумовлено зміною

структури активів ПАТ «ПЗМС», окремі частини яких потребують різних часток вкладення власного капіталу, за рахунок проведення консервативної фінансової політики формування активів коефіцієнт фінансового левериджу зменшився на 0,0519 п.п.

Виконаємо факторний аналіз коефіцієнтів фінансового левериджу використавши модель фінансової стійкості підприємства, засновану на співвідношенні фінансових та нефінансових активів [83] (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Визначення варіанта фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС», засновану на співвідношенні фінансових та нефінансових активів станом на 2018 рік

Актив	На початок періоду	На кінець періоду	Пасив	На початок періоду	На кінець періоду
Нефінансові активи: (НА)	320983	372902	Власний капітал (ВК)	553644	615794
- довгострокові	78083	358487			
- оборотні	2163	14415			
Фінансові активи: (ФА)	224259	254193	Позиковий Капітал (ПК)	16352	11301
- немобільні	62123	51521			
- мобільні	162136	202672			
Баланс	569996	627095	Баланс	569996	627095

Розрахуємо вплив кожного фактора на коефіцієнт фінансового левериджу підприємства.

1. Вплив зміни участі позикового капіталу у формуванні фінансових активів:

$$\Delta \frac{ЗК}{ВК}_{ЗК/ФА} = \left(\frac{ЗК_1}{ФА_1} - \frac{ЗК_0}{ФА_0} \right) \cdot \frac{ФА_0}{НА_0} \cdot \frac{НА_0}{ВК_0} = \left(\frac{11301}{254193} - \frac{16352}{224259} \right) \cdot \frac{224259}{320983} \cdot \frac{320983}{553644} = -0,0115$$

2. Вплив зміни співвідношення фінансових і нефінансових активів:

$$\Delta \frac{ЗК}{ВК}_{ФА/НА} = \frac{ЗК_1}{ФА_1} \cdot \left(\frac{ФА_1}{НА_1} - \frac{ФА_0}{НА_0} \right) \cdot \frac{НА_0}{ВК_0} = \frac{45368}{248103} \cdot \left(\frac{224259}{96624} - \frac{248103}{80246} \right) \cdot \frac{80246}{259560} = -0,0004$$

3. Вплив зміни участі власного капіталу у формуванні нефінансових активів:

$$\Delta \frac{3K}{BK}_{HA/BK} = \frac{3K_1}{\Phi A_1} \cdot \frac{\Phi A_1}{HA_1} \cdot \left(\frac{HA_1}{BK_1} - \frac{HA_0}{BK_0} \right) = \frac{45368}{248103} \cdot \frac{224259}{96624} \cdot \left(\frac{96624}{299359} - \frac{80246}{259560} \right) = 0,0008$$

Розрахуємо загальну зміну фінансового левериджу:

$$\Delta \frac{3K}{BK} = \frac{3K_1}{BK_1} - \frac{3K_0}{BK_0} = 0,1516 - 0,1732 = -0,0112$$

Таким чином, за рахунок зменшення позикового капіталу коефіцієнт фінансового левериджу ПАТ «ПЗМС» у 2018 році скоротився на 0,0115 п.п., зменшення фінансових активів та скорочення нефінансових активів спричинили зниження коефіцієнта фінансового левериджу на 0,0004 п.п., збільшення частки нефінансових активів та одночасне збільшення власного капіталу обумовили підвищення коефіцієнта фінансового левериджу на 0,0008 п.п. В цілому за рахунок збільшення частки власного капіталу та відповідного зменшення частки позикового капіталу у структурі капіталу ПАТ «ПЗМС» у 2018 році коефіцієнт фінансового левериджу зменшився на 0,0112 п.п.

Оскільки ліквідність забезпечує певний рівень фінансової стійкості, визначимо фактори, що впливають на достатній рівень ліквідності активів ПАТ «ПЗМС». Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на ліквідність активів ПАТ «ПЗМС» наведені в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на ліквідність активів ПАТ «ПЗМС»

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Оборотні активи, тис. грн	181295	249013	254193	67718	5180
2. Короткострокові фінансові зобов'язання, тис. грн	20023	16352	11301	-3671	-5051
3. Активи	484775	569996	627095	85221	57099
4. Частка оборотних активів у валюті балансу (χ_{OA})	37,398	43,687	40,535	6,289	-3,152
5. Частка короткострокових фінансових зобов'язань у валюті балансу (χ_{KFZ})	4,130	2,869	1,802	-1,262	-1,067

У першу чергу необхідно визначити, як змінився коефіцієнт ліквідності за рахунок факторів першого порядку:

$$Kл_0 = \frac{Ч_{ОА_0}}{Ч_{КФЗ_0}} = \frac{43,687}{2,869} = 15,228$$

$$Kл_{ум} = \frac{Ч_{ОА_1}}{Ч_{КФЗ_0}} = \frac{40,535}{2,869} = 14,130$$

$$Kл_1 = \frac{Ч_{ОА_1}}{Ч_{КФЗ_1}} = \frac{40,535}{1,802} = 22,493$$

Зміна рівня коефіцієнта поточної ліквідності загальна:

$$\Delta Kл = 22,493 - 15,228 = 7,265$$

у тому числі за рахунок зміни питомої ваги:

- оборотних активів:

$$14,130 - 15,228 = -1,099$$

- поточних зобов'язань:

$$22,493 - 14,130 = 8,367$$

Загальна зміна становить:

$$-1,099 + 8,367 = 7,265$$

Таким чином, зменшення частки оборотних активів (-3,2 %) спричинило скорочення коефіцієнта поточної ліквідності на 1,099 п. Скорочення частки короткострокових фінансових зобов'язань у валюті балансу спричинило підвищення коефіцієнта ліквідності на 8,367 п.

Загалом поточна ліквідність ПАТ «ПЗМС» зросла на 7,265 п.

У ході внутрішнього факторного аналізу можна визначити не лише ступінь погодженості обсягів оборотних активів з обсягами платіжних

зобов'язань, а й визначити чинники впливу на швидкість трансформації оборотних активів у готівку, і реальні терміни погашення кредиторської заборгованості.

Так, оборотність капіталу залежить як від швидкості оборотності основного й оборотного капіталу, так і від його органічної будови: чим більшу частку становить основний капітал, що обертається повільно, тим нижчий коефіцієнт оборотності і вища тривалість обороту всього сукупного капіталу. Для визначення оборотності капіталу використаємо наступну модель:

$$K_{об(сук.акт)} = Ч_{об.акт.} \cdot K_{об(об.акт.)} \quad (2.6)$$

$$T_{об(сук.акт)} = \frac{T_{об(об.акт.)}}{Ч_{об.акт.}} \quad (2.7)$$

де $K_{об(сук.акт)}$ – коефіцієнт оборотності сукупних активів;

$Ч_{об.акт.}$ – частка оборотних активів в загальній сумі активів;

$K_{об(об.акт.)}$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

$T_{об(сук.акт)}$ – тривалість обороту сукупних активів;

$T_{об(об.акт.)}$ – тривалість обороту оборотних активів.

У ПАТ «ПЗМС» тривалість обороту операційного капіталу на кінець 2018 року збільшилася на 6 днів, а коефіцієнт оборотності відповідно зменшився на 0,007 об. (див. табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Тривалість обороту капіталу ПАТ «ПЗМС» у 2017 – 2018 роках

Показник	2017 рік	2018 рік	Зміна (+/-)
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	354951	398365	+43414
Середньорічна вартість операційного капіталу, тис. грн	527386	598546	+71160
у тому числі оборотного капіталу	215154	251603	+36449
Частка оборотних активів у загальній сумі операційного капіталу	0,408	0,420	+0,012
Коефіцієнт оборотності операційного капіталу	0,673	0,666	-0,007
у тому числі оборотного капіталу	1,650	1,583	-0,066
Тривалість обороту операційного капіталу, дні	534,9	540,9	+6,0
у тому числі оборотного капіталу	218,2	227,4	+9,2

За допомогою методу ланцюгової підстановки розрахуємо, як змінилися

ці показники за рахунок структури капіталу і швидкості обороту оборотного капіталу (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Фактори зміни оборотності сукупного капіталу ПАТ «ПЗМС»

Фактор зміни оборотності сукупного капіталу		Рівень результативних показників	
Частка оборотного капіталу	Швидкість обороту оборотного капіталу	Коефіцієнт оборотності операційного капіталу	Тривалість обороту операційного капіталу, дні
Минулого року	Минулого року	$0,408 \times 1,650 = 0,673$	$218,2 : 0,408 = 534,8$
Звітнього року	Минулого року	$0,420 \times 1,650 = 0,693$	$218,2 : 0,420 = 519,5$
Звітнього року	Звітнього року	$0,420 \times 1,583 = 0,665$	$227,4 : 0,420 = 541,4$
Зміна загальна У тому числі за рахунок: структури капіталу швидкості обороту оборотного капіталу		$0,665 - 0,673 = -0,008$	$541,4 - 534,8 = -6,6$
		$0,693 - 0,673 = 0,020$	$519,5 - 534,8 = -15,3$
		$0,665 - 0,693 = -0,028$	$541,4 - 519,5 = 21,9$

З таблиці 2.16 видно, що уповільнення оборотності операційного капіталу відбулось через зниження швидкості руху оборотного капіталу (-0,066 об), незважаючи на збільшення його частки (+0,012) в загальній сумі операційних активів.

Визначимо зміну оборотності оборотного капіталу на всіх стадіях його кругообігу, що дасть можливість простежити, на яких стадіях відбулось прискорення чи уповільнення оборотності капіталу.

Так, тривалість обороту як усіх оборотних активів, так і окремих видів ($(Тоб_i)$) може змінитися за рахунок суми виручки (ВР) і середніх залишків оборотних активів (коштів – ОК). Для розрахунку впливу цих факторів використаємо метод ланцюгової підстановки:

$$Тоб_0 = \frac{ОК_0 \cdot Д_0}{ВР_0} = \frac{215154 \cdot 360}{354951} = 218,2 \text{ днів}$$

$$Тоб_{ум} = \frac{ОК_1 \cdot Д_0}{ВР_0} = \frac{251603 \cdot 360}{354951} = 255,2 \text{ днів}$$

$$Тоб_1 = \frac{ОК_1 \cdot Д_0}{ВР_1} = \frac{251603 \cdot 360}{398365} = 227,4 \text{ днів}$$

Звідси зміна тривалості обороту оборотного капіталу за рахунок суми виручки:

$$\Delta T_{об}_{BP} = 227,4 - 255,2 = -27,8 \text{ дня}$$

середньої величини оборотного капіталу:

$$\Delta T_{об}_{ОБ_{АКТ}} = 255,2 - 218,2 = 37,0 \text{ дня}$$

Таким чином, тривалість обороту капіталу прискорилося на 27,8 днів за рахунок зміни структури капіталу та уповільнилося на +37,0 днів за рахунок середньої величини оборотного капіталу.

Економічний результат від уповільнення оборотності капіталу виражається у відносному залученні додаткових засобів в оборот, а також у зменшенні суми виручки і суми прибутку.

Сума додатково залучених засобів в оборот (+E) при уповільненні оборотності капіталу визначається множенням одноденного обороту за реалізацією на зміну тривалості обороту:

$$+E = \frac{398365}{360} (37 - 27,8) = 10013,5 \text{ тис. грн}$$

Таким чином, у зв'язку з уповільненням оборотності капіталу ПАТ «ПЗМС» у 2018 році на 9,2 днів додатково залучено в оборот оборотного капіталу на суму 10013,5 тис. грн.

Враховуючи прибуткову діяльність ПАТ «ПЗМС», зменшення суми прибутку за рахунок зміни коефіцієнта оборотності капіталу можна розрахувати множенням зміни останнього на базовий рівень коефіцієнта рентабельності продажу і на середньорічну суму капіталу звітного періоду:

$$\Delta \Pi = 251603 \times (-0,066) \times 4225 = -7063,5 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, за рахунок уповільнення оборотності капіталу ПАТ «ПЗМС» у 2018 році підприємство недоотримало прибуток на суму 7063,5 тис. грн.

Розглянемо взаємозв'язок між показниками господарської і фінансової діяльності підприємства, який відображається рівняннями:

$$P_K = P_{\Pi} \cdot O_A, \text{ або } P_{BK} = P_{\Pi} \cdot O_A \cdot K_{\PhiЗЛ} \quad (2.8)$$

де P_K – рентабельність;

P_{BK} – рентабельність власного капіталу;

P_{Π} – рентабельність продажу;

O_A – оборотність активів

$K_{\PhiЗЛ}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

Розрахунок зазначених показників наведено в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17 – Показники фінансово-господарської діяльності ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Рентабельність капіталу %	24,705	23,308	17,031	-1,397	-6,277
Рентабельність власного капіталу, %	26,005	24,140	17,434	-1,865	-6,707
Рентабельність продажу, %	42,572	42,251	31,235	-0,320	-11,017
Оборотність активів, раз	0,709	0,673	0,666	-0,036	-0,007
Коефіцієнт фінансової залежності	1,043	1,030	1,018	-0,014	-0,011

Як свідчать результати дослідження взаємозв'язку між показниками господарської і фінансової діяльності підприємства, основними причинами зміни рентабельності капіталу стало:

- зміна рентабельності продажу
- зниження ефективності використання сукупних активів.

На зменшення рентабельності власного капіталу, крім попередніх чинників, негативно вплинув коефіцієнт фінансової залежності.

У таблиці 2.18 сформовано чинники впливу на рентабельність сукупного

капіталу ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Таблиця 2.18 – Розрахунок впливу чинників на показники рентабельності сукупного та власного капіталу ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки

Показник	2017 р. відносно 2016 р.		2018 р. відносно 2017 р.	
	Алгоритм розрахунку	Розмір впливу	Алгоритм розрахунку	Розмір впливу
I. Чинники впливу на рентабельність сукупного капіталу				
1. Зміна рентабельності продажу	-0,320 x 0,673	-0,227	-11,017x 0,666	-7,415
2. Зміна ефективності використання сукупних активів	31,235 x (-0,036)	-1,508	31,235x (-0,007)	-0,234
II. Чинники впливу на рентабельність власного капіталу				
1. Зміна рентабельності продажу	-0,320 x 0,673	-0,237	-11,017x 0,666	-7,634
2. Зміна оборотності сукупних активів	31,235 x (-0,036)	-1,573	31,235x (-0,007)	-0,241
3. Зміна коефіцієнта фінансової залежності	31,235 x 0,666 x 1,030	-0,385	31,235 x 0,666 x 1,018	-0,232

Отже, факторне моделювання, як один із методів виявлення проблемних аспектів, визначило зниження показників рентабельності капіталу та рентабельності продажу, на що негативно вплинуло зниження на 17,1 % чистого прибутку.

Висновки за розділом 2

Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства ПАТ «ПЗМС» довів її ефективність, а саме: відбулось розширення обсягів діяльності за рахунок зростання чистого доходу від реалізації продукції у 2017 та 2018 роках на 11,6 % та на 12,2 %. Визначено зменшення чистого прибутку та показників рентабельності за результатами діяльності в 2018 році в порівнянні з 2017 роком, причиною чого стало збільшення собівартості виготовленої продукції за

рахунок подорожчання енергоносіїв, підвищення заробітної плати, збільшення нарахованої амортизації у зв'язку із реконструкцією виробництва. Здійснений аналіз фінансової звітності ПАТ «ПЗМС» на предмет платоспроможності станом на 31 грудня 2016 р. – 31 грудня 2018 р. свідчить про її достатній рівень.

Доведено, що рівень показників, що характеризують фінансову стійкість і структуру капіталу, свідчать про те, що у ПАТ «ПЗМС» суттєво переважають власні кошти. Рентабельність активів є позитивною, що свідчить про достатню платоспроможність та фінансову стабільність. Обґрунтовано фінансову стійкість ПАТ «ПЗМС» та визначено мінімальний рівень фінансової залежності підприємства від зовнішніх кредиторів, що позитивно характеризує стан підприємства з точки зору ризику втрати фінансової стабільності, що підтверджено інтегральним показником. Виявлено, що формування запасів повноцінно здійснюється за рахунок власного капіталу, що означає стійкий фінансовий стан підприємства. Показники платоспроможності ПАТ «ПЗМС» свідчать про можливість підприємства своєчасно й повністю виконати свої платіжні зобов'язання.

Зроблені висновки стосовно задовільності структури майна та капіталу підприємства підтверджує наступне: частка власного капіталу становить 98,2 % від валюти балансу, а позикового – лише 0,8 % за рахунок яких здійснюється фінансово-господарська діяльність; позиковий капітал сформований повністю за рахунок поточних зобов'язань, а саме, за рахунок кредиторської заборгованості товарного характеру та зобов'язань за розрахунками; розмір власного оборотного капіталу суттєво перевищив рекомендовану частку та є одним із основних джерел фінансування діяльності, що забезпечує одне з основних правил фінансової стійкості та платоспроможності. Здійснений факторний аналіз коефіцієнтів фінансового левериджу з використанням моделі фінансової стійкості, засновану на співвідношенні фінансових та нефінансових активів показав зменшення в цілому частки позикового капіталу у структурі капіталу ПАТ «ПЗМС» у 2018 році.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1 Діагностика банкрутства як засіб управління фінансової стійкістю підприємства

Визначення довгострокової фінансової стабільності вимагає включення в інтегрований показник різних моделей оцінки вірогідності банкрутства з метою постійного відстеження зміни фінансових ризиків його настання. Оскільки всі підприємства постійно перебувають під впливом несприятливих зовнішніх та внутрішніх факторів, питання визначення ймовірності банкрутства підприємств на сьогодні стоїть особливо гостро.

Банкрутство характеризує реалізацію катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, в процесі якої воно не в змозі задовольнити у встановлений термін пред'явлені з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом [56, с. 38].

Основною ознакою банкрутства є неспроможність підприємства забезпечити виконання вимог кредиторів протягом трьох місяців від дня настання строків платежів [83, с. 511]. Під банкрутством розуміють «визнану господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному Кодексом України з процедур банкрутства, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури» [41].

Діагностика банкрутств є джерелом об'єктивних оцінок фінансової стійкості підприємства та виступає системою цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення можливих тенденцій та негативних наслідків кризового стану підприємства, що генерують загрозу його банкрутства в

майбутньому періоді. Ступінь ризику банкрутства – комплексний показник, що характеризує фінансовий стан і якість управління підприємством, має свій фінансовий еквівалент, який не вичерпується лише фінансовими наслідками.

Для об'єктивного оцінювання фінансового стану підприємства з метою своєчасного виявлення факту фінансової неспроможності, а також запобігання злочинам, пов'язаним з фіктивним банкрутством, необхідно використовувати систему науково обґрунтованих моделей. Так, для діагностики ймовірності банкрутства використовується кілька підходів, заснованих на застосуванні:

- а) аналізу широкої системи критеріїв і ознак;
- б) обмеженого кола показників;
- в) інтегральних показників [83, с. 511].

Як зауважують А.С. Кравченко та В.О. Шевченко, сучасний стан розвитку фінансового менеджменту, а також посилення інформаційної потреби з боку зацікавлених сторін (управлінці, власник, потенційні інвестори тощо) щодо оцінювання фінансового стану підприємства визначають зростаючу необхідність у використанні інтегрального показника, який би дозволив комплексно оцінити фінансовий стан підприємства [49]. Застосування інтегрованих показників в зарубіжній аналітичній практиці найчастіше здійснюється для оцінювання вірогідності банкрутства досліджуваного підприємства. Розробка таких показників є результатом досліджень можливості комплексного оцінювання фінансового стану за допомогою багатофакторного дискримінантного аналізу, метою якого є виведення та інтерпретація значення однієї залежної змінної за допомогою значень багатьох незалежних змінних. У процесі аналізу підбирають ряд показників, для кожного з яких визначається вага у «дискримінантній функції». Величина окремих ваг характеризує різний вплив певних показників (змінних) на значення пояснюваної змінної, яка в інтегральному вигляді відображає фінансовий стан підприємства.

Результати проведених українськими науковцями досліджень стосовно вивчення можливості отримання адекватної фінансової інформації про стан вітчизняних підприємств за використання моделей Альтмана, Лиса, Таффлера,

Спрінгейта свідчать про те, що за застосування визначених моделей одержуються «протилежні судження про рівень кризового стану на підприємстві та можливість його банкрутства. Незважаючи на відносну простоту використання фінансових показників і критеріїв банкрутства, їхнє застосування не дає змоги одержати об'єктивний результат при аналізі діяльності [98]. Отже, копіювання таких моделей та спроби застосування їх в аналітичній практиці українських підприємств не є доцільним, проте дослідження техніки та основних принципів їх розробки стає актуальним в умовах недостатнього практичного використання інтегрованих показників у вітчизняній аналітичній практиці [49].

Розробка економіко-математичних моделей перспективної діагностики ймовірності банкрутства підприємств виходить із визначення найбільш вагомих факторів, що характеризують стадії фінансової кризи та впливають на загальний рівень фінансової автономії підприємств, класифікованих за галузевою ознакою діяльності.

Визнання підприємства неплатоспроможним не означає його негайної ліквідації. Це тільки попередня фіксація стану фінансової нестійкості, а відповідно – потреби забезпечення оперативного контролю за фінансовим станом підприємства і своєчасного вжиття заходів для виведення його з кризи [27, с. 54].

Для оцінки ймовірності банкрутства промислового підприємства проводиться аналіз його фінансового стану. Показниками, які використовуються під час проведення аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств, є:

- показники оцінки стану основних засобів;
- показники оцінки ліквідності;
- показники оцінки фінансової стійкості;
- оцінка рентабельності [76].

Аналіз і оцінка структури балансу підприємства проводяться на основі коефіцієнта ліквідності та коефіцієнта забезпеченості власними й оборотними

коштами [27].

Зокрема, Т. П. Гудзь для виробничих підприємств наводить наступну модель прогнозування банкрутства підприємства [22, с. 36] :

$$Y = 0,4190 + 0,0289 X_1 + 0,0245 X_2 - 0,0175 X_3 + 0,0036 X_4 - 0,2166 X_5, \quad (3.1)$$

Розшифрування незалежних змінних запропонованої дискримінантної функції для ПАТ «ПЗМС» наведене в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Незалежні змінні дискримінантної функції для ПАТ «ПЗМС»

Незалежна змінна	Економічна інтерпретація	Значення
X ₁	Коефіцієнт структури формування оборотних коштів	2,423
X ₂	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,467
X ₃	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,046
X ₄	Коефіцієнт рентабельності основного виду діяльності	31,235
X ₅	Коефіцієнт кредиторської заборгованості	0,008

$$Y = 0,4190 + 0,0289 \times 2,423 + 0,0245 \times 1,467 - 0,0175 \times 0,046 + 0,0036 \times 31,235 - 0,2166 \times 0,008 = 0,635$$

В даній моделі інтерпретація показника «Y» – коефіцієнта автономії – відбувається за його економіко-правовим змістом: при значенні інтегральної оцінки більше 0,5 – фінансовий стан підприємства характеризується відносно стабільним у короткостроковій перспективі; додатне, але нижче 0,5 значення «у» свідчить про дисбаланс фінансової рівноваги підприємства, що сигналізує про наявність кризових процесів; від’ємна прогнозована величина «у» показує відсутність чистих активів на підприємстві, що загрожує йому банкрутством у найближчий рік діяльності.

Отже, у = 0,635 вказує на стабільний у короткостроковій перспективі стан підприємства.

Метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства, Р.С. Сайфулін та Г.Г. Кадиков [110, с. 215] запропонували використовувати для

експрес-оцінки фінансового стану підприємства рейтингове число :

$$Z = 2 K_3 + 0,1 K_{пл} + 0,08 K_i + 0,45 K_m + K_{вк} \quad (3.2)$$

Розшифрування незалежних змінних запропонованої дискримінантної функції для ПАТ «ПЗМС» наведене в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Незалежні змінні рейтингової оцінки фінансового стану підприємства для ПАТ «ПЗМС»

Незалежна змінна	Економічна інтерпретація	Значення
K_3	Коефіцієнт забезпеченості власними коштами;	0,956
$K_{пл}$	Коефіцієнт поточної ліквідності;	17,934
K_i	Інтенсивність обігу авансованого капіталу, яка характеризує обсяг реалізованої продукції, що припадає на 1 грн вкладених у діяльність підприємства коштів;	0,666
K_m	Коефіцієнт менеджменту, який характеризується відношенням прибутку від реалізації до величини виручки від реалізації;	0,312
$K_{вк}$	Рентабельність власного капіталу (відношення балансового прибутку до власного капіталу).	0,174

Якщо рейтингове число Z для підприємства є більшим за 1, то підприємство перебуває у задовільному стані, якщо менше за 1 – у незадовільному.

$$Z = 2 \times 0,956 + 0,1 \times 17,934 + 0,08 \times 0,66 + 0,45 \times 0,312 - 0,174 = 4,073$$

Таким чином, рейтингове число суттєво вище за 1 тому можна вважати, що стан ПАТ «ПЗМС» є задовільним.

Досить поширеною в Україні є діагностика банкрутства підприємства за моделлю Терещенка О.О. Зокрема, особливістю вказаної методики є те, що вона має дещо зміщені оцінки. У ній зроблено акцент на зменшенні помилкового віднесення фінансово неспроможних підприємств до групи стійких. Така асиметричність має на меті убезпечити інвестора від ризикового вкладання коштів, але знижує точність прогнозу в цілому. Ще одним суттєвим недоліком цієї моделі є широкий інтервал невизначеності.

Модель О.О.Терещенка [98] визначається за формулою :

$$Z = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6, \quad (3.3)$$

Розшифрування незалежних змінних запропонованої дискримінантної функції для ПАТ «ПЗМС» наведене в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Незалежні змінні діагностики банкрутства ПАТ «ПЗМС» за моделлю О.О. Терещенка

Незалежна змінна	Економічна інтерпретація	Значення
X_1	Відношення грошових надходжень до зобов'язань	8,441
X_2	Відношення валюти балансу до зобов'язань	55,490
X_3	Відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів	0,020
X_4	Відношення прибутку до виручки	0,256
X_5	Відношення виробничих запасів до виручки	0,129
X_6	Відношення виручки до основного капіталу	1,211

Для ПАТ «ПЗМС» ймовірність банкрутства за моделлю О.О.Терещенка має наступне значення :

$$Z = 1,5 \times 8,441 + 0,08 \times 55,490 + 10 \times 0,020 + 5 \times 0,256 + 0,3 \times 0,129 + 0,1 \times 1,211 = 18,741$$

Коли $Z > 2$ – банкрутство не загрожує, $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена, $0 < Z < 1$ – існує загроза банкрутства.

Отже, на досліджуваному підприємстві не порушена фінансова стлість та йому не загрожує банкрутство.

Слід звернути увагу на те, що представлений О.О. Терещенком алгоритм побудований за галузевим принципом [96]. Як вважає О. А. Островська, запропонований методичний інструментарій має переваги перед традиційними методиками: врахування галузевих особливостей діяльності; розробка моделі відбувалась на основі вітчизняної статистики; за рахунок застосування семи різних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності вирішується проблема критичних значень показників; враховується сучасна міжнародна практика оцінювання; модель є зручною у використанні [67, с. 39].

Оптимальною для українських підприємств також вважається модель А. В. Матвійчука [63], методика розрахунку якої подана у формулі (3.4):

$$Z = 0,033 X_1 + 0,268 X_2 + 0,045 X_3 - 0,018 X_4 - 0,004 X_5 - 0,015 X_6 + 0,702 X_7 \quad (3.4)$$

Розшифрування незалежних змінних запропонованої дискримінантної функції для ПАТ «ПЗМС» наведене в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Незалежні змінні діагностики банкрутства ПАТ «ПЗМС» за моделлю А. В. Матвійчука [63]

Незалежна змінна	Економічна інтерпретація	Значення
X ₁	Коефіцієнт мобільності активів	0,666
X ₂	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	42,501
X ₃	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,681
X ₄	Коефіцієнт окупності активів	5,872
X ₅	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	2,423
X ₆	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,018
X ₇	Коефіцієнт покриття боргів власним капіталом	5,193

Отримано наступний результат :

$$Z = 0,033 \times 0,666 + 0,268 \times 42,501 + 0,045 \times 0,734 - 0,018 \times 0,673 - \\ - 0,004 \times 0,877 - 0,015 \times 0,065 + 0,702 \times 14,335 = 15,032$$

Якщо при застосуванні даної моделі для оцінки фінансового стану ми отримуємо значення Z, яке більше від 1,104, то це свідчить про задовільний фінансовий стан підприємства та низьку ймовірність його банкрутства. І чим вище значення Z, тим стійкішим є становище підприємства.

Якщо ж значення Z для підприємства виявилося меншим від 1,104, то виникає загроза фінансової кризи. З подальшим зменшенням показника Z імовірність банкрутства аналізованого підприємства збільшується [63, с. 21].

Отже, значення коефіцієнта вказує на достатньо стійкий фінансовий стан ПАТ «ПЗМС».

Розширена факторна модель розрахунку коефіцієнта стійкості

економічного зростання Г.О. Крамаренка має такий вигляд [51, с. 248] :

$$K_{sez} = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_6 \times K_7, \quad (3.5)$$

Незалежні змінні факторної моделі розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання для ПАТ «ПЗМС» наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Незалежні змінні факторної моделі розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання для ПАТ «ПЗМС»

Незалежна змінна	Економічна інтерпретація	Значення
K1	частка прибутку, реінвестована у виробництво (чистий прибуток за мінусом виплачених дивідендів / чистий прибуток)	1
K2	рентабельність реалізації (чистий прибуток / чиста виручка від реалізації)	0,345
K3	оборотність власного оборотного капіталу (чиста виручка від реалізації / середній розмір власного оборотного капіталу)	1,583
K4	забезпеченість власним оборотним капіталом (середній розмір власного оборотного капіталу / середній розмір оборотних активів)	0,945
K5	коефіцієнт поточної ліквідності (середній розмір оборотних активів / середній розмір короткострокових зобов'язань)	18,197
K6	частка короткострокових зобов'язань у капіталі підприємства (середній розмір короткострокових зобов'язань / середній розмір капіталу)	0,023
K7	коефіцієнт фінансової залежності (середній розмір капіталу / середній розмір власного капіталу)	1,018

$$K_{sez} = 1 \times 0,345 \times 1,583 \times 0,945 \times 18,197 \times 0,023 \times 1,018 = 0,221$$

Позитивне значення коефіцієнта свідчить про наявність перспективи стійкого економічного зростання, на що впливає прибутковість ПАТ «ПЗМС».

Останнім напрацюванням Міністерства фінансів України є дискримінаційна функція із шістьма змінними, яка є найточнішою щодо методик оцінки ймовірності фінансової кризи підприємств України [76].

Оцінка фінансового стану потенційного бенефіціара, який складає звітність відповідно до стандартів бухгалтерського обліку, здійснюється шляхом присвоєння йому класу залежно від значення інтегрального показника фінансового стану.

2. Методичною основою визначення інтегрального показника

фінансового стану є метод багатofакторного дискримінантного аналізу. Базовий алгоритм багатofакторної дискримінантної функції для розрахунку інтегрального показника має такий вигляд:

$$Z = a_1 K_1 + a_2 K_2 + a_3 K_3 + a_4 K_4 + a_5 K_5 + a_n K_n - a_0, \quad (3.6)$$

Для досліджуваного підприємства, яке є переробним підприємством, модель розрахунку інтегрального показника фінансового стану наступна :

$$Z = 0,95 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 1,1 \times K_6 + 1,4 \times K_7 + 3,1 \times K_8 + 0,04 \times K_9 + 0,03 \times K_{10} - 0,45 \quad (3.7)$$

Розшифрування незалежних змінних запропонованої дискримінантної функції для ПАТ «ПЗМС» наведене в Додатку К.

Отже, отримано результат:

$$Z = 0,95 \times 0,982 + 0,03 \times 1,651 + 1,1 \times 0,345 + 1,4 \times 0,097 + 3,1 \times 0,166 + 0,04 \times 0,772 + 0,03 \times 13,548 - 0,45 = 2,406$$

Таблиця 3.6 – Незалежні змінні для розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання ПАТ «ПЗМС»

Незалежна змінна	Економічна інтерпретація	Значення
K1	коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	22,493
K2	проміжний коефіцієнт покриття	17,866
K3	коефіцієнт фінансової незалежності	0,982
K4	коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	1,651
K5	коефіцієнт рентабельності власного капіталу	38,818
K6	коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (EBIT)	0,345
K7	коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за EBITDA	0,097
K8	коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	0,166
K9	коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,772
K10	коефіцієнт оборотності позикового капіталу за фінансовими результатами перед оподаткуванням, фінансовими витратами та нарахуванням амортизації	13,548

Класи за рівнем фінансового стану слід інтерпретувати таким чином:

клас 1 – високий рівень спроможності виконувати зобов'язання та найменша ймовірність дефолту;

клас 2 – достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та незначна ймовірність дефолту;

клас 3 – нижче середнього рівня спроможності виконувати зобов'язання;

клас 4 – фінансовий стан бенефіціара є нестабільний і свідчить про наявність ознак неплатоспроможності;

клас 5 – високий рівень ймовірності дефолту.

Для наведеної дискримінантної моделі переробного підприємства, яке здійснює виробництво й оброблення інших скляних виробів, у тому числі технічних, рекомендуються такі класи за рівнем фінансового стану позичальника :

клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5
більше ніж + 0,81	від + 0,8 до + 0,17	від + 0,16 до – 0,5	від – 0,51 до – 3,6	менше ніж – 3,7

Оскільки розрахований інтегральний показник фінансового стану для ПАТ «ПЗМС» становить 2,406, підприємство за рівнем фінансового стану позичальника можна віднести до 1-го класу, що передбачає найменшу ймовірність його фінансової неспроможності.

Використання цієї моделі дає змогу з високим рівнем імовірності спрогнозувати майбутній фінансовий стан підприємства, а отже, оцінити ймовірність його фінансової неспроможності.

В таблиці 3.7 наведені результати застосування різних багатofакторних моделей для діагностики ймовірності банкрутства ПАТ «ПЗМС».

Таким чином, проведений аналіз за моделями оцінки схильності підприємства до банкрутства, які орієнтовані на фактор фінансової стійкості, що пов'язано з фінансовою структурою підприємства, ліквідністю, залежністю підприємства від кредитів, має однозначні висновки щодо задовільної платоспроможності і фінансової сталості ПАТ «ПЗМС» та перспективи

стійкого економічного зростання за всіма моделями діагностики ймовірності банкрутства.

Таблиця 3.7 – Результати багатофакторних моделей діагностики ймовірності банкрутства ПАТ «ПЗМС»

Моделі	Значення Z-показника	Економічна інтерпретація
Модель прогнозування банкрутства Т.П. Гудзь	$0,635 > 0,5$	Стабільний у короткостроковій перспективі стан підприємства
Метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства Р.С. Сайфуліна та Г.Г. Кадикова	$4,073 > 1$	Задовільний стан
Модель О.О.Терещенка	$18,741 > 2$	Банкрутство не загрожує
Модель А. В. Матвійчука	$15,032 > 1,104$	Загроза фінансової кризи відсутня
Стійкість економічного зростання Г.О. Крамаренка	$0,221 > 0$	Існує перспектива стійкого економічного зростання
Інтегральний показник фінансового стану за методикою Міністерства фінансів України	$2,406 > 0,81$	1-й клас з найвищим рівнем фінансового стану позичальника

Отже, існує два підходи до оцінки фінансово-економічного стану підприємства та діагностики банкрутства – це якісні і кількісні методи. Головною проблемою є те, що основна маса цих методів є розробками західних економістів.

Вони створювались для західних компаній. Проблемою, на наш погляд, є непідготовленість західних методик до умов України і недосконалість методології стосовно коефіцієнтного аналізу фінансового стану підприємства, як відправної точки, свого роду базису для формування оцінних значень для моделей, інтегральних оцінок тощо.

3.2 Удосконалення методики оцінки та прогнозування фінансової стійкості виробничого підприємства в сучасних умовах господарювання

Враховуючи досвід вітчизняних та зарубіжних економістів, слід зазначити, що інтегральна бальна оцінка фінансової стійкості найбільш повно охоплює всю різноманітність показників фінансової стійкості, що дуже важливо при оцінці ризику банкрутства. Одним з перших методів дослідження багатовимірних об'єктів стало визначення таксономічного показника рівня розвитку. З його допомогою можна оцінити досягнутий на певний момент або за певний період «середній» рівень значення ознак, які характеризують досліджуване явище [70].

Таким чином, для оцінки рівня фінансової стійкості підприємства за певний період часу за допомогою методу таксономії можна об'єднати значення декількох показників, що характеризують фінансовий стан підприємства протягом декількох років, та розрахувати таксономічний показник розвитку.

З метою усунення основних недоліків існуючих методик оцінки фінансової стійкості пропонується формування інтегрального показника на основі таксонометричного підходу, який є одним із найбільш ефективних інструментів багаторівневого аналізу і який у результаті низки послідовних етапів передбачає розрахунок узагальнюючого показника на основі зіставлення фактичних показників із відповідними характеристиками деякого еталонного показника [112].

Оцінка фінансової стійкості підприємства з використанням таксонометричного підходу передбачає реалізацію наступних етапів:

1. Формування інформаційної бази оцінювання показників, що прямо або опосередковано впливають на рівень ефективності фінансового процесу, та представлення їх у формі матриці даних. Інтегральний показник оцінки рівня фінансової стійкості на основі таксонометричного підходу формується з використанням наступних коефіцієнтів: автономії, коефіцієнт фінансування

(фінансового ризику), маневреності власного капіталу, забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом (поточної заборгованості), забезпеченості запасів власними коштами.

2. Визначення показників – стимуляторів та дестимуляторів. Основою для розподілу є характерний вплив кожного з показників на рівень фінансової стійкості. Ознаки, які впливають позитивно на загальний рівень фінансової стійкості, називають стимуляторами, ознаки, які несуть негативний вплив – дестимуляторами.

На нашу думку, до показників-стимуляторів слід віднести коефіцієнти автономії, маневреності власного капіталу та забезпеченості власним оборотним капіталом, а до показників-дестимуляторів – коефіцієнти фінансування, поточної заборгованості.

3. Нормалізація показників передбачає їхнє перетворення у зіставний вигляд. Оскільки базові показники є відносними величинами, то застосовуються формули відносної нормалізації. Також для проведення розрахунків необхідно визначити вагові значення для кожного з обраних коефіцієнтів. Для встановлення вагових значень було використано правило Фішберна, яке дає можливість визначити рівень значущості показників на основі їхнього ранжування. Так, обрані показники фінансової стійкості, на нашу думку, мають наступну пріоритетність: коефіцієнт автономії – 1, коефіцієнт фінансування – 2, коефіцієнт маневреності власного капіталу – 3, коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом – 4, коефіцієнт поточної заборгованості – 6.

4. Формування вектору еталонних значень показників. Еталонне значення є величиною більшою за оптимальне значення i -го нормалізованого фінансового показника за всією сукупністю розглянутих, і повинне бути зважене на певну величину (середньоквадратичне відхилення). Визначено, що еталонними значеннями для коефіцієнта автономії, фінансування, маневреності власного капіталу та забезпеченості власним оборотним капіталом є встановлені нормативи. А для коефіцієнтів структури покриття довгострокових вкладень та поточної заборгованості є найменші значення серед досліджуваних

за кожний період, так як дані показники є дестимуляторами.

5. Розрахунок квазівідстаней шляхом порівняння нормалізованих абсолютних та відносних фінансових показників з аналогічними еталонними значеннями.

6. Визначення інтегрального показника фінансової стійкості на основі змішаного методу згортки.

7. Проведення ранжування інтегрального показника за рівнем фінансової стійкості.

Отже, з метою застосування комплексного підходу до визначення інтегрального показника фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» доцільним є застосування методу таксономічного аналізу.

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника фінансового стану підприємства наведені в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника оцінки фінансового стану ПАТ «ПЗМС»

Роки	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт фінансового ризику (ПК/ВК)	Коефіцієнт забезпеченості обор. кап. ВОК	маневреності власного капіталу	Коеф. забезпечення запасів власними коштами	Коефіцієнт заборгованості (ПК/Загал. Капітал	Коефіцієнт поточної заборгованості (Короткостр. Зобов/Кап	Коефіцієнт рентабельності майна	Коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції
2016	0,959	0,043	0,890	0,347	3,891	0,041	0,013	0,247	0,426
2017	0,971	0,030	0,934	0,420	3,745	0,029	0,021	0,233	0,423
2018	0,982	0,018	0,956	0,394	4,722	0,018	0,011	0,170	0,312

Використовуючи значення показників, наведених у таблиці 3.8 сформуємо матрицю спостережень Х. Для проведення подальших розрахунків необхідна стандартизація, яка дозволяє звести всю одиницю виміру до безрозмірної величини, тобто вирівняти значення ознак.

Для цього визначені середні значення за кожним показником (див. табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Матриця спостережень X

X	0,959	0,043	0,890	0,347	3,891	0,041	0,013	0,247	0,426
	0,971	0,030	0,934	0,420	3,745	0,029	0,021	0,233	0,423
	0,982	0,018	0,956	0,394	4,722	0,018	0,011	0,170	0,312
X _{ср.}	0,971	0,030	0,926	0,387	4,120	0,029	0,015	0,217	0,387

Першим етапом побудови таксономічного показника є стандартизація значень показників фінансової стійкості:

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij}}{\bar{X}_i} \quad (3.8)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення ознаки j для одиниці i ;

i – кількість періодів дослідження;

j – кількість показників;

X_{ij} – елементи матриці стандартизованих значень;

\bar{X}_i – середнє значення показника.

Після проведення розрахунків отримується матриця стандартизованих значень Z (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Матриця стандартизованих значень Z

Z	0,988	1,421	0,960	0,896	0,945	1,408	0,876	1,139	1,100
	1,001	0,974	1,008	1,085	0,909	0,978	1,416	1,075	1,092
	1,012	0,605	1,031	1,019	1,146	0,614	0,708	0,786	0,807

На другому етапі побудови таксономічного показника формується еталон. Для цього множина показників розподіляється на стимулятори і дестимулятори.

Підставою такого поділу є характер впливу кожного з показників на рівень розвитку ПАТ «ПЗМС». Ознаки, які надають позитивний (стимулюючий) вплив на загальний рівень розвитку об'єкта (стійкості підприємства), називаються стимуляторами, а ознаки, що уповільнюють розвиток підприємства, – дестимуляторами. Поділ ознаки на стимулятори і дестимулятори – основа для побудови вектора-еталона, який має координати X_{oi} і формується зі значень показників :

$Z_{oi} = \max Z_{ij}$, максимальні значення показника в межах обраної сукупності величин, якщо показник j є стимулятором;

$Z_{oi} = \min Z_{ij}$, мінімальне значення показника в межах обраної сукупності величин, якщо показник j є дестимулятором.

Після розподілу ознак на стимулятори та дестимулятори на основі елементів матриці сформовано вектор-еталон (P_o) :

$$P_o = (1,012; 0,605; 1,031; 1,085; 1,146; 0,614; 0,708; 1,139; 1,100).$$

Відстань між точкою-одиницею та точкою P_o розраховується за формулою :

$$C_{io} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{oj})^2}, \quad (3.9)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -показника в період часу i ;

Z_{oj} – стандартизоване значення i -показника в еталоні.

Отже, розрахуємо відстань:

$$C_i^{2016} = 1,405; \quad C_i^{2017} = 0,912; \quad C_i^{2018} = 0,464.$$

Розрахуємо середній коефіцієнт таксономії за роками :

$$\overline{C_o} = \frac{1}{3}(1,405 + 0,912 + 0,464) = 0,927$$

Отримана відстань служить початковим елементом для розрахунку показника таксономії за формулою :

$$K_i = 1 - d_i \quad (3.10)$$

$$\text{де} \quad d_i = \frac{C_{io}}{C_o} \quad (3.11)$$

$$C_o = \overline{C_o} + 2S_o \quad (3.12)$$

$$S_o = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (C_{i0} - \overline{C_o})^2} \quad (3.13)$$

Спочатку розрахуємо S_o :

$$S_o = \sqrt{\frac{1}{3} ((1,405 - 0,927)^2 + (0,912 - 0,927)^2 + (0,464 - 0,927)^2)} = 0,256$$

Розрахуємо значення показника C_o :

$$C_o = 0,927 + 2 \cdot 0,256 = 1,438$$

Розрахуємо значення d_i для кожного періоду:

$$d_{2016} = \frac{1,405}{1,438} = 0,977 \quad d_{2017} = \frac{0,912}{1,438} = 0,634 \quad d_{2018} = \frac{0,464}{1,438} = 0,323$$

Рівень коефіцієнта таксономії за 2016 – 2018 роки становитиме:

$$K_{2016} = 1 - 0,977 = 0,023 \quad K_{2017} = 1 - 0,634 = 0,366 \quad K_{2018} = 1 - 0,323 = 0,677$$

Таксономічний показник синтетично характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп.

У таблиці 3.11 наведено градацію показника таксономії.

Таблиця 3.11 – Градація рівня розвитку показника таксономії стосовно фінансової стійкості

Рівень розвитку	Значення таксономічного показника рівня розвитку
Найвищий	1,00-0,80
Високий	0,79 - 0,60
Середній	0,59-0,40
Низький	0,39 - 0,20
Найнижчий	0,19-0,0001

Джерело: складено автором на основі [70]

Інтерпретація даного показника така: він приймає високі значення при

великих значеннях стимуляторів і низькі значення – при малих значеннях стимуляторів. Чим більше показник наближається до одиниці, тим кращий фінансовий стан підприємства.

Динаміка змін інтегрального показника ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 роки відображена на рисунку 3.2.

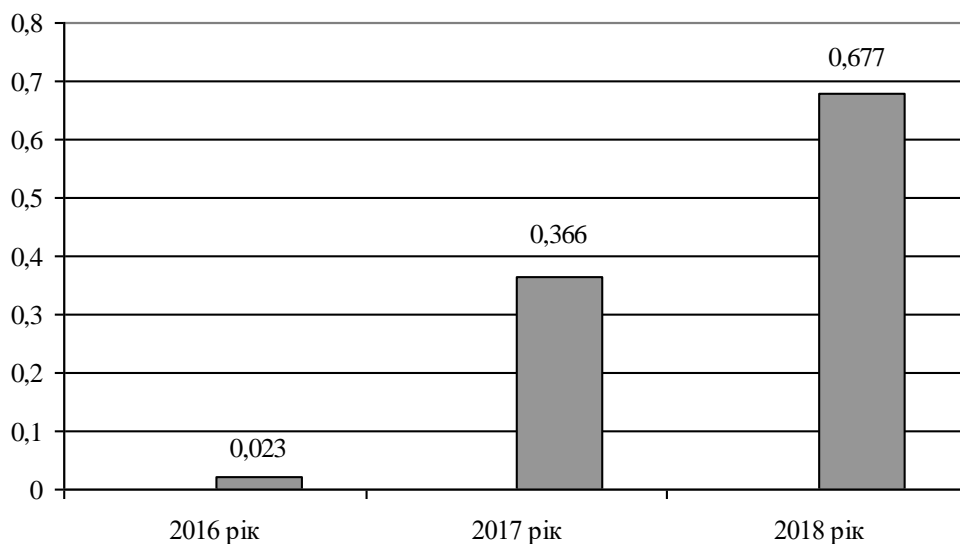

Рисунок 3.2 – Динаміка змін коефіцієнта таксономії ПАТ «ПЗМС» протягом 2016 – 2018 років

Як показано на рисунку 3.2, значення показника у 2017 та 2018 роках визначається високим рівнем. Таке збільшення є позитивним для ПАТ «ПЗМС». На підвищення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства в 2018 році зростання прибутковості. При цьому скоротилися показники заборгованості, та зменшився коефіцієнт фінансового ризику, що також спричинило підвищення інтегрального показника фінансової стійкості.

Отже, для оцінки фінансової стійкості підприємства за певний період часу за допомогою методу таксономії можна об'єднати значення декількох показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства протягом декількох років, та розрахувати таксономічний показник розвитку. До таких показників можна віднести всі показники фінансової стійкості та коефіцієнти поточної і абсолютної ліквідності, коефіцієнт фінансового ризику та автономії,

коефіцієнти рентабельності. Отримані значення таксономічного коефіцієнту розвитку показують тенденцію в змінах фінансової стійкості підприємства протягом декількох періодів. Розрахунок відстані між окремими показниками та вектором еталоном дає змогу визначити, який показник має найбільший вплив на інтегральний показник фінансової стійкості підприємства. Чим ближче значення таксономічного показника до 1, тим вище рівень фінансової стійкості. Недоліком даного методу можна вважати суб'єктивність оцінки при розподіленні елементів на стимулятори та дестимулятори.

Таким чином, інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства розширює економічну суть цього поняття і дозволяє застосовувати його для характеристики здатності підприємства повертатися до стану своєї рівноваги, зберігати її параметри та переходити на новий етап розвитку в умовах випадкових змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Інтегральний показник може бути розрахований як за допомогою багатофакторних дискримінантних моделей прогнозування банкрутства, так і з використанням методу таксономії.

Проведена порівняльна характеристика науково-методичного інструментарію оцінювання фінансової стійкості дозволила виявити переваги та недоліки існуючих підходів. На нашу думку, проведення оцінки фінансової стійкості з використанням методів економіко-математичного моделювання, а саме таксономічного підходу, має ряд значних переваг: трансформація значного масиву даних, що відображають різні сторони фінансової діяльності підприємства в один зведений показник – рівень фінансової стійкості; можливість ранжування рівня фінансової стійкості як між підприємствами-конкурентами, так і в динамічному ряді; простота програмного забезпечення.

Використання запропонованої методики оцінки і прогнозування фінансової стійкості дає змогу отримати результати аналізу, які мають практичну цінність у вирішенні питань щодо фінансової стійкості підприємства з метою розробки ефективних заходів щодо її підвищення.

3.3 Перспективні напрями зміцнення фінансової стійкості ПАТ «Полтавський завод медичного скла»

Нестабільність економіки, законодавства, політичної ситуації всередині країни призводить до переважання на підприємствах діяльності, спрямованої на розв'язання тимчасових завдань виживання та підтримки стійкості. Довгострокові стратегічні рішення відкладаються на невизначений час. Це може призвести підприємство в майбутньому до втрати стійкості, неспроможності, банкрутства та інших негативних наслідків. Тому, як зауважує М. С. Свєшнікова, доцільне виділення таких стратегій:

- стратегія подолання нестійкості або стратегія виживання, що використовується в умовах економічної кризи, нестабільності та інфляції. До неї вдаються, коли показники діяльності підприємства набувають стійкої тенденції до погіршення;
- стратегія підтримки стійкості або стабілізації, що використовується в умовах нестабільності обсягів продажів і прибутку та застосовується переважно в галузях із стабільною технологією, коли керівництво задовольняється загальним станом свого підприємства;
- стратегія розвитку або стійкого зростання, що виражає прагнення підприємства до зростання обсягів продажу, підвищення рентабельності й інших показників ефективності виробництва [84, с. 150]

Головною проблемою вітчизняних підприємств є низький рівень окремих показників фінансової стійкості, обумовлений недостатньою кількістю власного капіталу для фінансування діяльності господарюючого суб'єкта. На сьогоднішній день для переважної більшості підприємств актуальним питанням виступає оптимізація структури капіталу, основними критеріями якої є максимізація рівня прогнозованої фінансової рентабельності та мінімізація вартості капіталу. То ж одним із стратегічних завдань підприємств є приведення співвідношення власного і позикового капіталу до оптимального

співвідношення, яке забезпечить і максимальний рівень фінансової рентабельності, і достатній рівень фінансової стійкості, а відповідно і її зміцнення.

Оскільки ПАТ «Полтавський завод медичного скла» має достатню фінансову стійкість, є прибутковим, стратегія розвитку має бути спрямована на забезпечення стійкого зростання, що відображає прагнення підприємства до зростання обсягів продажу, підвищення рентабельності й інших показників ефективності виробництва.

У процесі реалізації сучасних механізмів управлінського обліку широко застосовується маржинальний підхід, що є універсальним інструментом і під час визначення фінансової ефективності операційної діяльності підприємства.

Для збереження або підвищення фінансової стійкості підприємства необхідно постійно досліджувати чинники, що спричиняють появу негативних тенденцій і явищ у розвитку підприємств України. Дослідження внутрішніх чинників має бути спрямовано на з'ясування характеру їх впливу на зміну показника запасу фінансової стійкості.

Оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає моделювання факторів формування показників, які характеризують стабільність функціонування суб'єкта господарювання з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності. Серед цих показників важливим є запас фінансової стійкості

Фінансова стійкість багато в чому залежить від того, наскільки оптимально поєднуються окремі види активів балансу і, зокрема, основний і оборотний капітал та, відповідно, постійні і змінні витрати підприємства. Інвестування капіталу в основні виробничі засоби зумовлює зростання постійних і відносно скорочення змінних витрат.

Важливою особливістю операційної діяльності підприємства є визначення взаємин між витратами та певним об'єктом витрат, а саме: продуктом, підрозділом, проектом тощо. Саме цей розподіл покладено в основу впровадження методів маржинального аналізу на базі концепції поведінки

витрат, що передбачає різний характер реагування витрат і, як наслідок, і прибутку, на зміни у діяльності підприємства [31, с. 25]

Тобто зведена інформація щодо поведінки витрат надає можливість оцінки фінансових показників для прийняття управлінських рішень щодо ефективності операційної діяльності підприємства. При цьому результативність відповідних оцінок багато у чому залежить від методів, які застосовуються під час збирання та оброблення первинної інформації. Підприємство може застосовувати різні підходи до калькулювання витрат. При складанні зовнішньої фінансової звітності традиційно застосовують калькулювання повних витрат (калькулювання повної виробничої собівартості), що передбачає внесення в собівартість усіх (змінних і постійних) виробничих витрат. Однак з метою складання внутрішніх звітів і прийняття поточних рішень зазвичай застосовують калькулювання змінних витрат, що передбачають залучення до витрат тільки змінних у відношенні до певних факторів витрат [31, с. 26].

Система розподілу витрат на змінні та постійні дозволяє визначити маржинальний дохід як різницю між доходом і відповідними змінними витратами певного фактора.

Взаємозв'язок між обсягом виробництва, постійними і змінними витратами виражається показником виробничого (операційного) левериджу, від рівня якого залежить прибуток підприємства і його фінансова стійкість. Таким чином, серед показників фінансової стійкості чільне місце посідають поріг рентабельності та запас фінансової стійкості, які є основоположними показниками в оцінюванні діяльності ПАТ «ПЗМС» (табл. 3.12).

Як свідчать дані таблиці 3.12, діяльність ПАТ «ПЗМС» знаходиться у прибутковій зоні. При операційних доходах 398365 тис. грн поріг рентабельності, тобто вартісне вираження точки беззбитковості ПАТ «ПЗМС», склав 57555,3 тис. грн.

За проведеними розрахунками підприємству потрібно реалізувати продукції на суму 57555,3 тис. грн, щоб покрити постійні витрати. При такій виручці рентабельність дорівнює нулю.

Таблиця 3.12 – Показники беззбитковості, запасу фінансової стійкості та операційного важеля ПАТ «ПЗМС» у 2018 році

Показник	Значення		
	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1 Сумарні операційні доходи, тис. грн (Форма №2 р. 2000 +	318074	354951	398365
2 Змінні витрати, тис. грн.	176437	200758	237857
3 Валова маржа (маржинальний дохід) , тис. грн	141637	154193	160508
4 Коефіцієнт маржинального доходу, тис. грн (КМД)	0,445	0,434	0,403
5 Постійні витрати, тис. грн	18408	20885	23190
6 Прибуток від операційної діяльності, тис. грн	123229	133308	137318
7 Поріг рентабельності, тис. грн	41338,8	48077,1	57555,3
8 Запас фінансової стійкості, тис. грн.	276735,2	306873,9	340809,7
9 Запас фінансової стійкості, %	87,003	86,455	85,552
10 Операційний важіль (ОВ)	1,149	1,157	1,169

При цьому виручка у 2018 році склала 398365 тис. грн, що більше від критичної суми на 340809,7 тис. грн. Це і є запас фінансової стійкості, або зона беззбитковості ПАТ «ПЗМС».

Отже, для ПАТ «ПЗМС» критична точка розташована на рівні 85,6 % від можливого обсягу реалізації продукції. При цьому запас фінансової стійкості, який дорівнює різниці між фактичним і беззбитковим обсягом продажу, склав 340809,7 тис. грн, або 85,6 % від сумарних операційних доходів.

$$\begin{aligned}
 \text{ЗФС} &= \frac{\text{Виручка} - \text{Критична сума виручки}}{\text{Виручка}} \cdot 100\% = \\
 &= \frac{398365 - 57555}{398365} \cdot 100\% = 85,6\%
 \end{aligned}
 \tag{3.14}$$

Зона безпеки показує, на скільки відсотків фактичний обсяг продажів ПАТ «ПЗМС» вищий від критичного, при якому рентабельність дорівнює нулю. При обсязі реалізації, що дорівнює нулю, підприємство зазнає збитків у розмірі суми постійних витрат (у ПАТ «ПЗМС» – 23190 тис. грн).

Визначимо термін окупності постійних витрат ПАТ «ПЗМС» у 2018 році:

$$t = \frac{12 \cdot \text{Беззбитковий обсяг продажу}}{\text{Річний обсяг продажу}} = \frac{12 \cdot 57555}{398365} = 1,7 \text{ міс}
 \tag{3.15}$$

Таким чином, витрати окуплюються за 1,7 місяців, а за останні місяці підприємство зароблятиме прибуток.

Отже, якщо виручка ПАТ «ПЗМС» впаде нижче критичного обсягу, підприємство буде збитковим, «проїдаючи» власний і позиковий капітал, що призведе до банкрутства. Тому потрібно постійно стежити за запасом фінансової стійкості, з'ясовувати, наскільки близький чи далекий поріг рентабельності ПАТ «ПЗМС», нижче якого не може опускатися виручка досліджуваного підприємства. Це дуже важливий показник для оцінювання його фінансової стійкості.

Важливим завданням аналітичних досліджень є з'ясування характеру та встановлення рівня впливу факторів на динаміку показника запасу фінансової стійкості підприємства.

За формулами (1.7) і (1.8) будуюмо модель факторного аналізу показника порогу рентабельності:

$$ПР = \frac{МД}{КМД} = \frac{ПВ}{\frac{МД}{ОД}} = \frac{ПВ \cdot ОД}{МД} = \frac{ОД \cdot ПВ}{ОД - ЗВ} \quad (3.16)$$

Отже, на зміну показника порогу рентабельності впливають три фактори: операційний дохід; постійні витрати; змінні витрати. За формулами (1.6) та (3.10) будуюмо модель факторного аналізу показника запасу фінансової стійкості:

$$ЗФС = \frac{ОД - ПР}{ОД} \cdot 100 = \frac{ОД - \frac{ОД \cdot ПВ}{ОД - ЗВ}}{ОД} \cdot 100 = \left(1 - \frac{ПВ}{ОД - ЗВ}\right) \cdot 100 = \frac{ОД - ПВ - ЗВ}{ОД - ЗВ} \cdot 100 \quad (3.17)$$

Отже, на зміну показника запасу фінансової стійкості впливають ті ж фактори, що й на зміну показника порогу рентабельності: операційний дохід; постійні витрати; змінні витрати.

Для розрахунку впливу факторів на зміну запасу фінансової стійкості

доцільно скористатися методичним способом ланцюгових підстановок, що передбачає розрахунок умовних значень результативного показника, %:

1. Показник умовний 1 ($ЗФС_{ум1}$):

$$ЗФС_{ум1} = \frac{ОД_1 - ПВ_0 - ЗВ_0}{ОД_1 - ЗВ_0} \cdot 100\% \quad (3.18)$$

$$ЗФС_{ум1} = \frac{398365 - 20885 - 200758}{398365 - 200758} \cdot 100\% = 89,431\%$$

де $ОД_1$ – операційний дохід звітного року, тис. грн;

$ПВ_0$ – постійні витрати базового року, тис. грн;

$ЗВ_0$ – змінні витрати базового року, тис. грн.

1. Показник умовний 2 ($ЗФС_{ум2}$):

$$ЗФС_{ум2} = \frac{ОД_1 - ПВ_1 - ЗВ_0}{ОД_1 - ЗВ_0} \cdot 100\% \quad (3.19)$$

$$ЗФС_{ум2} = \frac{398365 - 23190 - 200758}{398365 - 200758} \cdot 100\% = 88,265\%$$

де $ОД_1$ – операційний дохід звітного року, тис. грн;

$ПВ_1$ – постійні витрати звітного року, тис. грн;

$ЗВ_0$ – змінні витрати базового року, тис. грн.

Загальна зміна (+,–) показника запасу фінансової стійкості в звітному році порівняно з базовим роком, відсоткових пунктів:

$$\Delta ЗФС = ЗФС_1 - ЗФС_0 = 85,552 - 86,455 = -0,903\% \quad (3.20)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) операційного доходу:

$$\Delta ЗФС_{од} = ЗФС_{ум1} - ЗФС_0 \quad (3.21)$$

$$\Delta ЗФС_{од} = 89,431 - 88,455 = 0,976\%$$

2) постійних витрат:

$$\Delta 3\Phi C_{ПВ} = 3\Phi C_{УМ\ 2} - 3\Phi C_{УМ\ 1} \quad (3.22)$$

$$\Delta 3\Phi C_{ПВ} = 88,265 - 89,431 = -1,166\%$$

3) змінних витрат:

$$\Delta 3\Phi C_{ЗВ} = 3\Phi C_1 - 3\Phi C_{УМ\ 2} \quad (3.23)$$

$$\Delta 3\Phi C_{ЗВ} = 85,552 - 88,262 = -2,710\%$$

Загальна зміна показника запасу фінансової стійкості в звітному році порівняно з базовим роком становить:

$$\Delta 3\Phi C = 2,976 - 1,166 - 2,710 = -0,903\%$$

Дія операційного важеля полягає в тому, що будь-яка відносна (у відсотках) зміна виручки від продажу продукції завжди породжує більш значну відносну (у відсотках) зміну прибутку. Цей ефект зумовлено різницею ступенів впливу динаміки постійних і змінних затрат на формування фінансових результатів за кількісної зміни обсягу виробництва. Для ПАТ «ПЗМС» при зміні операційної діяльності підприємства, його операційний прибуток буде підвищуватись майже на 1,169 % сильніше.

Результати розрахунку і факторного аналізу показника запасу фінансової стійкості використовуються під час обґрунтування шляхів забезпечення стабільності функціонування суб'єктів господарювання у динамічному економічному середовищі. Таким чином, за допомогою критичного рівня постійних витрат та збільшення обсягів виробництва можна ефективніше керувати процесом формування фінансових результатів та фінансовою стійкістю ПАТ «ПЗМС».

Фінансова стійкість підприємства залежить також від ефективного управління фінансовими ресурсами та визначається співвідношенням власних і

позикових коштів, активів та джерел їх фінансування.

У класичній постановці завдання управління капіталом підприємства під час формування фінансових планів щодо функціонування і розвитку підприємства вирішується задача щодо оцінки ефективності певної структури капіталу [31, с. 26].

Мета управління структурою капіталу – мінімізувати витрати на залучення довгострокових джерел фінансування і цим забезпечити власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними коштів. Виходячи з того, що основною метою оптимізації структури капіталу є пошук оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом, можна сформулювати основні завдання оптимізації структури капіталу, а саме: формування необхідної структури капіталу, яка б забезпечила сталий розвиток підприємства; забезпечення умов, за яких воно отримає максимальну суму прибутку.

Оптимізація структури капіталу – це важливий етап стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю власного капіталу підприємства та вартістю коштів, залучених на основі повернення їх у майбутньому, за якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства [112]. За умов низької ймовірності банкрутства, що є характерним для досліджуваного підприємства, у класичній практиці фінансового менеджменту доцільно використовувати показник фінансового важеля або леверіджу у процесі формування оптимальної структури капіталу, що поєднує у собі переваги від впливу ефекту «податкового щита» та різниці цін при використанні позикового та власного капіталу [31, с. 26].

Сутність фінансового важеля полягає в використанні підприємством позикового капіталу, який впливає на зміну фінансової рентабельності і дає йому можливість одержати додатковий прибуток на власний капітал [112]. У найбільш загальному вигляді ефект фінансового важеля (*DFL*), що відзначає класичний американський підхід, виявляється таким чином [60]:

$$DFL = \frac{\Delta EPS}{\Delta EBIT(T, I)} \quad (3.24)$$

де EPS – прибуток на одиницю власного капіталу (у світовій практиці – прибуток на одну акцію);

$EBIT$ – операційний прибуток, що за умов використання залученого капіталу корегується на суму податку на прибуток (T) та вартість кредитних ресурсів (I).

У європейській та вітчизняній практиці фінансового менеджменту за умов функціонування банківсько-орієнтованої фінансової системи вказаний ефект трактується таким чином [6; 112]:

$$EFL = (1 - t) \cdot (ROA - r) \cdot \frac{L}{E} \quad (3.25)$$

де t – розмір ставки податку на прибуток підприємств;

ROA – рентабельність капіталу;

r – ставка відсотку за кредитними ресурсами;

L – сума позикового капіталу;

E – сума власного капіталу;

$\frac{L}{E}$ – коефіцієнт фінансового важеля (левериджу).

Виділення у методиці розрахунку ефекту фінансового важеля (ЕФВ) трьох основних складових (податковий коректор фінансового важеля, диференціал фінансового важеля, плече фінансового важеля) дозволяє цілеспрямовано керувати ефектом фінансового важеля у процесі фінансової діяльності. Головною умовою досягнення позитивного ефекту фінансового важеля є його диференціал. Цей ефект виявляється, коли рівень валового прибутку, що генерується активами підприємства, перевищує середній розмір відсотку за кредит, тобто коли диференціал фінансового важеля є позитивною величиною [112].

Проте залежність (3.25), що використовується в межах системи

стратегічного планування та бюджетування більшості підприємств, зорієнтована на максимізацію вартості вкладеного (інвестованого) власного капіталу без уточнення специфічних особливостей формування та використання поточних фінансових ресурсів, оборотності оборотних активів тощо. У таких умовах доцільним є розширення класичного підходу визначення ефективності певної структури фінансового капіталу за рахунок визначення залежностей між робочим капіталом та поточними зобов'язаннями [31, с. 27].

У межах операційної діяльності підприємства в таких умовах розглядається короткостроковий ефект, який пов'язаний зі зміною співвідношення поточних зобов'язань та робочого капіталу. Тобто зростання рентабельності робочого капіталу за рахунок зміни структури фінансування оборотних активів підприємства можна вважати ефектом фінансового важеля робочого капіталу (EFL_{WK}), що оцінюється у наступному вигляді:

$$EFL_{WK} = (1 - \tau) \cdot (R_s \cdot t_a - r) \cdot \frac{CL}{WK}, \quad (3.26)$$

де τ – ставка податку на прибуток підприємств;

R_s – рентабельність продажу;

r – ставка відсотку за поточними зобов'язаннями;

CL – сума поточних зобов'язань;

WK – сума робочого капіталу підприємства;

$\frac{CL}{WK}$ – коефіцієнт фінансового важеля робочого капіталу.

Розглянемо варіанти використання запропонованого підходу щодо визначення ефекту фінансового важеля та наслідки його використання в межах різних умов функціонування ПАТ «ПЗМС» (табл. 3.13).

У таблиці 3.13 наведено три варіанти фінансування операційної діяльності підприємства відносно базового (2016 – 2018 роки): поступове зростання власного капіталу при зменшенні позикового капіталу.

Ставка податку на прибуток визначена Податковим кодексом України,

згідно ст. 136.1 якого базова (основна) ставка податку становить 18 відсотків [72].

Таблиця 3.13 – Оцінка ефективності застосування фінансового важеля робочого капіталу ПАТ «ПЗМС» у 2016 – 2018 роках

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1. Загальна сума прибутку до оподаткування, тис. грн	135410	149972	124428
2. Проценти до сплати % (кредит)	20,1	20,1	20,1
3. Проценти до сплати, тис. грн	4025	3287	2272
4. Прибуток після сплати відсотків до виплати податків, тис. грн	135390	149952	124408
6. Податки %	0,18	0,18	0,18
7. Податки з прибутку, тис. грн	24374	26995	22397
8. Рівень оподатковування, коефіцієнт (п. 4 : п. 3) Кр	0,18	0,18	0,18
9. Чистий прибуток, тис. грн (п. 3 – п. 4)	111016	122957	102011
10. Середня сума сукупного капіталу, тис. грн	448795	527386	598546
11. Власний капітал	464752	553644	615794
12. Позиковий капітал	20023	16352	11301
13. Плече фінансового важеля (позиковий капітал / власний)	0,043	0,030	0,018
14. Рентабельність сукупного капіталу (<i>БЕР</i>), (п. 1 : п.7*100	30,17	28,44	20,79
15. Рентабельність сукупного капіталу після сплати податків [<i>ROA = БЕР (1 – K_n)</i>]	24,74	23,32	17,05
16. Номінальна ціна позикових ресурсів (п. 2 : п. 9 x 100), %	20,10	20,10	20,10
17. Уточнена середня ціна позикових ресурсів за податкової економії, % ресурсів (п. 2 : п. 9 (1 – K _n) 100)	16,5	16,5	16,5
18. Ефект фінансового важеля [(п. 11 (1 – K _n) – п.14) п.10],%	0,356	0,202	0,010

Середньозважені ставка за кредит у річному обчисленні станом на липень 2019 року становила 20,1 % у національній валюті [78]. Аналізуючи наведені дані, можна відзначити, що на підприємстві ефект фінансового важеля у 2016 – 2017 році мав негативне значення. На кінець 2018 року він став позитивним.

Як свідчать дані табл. 3.13, за умов перевищення вартості позикового капіталу рентабельності його використання, лише реалізація ефекту фінансового важеля робочого капіталу, а саме збільшення частки оборотних активів, що фінансуються за рахунок поточної заборгованості, може призвести до збільшення рентабельності власного капіталу.

У класичній постановці завдання управління капіталом підприємства під час формування фінансових планів вирішується проблема оцінки ефективності певної структури капіталу. Проте у вітчизняних умовах господарювання, коли

спостерігається низька рентабельність активів та значна вартість позикового капіталу, використання ефекту фінансового важеля у класичному вигляді не є можливим.

У межах операційної діяльності підприємства слід розглядати короткостроковий ефект, який пов'язаний зі зміною співвідношення поточних зобов'язань та робочого капіталу. Тобто зростання рентабельності робочого капіталу за рахунок зміни структури фінансування оборотних активів підприємства можна вважати ефектом фінансового важеля робочого капіталу.

Однак фінансування процесів операційної діяльності не завжди є повністю прогнозованим. Протягом місяця або навіть тижня підприємство кількаразово зустрічається як із дефіцитом фінансових ресурсів, так і їх надлишком. У результаті зазначених процесів, а також нерівномірності розрахункових операцій загалом виникає взаємна дебіторська і кредиторська заборгованість. Таким чином, з урахуванням ефекту фінансового важеля робочого капіталу на особливу увагу заслуговують процеси виникнення та погашення поточних зобов'язань у взаємозв'язку з напрямками їх використання на фінансування певних оборотних активів, у тому числі поточної заборгованості та загальносистемних фінансових потоків, що і виступає головним напрямком розвитку запропонованих результатів.

Оптимізація структури капіталу є однією з найважливіших і складних задач, що розв'язуються у процесі фінансового управління підприємством. Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позикових засобів, при якому забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

Якщо менеджери ПАТ «ПЗМС» ставлять за мету максимізувати фінансову рентабельність підприємства, то при різних варіантах структури капіталу обирається той, за якого показник рентабельності власного капіталу буде найвищим. Одним з основних механізмів максимізації рівня

рентабельності власного капіталу при заданому рівні фінансового ризику є «фінансовий леверидж».

Фінансовий леверидж як механізм впливу на рентабельність власного капіталу характеризує ефективність використання позикових коштів підприємства та виступає індикатором фінансової стійкості, а його динаміка залежить від зміни структури активів підприємства та фінансової політики їх формування (консервативної, помірної, агресивної).

Фінансовий леверидж показує ступінь використання підприємством позикових коштів (див. табл. 3.13). Чим більшою мірою підприємство фінансується за рахунок одержання позик, тим більшою мірою використовується фінансовий леверидж.

Якщо метою є мінімізація вартості капіталу (тобто витрати, пов'язані із залученням фінансових ресурсів), то з різних варіантів обирається та структура капіталу, за якої показник середньозваженої вартості капіталу буде найменшим.

У разі мінімізації рівня фінансових ризиків розглядаються три підходи до фінансування активів (консервативний, помірний і агресивний) та вибирається варіант структури капіталу, що забезпечує прийнятний рівень фінансового ризику для даного підприємства.

Проведення оптимізації структури капіталу ПАТ «ПЗМС» можливе за схемою, наведеною на рис. 3.5.

Досліджуване підприємство ПАТ «ПЗМС» має частку недорогих позикових коштів, а саме безоплатних товарних кредитів, яка дорівнює 1,8 % у валюті балансу, то перші дві цілі досягатимуться при зростанні частки позикового капіталу у структурі джерел фінансування. Адже залучення позикового капіталу за умови ефективного його використання з метою збільшення прибутку від операційної діяльності завжди приводить до зростання рентабельності власного капіталу. При зростанні частки відносно недорогих ресурсів у структурі джерел фінансування середньозважена ціна всіх ресурсів зменшуватиметься.

Підприємство може залучити максимальний обсяг позикових коштів і досягнути високого рівня фінансової рентабельності.

Рисунок 3.5 – Варіанти оптимізації структури капіталу ПАТ «ПЗМС»

Джерело: складено автором

Проте фінансовий менеджер повинен враховувати всі фактори, які впливають на діяльність підприємства, оскільки за надмірного обсягу

позикового капіталу та несприятливих умов діяльності (зниження попиту на продукцію, затримка розрахунків тощо) підприємство буде неспроможне виконати свої фінансові зобов'язання.

Велика частка позикових коштів ускладнює фінансову діяльність підприємства, зменшує ліквідність його балансу, підвищує фінансовий ризик. Тому для ПАТ «ПЗМС», яке має 98 % власного капіталу, доцільним буде залучити позиковий капітал з метою підвищення обсягів виробництва. Для цього доцільно визначити оптимальну структуру капіталу за критерієм мінімізації ризиків.

Перш ніж визначити оптимальну структуру капіталу за цим критерієм, потрібно визначити постійну та змінну частини оборотних коштів підприємства. Постійна частина оборотних активів – це мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення поточної операційної діяльності. Для її визначення потрібно розглянути помісячну динаміку обсягу оборотних активів за певний період. Найменший обсяг оборотних коштів і буде їх постійною частиною. Для розрахунків скористаємося середньомісячним обсягом оборотних коштів.

Оптимізація структури капіталу ПАТ «ПЗМС» за критерієм мінімізації рівня фінансового ризику та термінів залучення капіталу пов'язана з вибором більш дешевих джерел фінансування активів підприємства. Відповідно до призначення активів ПАТ «ПЗМС» з урахуванням часу поділимо на три групи:

- необоротні активи – це активи, що не є оборотними;
- постійна частина оборотних активів – це незмінна їх частина, яка не залежить від змін обсягу діяльності і не пов'язана з формуванням запасів сезонного формування, довгострокового завезення та розглядається як мінімальний їх розмір, який підприємству потрібно мати для здійснення поточної операційної діяльності;
- змінна частина оборотних активів пов'язана із збільшенням обсягу випуску продукції відповідно до сезону, необхідністю формування товарних запасів сезонного формування, довгострокового завезення і цільового

призначення. Її поділяють на максимальну і середню частини відповідно до потреби.

ПАТ «ПЗМС» може застосовувати три різні підходи до фінансування різних груп активів за рахунок капіталу, а саме :

- консервативний, який передбачає використання власного капіталу і довгострокових зобов'язань для формування необоротних активів та половини змінної частини оборотних активів. Перевагою цього підходу є забезпечення мінімального ризику, так як короткострокові зобов'язання використовуються у незначних обсягах для формування змінної частини оборотних активів. У той же час така політика фінансування дуже обтяжлива для підприємства у зв'язку з високою вартістю капіталу, що використовується. Крім того, вона передбачає витрати, пов'язані з неповним використанням залученого довгострокового капіталу в періоди зменшення змінної частини оборотних активів;

- агресивний підхід спрямований на використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань лише для фінансування необоротних активів. Оборотні активи у повному обсязі формуються за рахунок короткострокових зобов'язань. Ця політика фінансування активів забезпечує найнижчу вартість капіталу підприємства, проте вона обмежена занадто високим ризиком можливості втрати або недостатності капіталу;

- компромісний підхід передбачає фінансування необоротних активів та постійної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Змінна частина оборотних активів фінансується короткостроковими зобов'язаннями. Така політика залучення джерел дає змогу досягти компромісу між вартістю капіталу та ризиком його втрати.

Найбільш раціональним щодо досягнення оптимального співвідношення структурних елементів капіталу підприємства може бути метод, в основі якого відбувається одночасна максимізація зростання рентабельності власного капіталу і рівня фінансової стійкості. Тобто за цим підходом будуть конкретизовані послідовні кроки формування оптимальної структури капіталу за критерієм збереження або забезпечення фінансової стійкості компанії, а

також здійснюватимуться прогностні розрахунки рентабельності власного капіталу підприємства. За цим підходом змінна частина оборотних активів фінансується за рахунок короткострокового позикового капіталу, а постійна частина оборотних коштів і необоротні активи – за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу.

Визначимо оптимальну структуру капіталу ПАТ «ПЗМС» за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Вихідна інформація для обчислень наведена у таблиці 3.14.

Таблиця 3.14 – Вихідна інформація для визначення структури капіталу ПАТ «ПЗМС» з метою мінімізації рівня фінансового ризику

Показник	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Необоротні активи	303480	62,6	320983	56,3	372902	59,5
Оборотні активи	181295	37,4	249013	43,7	254193	40,5
у тому числі:				0,0		0,0
– постійна частина	97914	20,2	107159	18,8	144859	23,1
– змінна частина	83381	17,2	141854	24,9	109334	17,4
Сукупний капітал	484775	100,0	569996	100,0	627095	100,0

Враховуючи інформацію таблиці 3.4, розрахуємо розмір власного та позикового капіталу ПАТ «ПЗМС» при використанні різних підходів до фінансування окремих груп активів.

Фінансують змінну частину оборотних активів звичайно за рахунок короткострокового позикового капіталу, при консервативному підході – частково й за рахунок власного капіталу (табл. 3.15).

Таблиця 3.15 – Розмір капіталу ПАТ «ПЗМС» за мінімізацією рівня фінансового ризику

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1. Загальна сума активів, тис. грн.	484775	569996	627095
2. Необоротні активи, тис. грн.	303480	320983	372902
3. Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	97914	107159	144859
4. Власний капітал + довгостроковий позиковий капітал (р. 2 + р.3), тис. грн.	401394	428142	517761
5. Короткостроковий позиковий капітал (р. 1 – р.4), тис. грн	83381	141854	109334
6. Частка власного капіталу ($[p.4 / p.1] \cdot 100$), %	82,8	75,1	82,6
7. Частка позикового капіталу ($[p.5 / p.1] \cdot 100$), %	17,2	24,9	17,4

При цьому слід мати на увазі, що постійна частина оборотних активів, як правило, цілком фінансується за рахунок власного капіталу і довгострокових позикових коштів.

Для визначення нормативного значення коефіцієнтів фінансової автономії, фінансової залежності і фінансового лівериджу необхідно керуватися фактично сформованою структурою активів і загальноприйнятих підходів до їх фінансування (табл. 3.16).

Таблиця 3.16 – Підходи до фінансування активів підприємства

Вид активу	Частка активу на кінець 2018 року, %	Підходи до фінансування активів		
		агресивний	помірний	консервативний
Необоротні активи	59,5	40 % – ДЗК 60 % – ВК	20 % – ДЗК 80 % – ВК	10 % – ДЗК 90 % – ВК
Постійна частина оборотних активів	23,1	50 % – ДЗК 50 % – ВК	25 % – ДЗК 75 % – ВК	100 % – ВК
Змінна частина оборотних активів	17,4	100 % – КЗК	100 % – КЗК	50 % – ВК 50 % – КЗК

Джерело: складено автором на основі [83]

де ДЗК – довгостроковий залучений (позиковий) капітал,

ВК – власний капітал,

КЗК – короткостроковий залучений (позиковий) капітал.

Визначимо нормативну величину коефіцієнтів концентрації власного (Квк), концентрації залученого (позикового) капіталу (Кзк) і фінансового лівериджу (Кфл) у 2018 році:

а) при агресивній фінансовій політиці:

$$K_{вк} = 59,5 \times 0,6 + 23,1 \times 0,5 + 17,4 \times 0 = 64,897 \quad \%$$

$$K_{зк} = 59,5 \times 0,4 + 23,1 \times 0,5 + 17,4 \times 1 = 52,771 \quad \%$$

$$K_{фл} = \frac{52,771}{64,897} = 1,117 \quad \%$$

б) при помірній фінансовій політиці:

$$K_{вк} = 59,5 \times 0,8 + 23,1 \times 0,75 + 17,4 \times 0 = 64,897 \quad \%$$

$$K_{зк} = 59,5 \times 0,2 + 23,1 \times 0,25 + 17,4 \times 1 = 35,103 \quad \%$$

$$K_{\phi л} = \frac{35,103}{64,897} = 0,677 \quad \%$$

в) при консервативній фінансовій політиці:

$$K_{ек} = 59,5 \times 0,9 + 23,1 \times 1 + 17,4 \times 0,5 = 64,546 \quad \%$$

$$K_{зк} = 100 - 64,546 = 35,454$$

$$K_{\phi л} = \frac{35,454}{64,546} = 0,549 \quad \%$$

У результаті наведених розрахунків нормативної величини коефіцієнтів концентрації власного та залученого капіталу отримано структуру капіталу підприємства, яка буде сприяти мінімізації рівня фінансового ризику ПАТ «ПЗМС» за даних умов фінансування.

Судячи з фактичного рівня наведених коефіцієнтів станом на кінець 2018 року (0,982; 0,018; 0,018), можна зробити висновок, що політика фінансування підприємства тяжіє до консервативної фінансової політики щодо фінансування різних груп активів, що не є виправданим рішенням керівництва за такої фінансової стійкості. Тому ступінь фінансового ризику майже нульова при сформованій структурі активів підприємства.

Фактично на кінець 2018 року частка власного капіталу становила 98,2 %, що суттєво нижче від оптимальної за компромісного типу політики (64,9 %). За розрахунками підприємство має реальний розмір власного капіталу в 2018 році вищий за потребу на 33,35 %. Позиковий же капітал, навпаки нижче розрахованої його суми на 33,65 %.

Під час розрахунку оптимального співвідношення власного та позикового капіталу необхідно враховувати не тільки вже відпрацьовані методи оптимізації структури капіталу, але й показники резерву капіталу, рентабельності капіталу та кредитоспроможності підприємства

Отже, оцінка ефективності структури капіталу й визначення

оптимального для ПАТ «ПЗМС» співвідношення між власним і позиковим капіталом дають змогу оцінити фінансовий ризик, на який наражається підприємство у процесі діяльності, і створити необхідний рівень фінансової безпеки в майбутньому. Головна умова фінансової безпеки підприємства – здатність протистояти загрозам, які можуть завдати йому фінансових збитків, небажано змінити структуру капіталу або призвести до примусової ліквідації підприємства. Для забезпечення цієї умови підприємство повинно підтримувати фінансову стійкість, рівновагу, забезпечуючи достатню фінансову незалежність і гнучкість при прийнятті фінансових рішень. Розв’язання цих завдань можливе за умови розробки ефективної системи моніторингу фінансової стійкості й безпеки підприємства. Ефективна система моніторингу дасть змогу попередити банкрутство і кризові ситуації на підприємстві.

На основі проведених розрахунків удосконалення структури капіталу ПАТ «ПЗМС» пропонуємо наступними напрямками:

- з’ясування доцільності залучення у грошовий обіг кредитних ресурсів у кожному окремому випадку;

- покращення співвідношення між власним, позиковим та залученим капіталом у бік зменшення питомої ваги двох останніх;

- посилення впливу на дебіторів ПАТ «ПЗМС» з метою погашення дебіторської заборгованості і надходження коштів на банківський рахунок.

Збільшення обсягу генерування власних фінансових ресурсів можна досягти за рахунок наступних основних заходів:

- скорочення суми постійних витрат (скорочення управлінського персоналу, витрат на поточний ремонт тощо);

- зниження рівня змінних витрат (скорочення виробничого персоналу основних і допоміжних підрозділів; підвищення продуктивності праці тощо);

- здійснення ефективної податкової політики, що забезпечує мінімізацію податкових платежів стосовно суми доходу і прибутку товариства;

- проведення прискореної амортизації активної частини основних засобів

з метою зростання обсягу амортизаційного потоку.

Управлінськими рішеннями в напрямку підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «ПЗМС» є: збільшення виручки від реалізації продукції за рахунок розширення ринків збуту; збільшення в результаті цього чистого прибутку; зменшення витрат, які не забезпечують підприємству доходів.

У ситуації, що склалася на ринку фінансових послуг на сучасний момент ПАТ «ПЗМС» обирає поточні зобов'язання, за які не треба сплачувати відсотки, та нерозподілений прибуток.

Висновки за розділом 3

Довгострокова фінансова стабільність підприємства вимагає проведення діагностики банкрутства як засобу управління фінансової стійкістю підприємства. Розглянуто основні сучасні підходи щодо дослідження ймовірності банкрутства промислового підприємства, зроблено порівняльний аналіз методик прогнозування ймовірності банкрутства. Проведена діагностика ймовірності банкрутства ПАТ «ПЗМС» за вітчизняними методиками розрахунку інтегрованого показника ймовірності банкрутства визначила її відсутність. Доведено, що не всі моделі є прийнятними для умов національної економіки України, а тому слід враховувати специфіку сучасного розвитку та використовувати результати розрахунків за декількома з них.

Достатня фінансова стійкість та прибутковість ПАТ «ПЗМС» обумовлює доцільність обрання стратегії, яка має бути спрямована на забезпечення стійкого зростання, що відображає прагнення підприємства до зростання обсягів продажу, підвищення рентабельності й інших показників ефективності виробництва. За допомогою проведеного маржинального аналізу визначено беззбитковий обсяг виробництва ПАТ «ПЗМС» на рівні 57555 тис. грн, що

становить 85,6 % від можливого обсягу реалізації продукції. При зміні операційної діяльності підприємства на 1 %, його операційний прибуток буде підвищуватись майже на 1,169 % сильніше. Отже, проведений аналіз вказує, що за рахунок позикового капіталу підприємство може підвищити ефективність використання власного капіталу.

Залежність діяльності ПАТ «ПЗМС» від обсягу фінансового капіталу та його структури визначив рівень найбільш вагомих фінансових показників. Обрана структура капіталу впливає на його вартість та рівень фінансового ризику. Доведено, що ефективна зміна структури капіталу є чинником збільшення віддачі на власний капітал, що відображається в перевищенні величини рентабельності власного капіталу над рентабельністю сукупних активів. Для ПАТ «ПЗМС» у 2016 – 2018 рр. ці коефіцієнти склали відповідно: 0,356; 0,202; 0,010. При цьому високий фінансовий леверидж підвищує рівень ризику. З метою уникнення ризиків у разі використання підприємством позикових засобів фінансування, плата за які постійна, пропонується застосовувати фінансовий леверидж.

Важливим етапом стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю власного капіталу підприємства та вартістю коштів, залучених на основі повернення їх у майбутньому, за якого досягається максимальна ефективність діяльності суб'єкта господарювання є оптимізація структури капіталу. З метою мінімізації рівня фінансового ризику визначено структуру капіталу ПАТ «ПЗМС» та розраховано нормативної величини коефіцієнтів концентрації власного та залученого капіталу. Отримана структура капіталу підприємства буде сприяти мінімізації рівня фінансового ризику ПАТ «ПЗМС» за даних умов фінансування. Обґрунтовано, що найбільш раціональним щодо досягнення оптимального співвідношення структурних елементів капіталу ПАТ «Полтавський завод медичного скла» може бути метод, в основі якого відбувається одночасна максимізація зростання рентабельності власного капіталу і рівня фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретико-методичних основ комплексної оцінки фінансової стійкості виробничого підприємства в сучасних умовах господарювання дають підстави для наступних висновків.

1. Велика кількість підходів до визначення фінансової стійкості підприємства свідчить про багатогранність цього поняття. Запропоновано економічну характеристику поняття «фінансова стійкість», яке розширює параметри цієї економічної категорії та обґрунтоване як аналітична інтерпретація загальної характеристики фінансово-економічного стану підприємства, а саме: під фінансовою стійкістю пропонується розуміти багатофакторну категорію, що характеризує фінансовий стан підприємства, перебуває під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, визначає оптимальне співвідношення структури активів та пасивів, що, в свою чергу, забезпечує здатність підприємства виконувати свої зобов'язання та сприяти подальшому розвитку.

2. За результатами дослідження сформульовано низку узагальнюючих теоретико-методичних положень, які розкривають зміст облікового забезпечення як інформаційного підґрунтя в оцінці фінансової стійкості підприємства. Облікове забезпечення визначено як складова частина інформаційного забезпечення, що є ширшим за поняття облікової інформації, і являє процес підготовки та формування облікової інформації, забезпечення кількості та якості інформаційного масиву даних у системі бухгалтерського обліку. В основу облікового забезпечення оцінки фінансової стійкості покладені принципи багатоцільового бухгалтерського обліку, який сприятиме зниженню інформаційного ризику для користувачів та зможе забезпечити достовірне відображення інформації про окремі параметри господарської діяльності в ретроспективному та перспективному розрізах. Викладені напрями

дозволяють покращити інформаційне і методичне забезпечення аналізу фінансової стійкості підприємства, а їх використання в практичній діяльності забезпечить підвищення якісного рівня управління підприємством, наслідком чого є створення необхідних умов для досягнення мети діяльності суб'єкта господарювання.

3 Обґрунтовано потребу у формуванні ефективного інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю, яке є необхідною складовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень для забезпечення стійкого розвитку підприємства в сучасних умовах. Розкрито методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості підприємства, важливий спосіб оцінки якого, полягає у порівнянні фактичних і нормативних (планових) показників. Основна мета аналізу фінансової стійкості – визначити спроможність підприємства протистояти негативній дії зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на його фінансовий стан. Цьому сприяють і результати розрахунку та факторного аналізу показників фінансової стійкості. У процесі дослідження опрацьовано проблемні аспекти, що відображені у наукових дослідженнях за тематикою магістерської роботи, які, зокрема, стосуються понятійно-методологічної бази, наявних методик і процедур діагностики економічної категорії «фінансова стійкість».

4 В результаті дослідження визначено високі показники фінансової стійкості, достатній асортимент продукції виробничого підприємства ПАТ «ПЗМС», що дозволяє забезпечити товарною продукцією зовнішні та внутрішні ринки. Підсумком аналізу став висновок щодо спроможності підприємства здійснювати фінансово-господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, готовності до погашення своїх боргів, а також щодо вірогідності збереження такого стану підприємства. Підприємство є інвестиційно привабливим та конкурентноспроможним.

5 Проведена оцінка фінансової стійкості підприємства з використанням абсолютних та відносних показників довела, що ПАТ «ПЗМС» не має суттєвих проблем із забезпеченням та підтриманням достатнього її рівня. На це

вказують: рівновага між статтями активу і пасиву балансу, стала динаміка підвищення показників майна, капіталу, власного та робочого капіталу; суттєве перевищення частки власного капіталу над часткою позикового; допустимий фінансовий ризик в контексті залежності від зовнішніх джерел коштів; абсолютний тип фінансової стійкості за результатом порівняння забезпеченості запасів джерелами фінансування; достатність оборотних активів для здійснення поточної діяльності, що забезпечує одне з основних правил фінансової стійкості та платоспроможності підприємства; забезпеченість боргів платіжними засобами, що вказує на фінансову рівновагу підприємства.

6 Проведений факторний аналіз фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» довів, що рівень фінансової стійкості підприємства найбільшою мірою визначався обсягами його діяльності та зміною обсягу та структури позикового і власного капіталу, суми власних оборотних активів, запасів та дебіторської заборгованості. Так, зменшення позикового капіталу ПАТ «ПЗМС» у 2018 році спричинило зменшення фінансових та нефінансових активів, збільшення частки нефінансових активів та одночасне збільшення власного капіталу обумовили підвищення коефіцієнта фінансового левериджу, що в цілому призвело до зменшення частки позикового капіталу у структурі капіталу ПАТ «ПЗМС». З метою оцінки ступеню фінансової стійкості розраховано інтегральний показник стану і структури активів ПАТ «ПЗМС», який свідчить про забезпеченості їх джерелами покриття за 2017 – 2018 роки

7 Оскільки підприємства постійно перебувають під впливом несприятливих зовнішніх та внутрішніх факторів, питання визначення ймовірності банкрутства ПАТ «ПЗМС» на сьогодні стоїть особливо гостро. За методиками вітчизняних науковців проведено діагностику банкрутства як засіб управління фінансовою стійкістю ПАТ «ПЗМС» за вітчизняними методиками діагностики банкрутства. В результаті дослідження визначено стійкий фінансовий стан ПАТ «ПЗМС» та відсутність загрози банкрутства.

8 Оскільки фінансова стійкість – це спроможність підприємства забезпечувати пропорційний розвиток при збереженні достатнього рівня плато-

та кредитоспроможності, можна вважати доцільним дослідження інтегрального показника оцінки рівня фінансової стійкості на основі таксономічного підходу, яке ґрунтується на інтегрованому поєднанні двох підходів: з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства, що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості підприємства протягом певного періоду часу; та в основі якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості. За допомогою такого підходу визначено достатній рівень фінансової стійкості, а також зроблено прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку ПАТ «ПЗМС» на наступний період.

9 Перспективним напрямом щодо зміцнення фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС» запропоновано такий специфічний інструмент управління як операційний важіль. Визначено, що критичний рівень постійних витрат є цінним показником в управлінській діяльності: за його допомогою можна підвищити ефективність формування фінансових результатів та фінансової стійкості ПАТ «ПЗМС», адже, доведено, що при зміні операційної діяльності підприємства, його операційний прибуток буде підвищуватись на 2,737 % сильніше. Обґрунтовано, що регулювання структури капіталу на підприємстві доцільно здійснювати у двох напрямках: обґрунтування оптимальних пропорцій власного і позикового капіталу; залучення необхідних обсягів власного і позикового капіталу для досягнення цільової структури. Методичний підхід щодо оптимізації структури капіталу передбачає використання механізму фінансового важеля. Виділення у методиці розрахунку ефекту фінансового важеля (ЕФВ) трьох основних складових (податковий коректор фінансового важеля, диференціал фінансового важеля, плече фінансового важеля) дозволяє цілеспрямовано керувати ефектом фінансового важеля у процесі фінансової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова М. М., Виговська Н. Г., Кірейцев Г. Г., Петрук О. М., Маслова С. О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч. / Г.Г. Кірейцева (ред.). – 2.вид., перероб. та доп. – К.: ЦУЛ, 2013. – 268 с.
2. Артеменко В.Г. Финансовый анализ: Учеб. пособие / В. Г. Артеменко, М. В. Беллендир. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Изд-во «Дело и Сервис», – 2012. – 365 с.
3. Башнянин Г. І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г. І. Башнянин, І. В. Лінтур // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 2 (02). – С. 98–101.
4. Белікова Т.В. Оцінка фінансового стану підприємств побутового обслуговування: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг»; Харківський державний університет харчування та торгівлі. – 2006. – 20 с.
5. Белялов Т. Е. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення / Т. Е. Белялов, А.В. Олійник // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука», 2016. – Том 2. – № 12 (22). – С. 22–26.
6. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк; 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : ОМЕГА-Л, 2012. – 656 с.
7. Богацька Н. М. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення в бізнес-процесах підприємства / Н. М. Богацька, О.В. Галюк // Молодий вчений. – 2013. № 2. – С. 12–16.
8. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз : навч. посібник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 680 с.
9. Василенко Ю. М. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її забезпечення / Ю. М. Василенко // ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ, ПРАВО. – 2015. – № 1. – С. 21 – 25.

10. Ващенко Л. О. Інформаційне та методичне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»; Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України, 2005. – 20 с.

11. Выборова Е. Н. Диагностика финансовой устойчивости рыночного хозяйствования / Е. Н. Выборова // Аудитор. – 2016. – № 12. – С. 37–39.

12. Гаврисюк Я. П. Вибір методу для проведення аналізу фінансового стану / Я. П. Гаврисюк // Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум–2013» : тр. 9-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 3-5 грудня 2013 р. – Харків : НТУ «ХП», 2013. – С. 16–17.

13. Галузина С.М. Аспекты повышения роли учетно-аналитической информации в системе управления организацией: [монография] / С. М. Галузина. – СПб.: Знание, 2006. – 392 с.

14. Галушак В. В. Фінансова стійкість та фінансова стратегія підприємства як ефективне формування та використання фінансових ресурсів / В. В. Галушак // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – Випуск 4. – С. 810-813.

15. Гапак Н. М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н. М. Гапак, С. А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. - Серія «Економіка». – 2016. – Випуск 1 (42). - С. 191-196.

16. Гончарова О. М. Сутнісний аналіз та оцінка внутрішньої економічної стійкості підприємства / О. М. Гончарова, Б. О. Антонюк // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2016. – Випуск 2 (33). – С. – 88-98.

17. Городня Т. А. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства / Т. А. Городня, Т. А. Кузик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.16. – С. 191 – 196.

18. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. / Б. Є. Грабовецький – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с

19. Грабовецький Б.Є. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах

господарювання / Б.Є. Грабовецький, І.В. Шварц, Стригуль Л.С.// Електронне наукове фахове видання – Серія «Глобальні та національні проблеми економіки»/ Миколаївський національний університет ім. О. Сухомлинського. – Миколаїв. – 2016. – Вип. 10. – С. 516-520.

20. Гречко А. В. Дослідження методів підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства / А. В. Гречко, А. С. Гречухін // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2015. – Випуск 16. – С. 230-234.

21. Гречухін А. С. Методи оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства [Електронний ресурс] / А. С. Гречухін, А. В. Гречко. – Режим доступу: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22485>. – Назва з екрана

22. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія / Т. П. Гудзь. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. – 166 с.

23. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Н.М.Давиденко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №2. – С.36-40.

24. Дехтяр Н. А. Оцінка фінансової стійкості підприємства із застосуванням методів економіко-математичного моделювання / Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека, К. В. Черніговець // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2016. – Том 21. – Випуск 1. – С. 195-200.

25. Дехтяр Н. А. Фінансовий механізм діяльності суб'єктів господарювання : монографія / Н. А. Дехтяр. – Київ : Ліра-К, 2015. – 182 с.

26. Ділова активність підприємства : сутність та методика аналізу : монографія / За ред. проф. Н. М. Гаркуші. – Харк. держ. ун-т харч. та торг. – Харків, 2016. – 182 с.

27. Дробишева О.О. Дослідження ймовірності банкрутства промислового підприємства / О.О. Дробишева // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Випуск 1 (01). – С. 53 – 57.

28. Дропа Я. Б. Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах / Я. Б. Дропа // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2016. – С. 169-175.

29. Єпіфанова І. Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах / І. Ю. Єпіфанова, М. Ю. Дзюбко // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2017. – Т. 22. – Вип. 2(55). – С. 99-103.

30. Економіка виробничого підприємства : навч. посібник / за ред. І. М. Петровича. – Київ : Знання, 2008. – 406 с.

31. Жерліцин Д. М. Фінансовий важіль робочого капіталу як інструмент аналізу ефективності операційної діяльності підприємства / Д. М. Жерліцин // Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет. Економічна думка: – 2014. – Том 17. – № 2. – С. 24-29.

32. Жук В.М. Бухгалтерський облік: шляхи вирішення практики і науки: монографія / В.М. Жук. – Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. – 454 с.

33. Заюкова М. С. Теорія фінансової стійкості підприємства : монографія / М. С. Заюкова, О. В. Мороз, О. О. Мороз та ін.; за ред. М.С. Заюкової. – Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2004. – 155 с.

34. Івченко Л. О. Інтегрований показник як засіб визначення фінансової стійкості малого готелю / Л. О. Івченко, В. Є. Редько // Проблеми економіки. – 2017. – С. 193-199.

35. Івченко Л. В. Аналіз фінансового стану підприємств: Інформаційне та методичне забезпечення / Л. В. Івченко, О. Є. Федорченко // Фінанси, облік і аудит. – 2015. – Випуск 1 (25). – С. 197 – 210.

36. Калашникова К. М. Застосування таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника оптимальності структури капіталу / К. М. Калашникова // Управління розвитком. – 2012. – № 2(123). – С. 112 – 115

37. Карпець О.С. Концептуальний модельний базис оцінки фінансового стану підприємств / О.С. Карпець // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Випуск 6. Частина 2. – С. 178-182.

38. Кесарчук Г. С. Поточні зобов'язання: економічна суть, класифікація та

їх оцінка / Г. С. Кесарчук, І. В. Мошак // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія Економіка. – 2016. – Випуск 1(47).Т.2. – С. 401-405.

39. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : монографія / М. О.Кизим, В.А.Забродський, В.А. Зінченко. –Харків : ВД Інжек, 2003. – 144 с.

40. Ковальчук Т. І. Оцінка фінансової стійкості підприємства / Т. І. Ковальчук, Ю. Ю. Цивак // Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. – 2014. – № 2 [51]. – С. 48-53.

41. Кодекс України з процедур банкрутства [Електронний ресурс] : Документ 2597-VIII, чинний (поточна редакція – Редакція від 21.10.2019). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>. – Назва з екрана

42. Козлова О.С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства / О.С. Козлова // Молодий вчений. –2017 – № 10 (50). – С. 914-918.

43. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / М.Я. Коробов. – Київ: Знання, 2000. – 378 с.

44. Косарева І. П. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємств / І. П. Косарева, А. С. Бут // Молодий вчений. – 2017. – № 4 (44), квітень. – С. 678-682.

45. Косарева І. П. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств / І. П. Косарева, Є. М. Удовика // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Випуск 23. – С. 246-251.

46. Костирко Л. А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: монографія / Л. А. Костирко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Харків: Фактор, 2008. – 336 с.

47. Костирко Л.А. Фінансовий механізм сталого розвитку підприємств: стратегічні орієнтири, системи забезпечення, адаптація: монографія / Л.А. Костирко. – Луганськ: Вид-во Ноулідж, 2012. – 474 с.

48. Костюнік О. В. Деякі питання регулювання дебіторської та кредиторської заборгованостей українських підприємств / О. В. Костюнік //

Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 19. – 45-50.

49. Кравченко А.С. Можливості використання інтегрованих показників оцінювання фінансового стану підприємства [Електронний ресурс]/ А.С. Кравченко., В. О. Шевченко. – Режим доступу : http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2016_32/zb32_17.pdf – Назва з екрана

50. Кравченко О. А. Забезпечення результативності і ефективності виробничої діяльності підприємства / О. А. Кравченко, В. В. Ільницький, О. І. Ульяновський // ЕКОНОМІКА: реалії часу. – 2013. – №3(8). – С. 29-35.

51. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз: підручник / Г. О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – Київ : ЦНЛ, 2008. – 392 с.

52. Кремень О. І. Графічний контроль фінансової стійкості та поточної ліквідності на основі балансу компанії / О. І. Кремень, В. В. Юрченко // Економічний простір. – 2015. – № 102. – С. 169-177.

53. Куцик В.І. Суть і аналіз фінансово-економічного стану підприємства в сучасних умовах / В. І. Куцик, Н. В. Борисенко // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – 2009. - Вип. 19.13. – С. 274-278.

54. Лазоренко В. В. Методи оцінки банкрутства, в аналізі фінансової стійкості підприємств сфери послуг / В. В. Лазоренко // Приазовський економічний вісник. – 2018. – № 1 (06). – С. 62–65.

55. Лазоренко В. В. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості торговельного підприємства / В. В. Лазоренко // Шляхи підвищення економічної ефективності: матер. міжнар. наук.-практ. конф., 2–3 листопада 2017 р.: тези доп. – Львів, 2017. – С. 224-225.

56. Лазоренко В. В. Моделювання оцінки фінансової стійкості підприємств сфери послуг. Дисертація Спеціальність 08.00.11 – математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці / В. В. Лазоренко Полтава – 2019. – 202 с.

57. Лахтіонова Л. А. Аналіз платоспроможності та ліквідності суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. Київ: КНЕУ, 2011. – 657 с.

58. Лісовий А. В. Аналіз фінансових ресурсів як базис формування

фінансового потенціалу / Лісовий А.В., Чуницька І.І. // Бізнес-Навігатор. – 2010. – Спецвип. 21. – С. 96-101.

59. Лисенко Ю.Р. Фінансова стійкість підприємства: економічна суть і підходи до оцінювання / Ю.Р. Лисенко // Інноваційний розвиток харчових виробництв, ресторанно-готельного бізнесу та торгівлі : зб. наук. пр. здобувачів вищої освіти / [редкол. : О. І. Черевко (відпов. ред.) та ін.]. – Харків : ХДУХТ, 2017. – С. 19-26.

60. Лишенко М. О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства / М. О. Лишенко // Вісник Черкаського університету. – 2018. – № 2. – С. 49 – 57.

61. Лойко В. В. Шляхи збільшення обсягу прибутку та підвищення дієвості управління прибутком промислового підприємства в сучасних умовах господарювання / В. В. Лойко, Є. С. Несенюк // Міжнародний науковий вісник (International Scientific Journal). – 2015. – № 7. – С. 68 – 71.

62. Мамонтова Н.А. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств/ Н.А. Мамонтова // Фінанси України. – 2013. – № 8. – С.103-106.

63. Матвійчук А. В. Діагностика банкрутства / А. В. Матвійчук // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 20 – 28.

64. Мороз Ю.Ю. Система показників для моніторингу рівня фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств та їх облікове забезпечення / Ю.Ю. Мороз // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – Випуск 1(16). – С. 138 – 149.

65. Мулик Я. І. Оцінка фінансової стійкості як інструменту управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств / Я.І. Мулик // ВІСНИК ЖДТУ. – 2015. – № 2 (72). – С. 283 – 291.

66. Нагорна І. В. Облікове забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємства / І. В. Нагорна // Мукачівський Державний університет. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – 2016 – Випуск № 3. – С. 534 – 536.

67. Островська О.А. Модель ідентифікації стійкості фінансового стану підприємств будівельних матеріалів : суть та необхідність розробки /

О. А. Островська // Ринок цінних паперів. – 2013. – № 9-10. – С.37 – 44.

68. Павленко О. П. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування / О. П. Павленко, І. В. Семиліт // Молодий вчений. – 2016. – № 7(34). – С. 113–116.

69. Патута О. С. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства / О. С. Патута, К. Є. Пришко // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 323–327

70. Перепелова В. В. Застосування таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану підприємства / В. В. Перепелова // Вісник ХНЕУ. – 2013. – № 2. – С. 1-4.

71. Плиса В. Й. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України : монографія / В. Й. Плиса, І.І. Приймак. – Львів : ННБК АТБ. – 2009. – 144 с.

72. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс 2755-VI. – Редакція від 01.07.2019. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.

73. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств у економіці України: монографія / А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова. – Київ : КНЕУ, 2011. – 184 с.

74. Подольська В. О. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства / В. О. Подольська, О. О. Оржинська // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації : зб.наук. праць. – 2014. – № 4(35). – С. 136-142.

75. Притуляк Н. М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем / Н. М. Притуляк // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 1. – С. 26-31.

76. Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду

забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара [Електронний ресурс] : Модель від 14.07.2016 № 616. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16/page2>. – Назва з екрана

77. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Назва з екрана

78. Процентні ставки за кредитами НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/Financial_markets.xls&usg=AOvVaw1POGrYHYNrp7NV6Lf9ORYm. – Назва з екрана

79. Пшик Б.І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву / Б. І. Пшик // Вісник СевНТУ. Серія «Економіка і фінанси». – 2015. – № 138. – С. 91–96.

80. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 480 с.

81. Роева О. С. Аналіз фінансового стану підприємств / О. С. Роева // «Молодий вчений». – 2018. – № 5 (57) травень. – С. 323-327.

82. Русіна Ю. О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають / Ю. О. Русіна, Ю. В. Полозук // International scientific journal. – 2015. – № 2. – С. 91 – 94.

83. Савицька А. Г. Економічний аналіз діяльності підприємств. – Київ : Знання, 2007. – 668 с.

84. Свешнікова М. С. Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства / М. С. Свешнікова // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 148–152.

85. Скриньовський Р. М. Діагностика економічної стійкості підприємства і роль інформації та комунікації в контексті стійкості динамічної рівноваги, функціонування та розвитку / Р. М. Скриньовський, Я. С. Максимчук,

К. Б. Харук. – Проблеми економіки. – 2015 – № 3. – С162-168.

86. Слободян Н. Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика / Н. Г. Слободян // Економічний аналіз. – 2014. – № 18 (2). – С. 239-245.

87. Смірнова Т. О. Фінансова стійкість підприємства / Т. О. Смірнова, К. К. Усатюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Т. 21. – №. 11. – Вип. 21.11. – С. 196-201.

88. Сосновська О. О. Методичні підходи до діагностування фінансового стану підприємства / О. О. Сосновська // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2019. – №14. – С. 264-271.

89. Сосновська О. О. Механізм оцінки фінансової стійкості підприємства / О. О. Сосновська // Економіка: теорія та практика. – 2015. – № 2. – С. 60-66.

90. Стригуль Л. С. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання / Л. С. Стригуль // Миколаївський національний університет ім. О. Сухомлинського. – 2016. – Вип. 10. – С. 516-520.

91. Стригуль Л. С. Оцінка фінансової стійкості підприємства : проблеми та особливості визначення в умовах антикризового управління / Л. С. Стригуль, В. В. Куліков // Стратегії інноваційного розвитку економіки України : проблеми, перспективи, ефективність : тр. 6-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 20 грудня 2015 р. / ред. П. Г. Перерва, Є. М. Строков, О. М. Гуцан. – Харків : НТУ ХП, 2015. – С. 66-68.

92. Стришенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства / О. Стришенець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. – С. 58-65.

93. Супрун Н. О. Сутність та зміст поняття управління фінансовою стійкістю підприємства / Н. О. Супрун // Управління розвитком. – 2015. – № 16 (156). – С. 69-72.

94. Тарасова О. В. Фінансовий механізм стійкого розвитку підприємства / О. В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. – 2016. – Том 8, – Випуск

2. – С. 59-62.

95. Тен Т. Л. Прогнозування фінансової стійкості підприємства на основі багатофакторних методів управління / Т. Л. Тен, Г. Д. Когай, В. Г. Дрозд // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №3(165). – С. 473-481.

96. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2008. – 272 с.

97. Терещенко О. О. Дискримінантний аналіз в оцінці кредитоспроможності підприємства/ О. О/ Терещенко // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 6 (88). – С. 24-27.

98. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч.пос. – Київ: КНЕУ, 2010. – 412 с

99. Тищенко В. В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства за результатами функціонування системи його економічної безпеки / В. В.Тищенко // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2013. – № 4(48). – С. 52-62.

100. Ткачук Г. Ю. Підходи до оцінки ефективності господарської діяльності підприємства / Г. Ю. Ткачук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2015. – Вип. 1 (31). – С. 366-378.

101. Торшин Є. О. Інформаційна база аналізу показників фінансового стану підприємств за Національними та Міжнародними стандартами фінансової звітності / Є. О. Торшин // Економіка та управління підприємствами. Причорноморські економічні студії. – 2017. – Вип. 20. – С. 65-70.

102. Тридід О. М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства: монографія / О. М. Тридід, К. В. Орехова. – Київ : Національний банк України : Ун-т банківської справи, 2010. – 143 с.

103. Тютюнник С. В. Моделювання факторів формування запасу фінансової стійкості підприємства /С. В. Тютюнник, Ю. М. Тютюнник // Житомирський державний технологічний університет. – 2016. – № 11 (24) – С. 1- 3.

104. Тютюнник Ю.М. Формування методики факторного аналізу

показників фінансової стійкості аграрних підприємств [Електронний ресурс] / Ю. М. Тютюнник. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/formuvannya-metodiki-faktornogo-analizu-pokaznikiv-finansovoi-stiykosti-agrarnih-pidpriemstv.html>. – Назва з екрана.

105. Філонич О. М. Управління фінансовою стійкістю підприємства / О. М. Філонич, Я. О. Дряпак // Економіка і регіон. – 2014. – № 1(32). – С. 199-202.

106. Фінанси підприємств: підручник /А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. 8-е вид., перероб. і допов. Київ : Вид-во КНЕУ, 2013. – 519 с.

107. Фінансова стійкість підприємства: теорія та практика аналізу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f23d3b3327ae25c518034e74961777c9.pdf>. – Назва з екрана

108. Чепка В. В. Фінансова стійкість: сутність та фактори впливу / В. В. Чепка, О.К. Матяш // Економіка і суспільство. – 2017. – С. 649–655.

109. Шеверя Я. В. Методи аналізу та прийняття рішень на підставі фінансових звітів, які складені за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку / Я. В. Шеверя // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2007. – Спец. вип. 22, Ч. II. – С. 351-357.

110. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа: учебник / А. Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. -2-е изд., доп. – Москва : ИНФРА-М, 2005. – 366 с.

111. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. О. Школьник. – Київ. : Ліра-К, 2015. – 301 с.

112. Щепіна Т. Г. Особливості ефективного формування і використання капіталу підприємства / Т. Г. Щепіна, У. В. Люлько // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2015. – № 40. – С. 91 – 95.

113. Щербань О. Д. Методи регулювання та оптимізації структури капіталу підприємства / О. Д. Щербань, О. В. Насібова, Р. В. Сухоруков // Економіка та держава. – 2017. – № 12. – С. 82 – 88.

ДОДАТКИ

Додатки А-Е (Звітність за 3 роки)

Додаток Ж

Аналітичний баланс ПАТ «ПЗМС» за 2016 – 2018 рр.

Види майна	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення (+,-)				Темп зміни, %	
	сума тис.грн	питома вага, %	сума тис.грн.	питома вага, %	сума тис.грн.	питома вага, %	2017 р. до 2016 р.		2018 р. до 2017 р.		2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
							сумі тис.грн.	струк- турі, п.п.	сумі тис.грн.	струк- турі, п.п.		
АКТИВИ												
Всього активів, у т. ч.	484775	100	569996	100,0	627095	100	85221	0,0	57099	0,0	117,6	110,0
1 Необоротні активи, у т. ч.	303480	62,6	320983	56,3	372902	59,5	17503	-6,3	51919	3,2	105,8	116,2
1.1 Основні засоби	287546	59,3	299357	52,5	358487	57,2	11811	-6,8	59130	4,6	104,1	119,8
2 Оборотні активи, у т. ч.	181295	37,4	249013	43,7	627095	40,5	67718	6,3	378082	56,3	137,4	251,8
2.1. Оборотні виробничі фонди	32620	6,7	54968	9,6	90674	14,5	22348	2,9	35706	4,8	168,5	165,0
2.1.1 Запаси	41444	8,5	62123	10,9	51434	8,2	20679	2,3	-10689	-2,70	149,9	82,8
2.2.2 Дебіторська заборгованість	83646	17,3	116737	20,5	107281	17,1	33091	3,2	-9456	-3,4	139,6	91,9
2.1.3 Грошові кошти та їх еквіваленти	56145	11,6	70101	12,3	95391	15,2	13956	0,7	25290	2,9	124,9	136,1
ПАСИВИ												
Всього пасивів, у т. ч.	484775	100	569996	100,0	627095	100	85221	0,0	57099	0,0	117,6	110,0
1 Власний капітал	464752	95,9	553644	97,1	615794	98,2	88892	1,3	62150	1,1	119,1	111,2
1.1 Статутний капітал	2618	0,5	2618	0,5	2618	0,4	0	-0,1	0	0,0	100,0	100,0
1.2 Нерозподілений прибуток	456990	94,3	545973	95,8	608166	97,0	88983	2,7	62193	1,2	119,5	111,4
2 Позиковий капітал	20023	4,1	16352	2,9	11301	1,8	-3671	-1,3	-5051	-1,1	81,7	69,1
2.1 Поточні зобов'язання	20023	4,1	16352	2,9	11301	1,8	-3671	-1,3	-5051	-1,1	81,7	69,1
2.1.1 Кредиторська заборгованість	12275	2,5	7885	1,4	4919	0,8	-4390	-1,1	-2966	-0,6	64,2	62,4
2.1.2 Інші поточні зобов'язання	35	0,0	49	0,0	57	0,0	14	0,0	8	0,0	140,0	116,3

Додаток И

РОЗРАХУНОК

фінансових коефіцієнтів, що використовуються для визначення інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (великі та середні підприємства)

Фінансовий коефіцієнт	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку з використанням форм звітності
1	2	3
1. К1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\frac{\text{ф.1 р.1195 гр.4}}{\text{ф.1 р.1695 гр.4}}$
2. К2 – проміжний коефіцієнт покриття	$\frac{\text{Монетарні оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\frac{\text{ф.1 р.1125+1130+1135+1155+1160+1165 гр.4}}{\text{ф.1 р.1695 гр.4}}$
3. К3 – коефіцієнт фінансової незалежності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	$\frac{\text{ф.1 р.1495 гр.4}}{\text{ф.1 р.1900 гр.4}}$
4. К4 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Необоротні активи}}$	$\frac{\text{ф.1 р.1495 гр.4}}{\text{ф.1 р.1095 гр.4}}$
5. К5 – коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий прибуток/збиток}}{\text{Інвестований власний капітал}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2350-р.2355 гр.3}}{\text{ф.1 [(р.1400+1410 гр.3)+(р.1400+1410 гр.4)]:2}}$
6. К6 – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (EBIT)	$\frac{\text{Фінансовий результат від операційної діяльності}}{\text{Чистий дохід від реалізації}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2190–2195 гр.3}}{\text{ф.2 р.2000 гр.3}}$

Продовження додатку И

1	2	3
7. К7 – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за EBITDA	EBITDA Чистий дохід від реалізації + інші операційні доходи	$\frac{\text{ф.2 р.2190–2195+2515 гр.3}}{\text{ф.2 р.2000+2120 гр.3}}$
8. К8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	Чистий фінансовий результат Валюта балансу	$\frac{\text{ф.2 р.2350 -2355 гр.3}}{\text{ф.1 р.1300 (гр.3+гр.4):2}}$
9. К9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів	Чистий дохід від реалізації Операційні оборотні активи	$\frac{\text{ф.2 р.2000 гр.3}}{\text{ф.1 [р.1195 – 1160 – 1165 (гр.3+гр.4)] :2}}$
10. К10 – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами перед оподаткуванням, фінансовими витратами та нарахуванням амортизації	Фінансові результати перед оподаткуванням, фінансовими витратами та нарахуванням амортизації Довгострокові та поточні зобов'язання	$\frac{\text{ф.2 р.2290-2295+2250+2515 гр.3}}{\text{ф.1 р.159}}$

Джерело: складено на основі [75]